

สถาบันวิจัยสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิจัยสังคม

เจ้าของ	สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บรรณาธิการ	สุรางค์ศรี ตันเสียงสม
กองบรรณาธิการ	สุรียา วีรวงศ์ กอบกุล ภูธรวราภรณ์ อภา ศิริวงศ์ ณ ออยุธยา นภัส ศิริสัมพันธ์ นิตยา กัทธิตะพันธ์
ที่ปรึกษา	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม ที่ปรึกษาวิชาการของสถาบัน ฯ และ ผู้แทนฝ่ายวิจัย

“วารสารฉบับนี้ได้รับเงินสนับสนุนการพิมพ์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2

กรกฎาคม-ธันวาคม 2522

สารบัญ

	หน้า
-การส่งเสริมงานวิจัยในมหาวิทยาลัยด้วยการจัดตั้ง สถาบันวิจัย	ศาสตราจารย์ ดร. พัทธา สายหู 1
-การวิจัยเชิงวิเคราะห์ (Analytic Research)	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไกรยุทธ ธีรตยานันท์ 24
-มาตรการกฎหมายในการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไชยยศ เหมะรัชตะ 57
-สรุปผลงานวิจัยโครงการ การศึกษาเบื้องต้น เกี่ยวกับปัญหายาเสพติดให้โทษในประเทศไทย และปัญหาเกี่ยวเนื่องกัน	สุรางค์ศรี ดันเสียงสม 82
-สรุปผลงานวิจัยโครงการ -A Pre-project Investigation of A Request by The Northern Union of Farmers' Group	อาภา ทวีวงศ์ ณ อยุธยา 86

การส่งเสริมงานวิจัยในมหาวิทยาลัย

ด้วยการจัดตั้งสถาบันวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร. พัทยา สายหู

เรื่องที่จะพิจารณาต่อไปนี้ คือ เรื่องการส่งเสริมงานวิจัยในมหาวิทยาลัยด้วยการจัดตั้งสถาบันวิจัย และงานวิจัยในที่นี้จะมุ่งถึงงานในสาขาวิชาการสังคมศาสตร์เป็นพิเศษ เฉพาะกว่าสาขาอื่น

แรงจูงใจให้บุคคลทำการวิจัยในมหาวิทยาลัย

บุคคลผู้ทำงานทางวิชาการในมหาวิทยาลัย ได้แก่ คณาจารย์ที่มีได้ทำหน้าที่ส่วนใหญ่ทางบริหาร คณาจารย์เหล่านี้มีหน้าที่หลัก คือ การสอนถ่ายทอดความรู้ แต่การถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมเป็นประโยชน์ อาจต้องการการปรับปรุงเพิ่มพูนความรู้เดิมที่เคยศึกษาเล่าเรียนมาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชีวิตบุคคลและสังคมของผู้เรียนและผู้สอนตามกาลและเทศะ

การปรับปรุงเพิ่มพูนความรู้ดังว่านี้ อาจทำได้ในทางหนึ่งด้วยการค้นคว้าวิจัย จากการสังเกตสภาพการณ์ทั่วไปในวงวิชาการของไทยที่แล้มาแล้ว พอจะสรุปได้ว่าแรงจูงใจให้บุคคลในมหาวิทยาลัยทำการวิจัยมีลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

(1) วิจัยเพราะสนใจใคร่รู้มูลเหตุนี้ คือ หลักการอุดมคติของการวิจัย มิได้มุ่งหมายผลตอบแทนอื่นใดที่เป็นลายยศสรรเสริญนอกเหนือจากความปรารถนาที่จะขจัดความโง่เขลาหรืออวิชาของตนเอง เรื่องที่วิจัยอาจเป็นเรื่องในสาขาวิชาชีพของตนโดยตรง หรือเรื่องเกี่ยวเนื่องเป็นความรู้ทั่วไป ซึ่งอาจใช้ได้หรือใช้ไม่ได้โดยตรงในวิชาชีพของตน

(2) วิจัยเพราะต้องการชื่อเสียงทางวิชาการ การวิจัยตามแรงจูงใจนี้มักเป็นการวิจัยในสาขาวิชาการที่ตนฝึกฝนมา มีความสันทัดโดยตรง เพื่อยืนยันฐานะความเชี่ยวชาญรอบรู้ของตนเองในวิชานั้น ผลของการวิจัยในลักษณะนี้ต้องมีการตีพิมพ์เผยแพร่ และถ้าจะให้ เป็นชื่อเสียงโด่งดังจริงจะต้องลงพิมพ์ในวารสารวิชาการชั้นมาตรฐานของต่างประเทศถึงแม้จะ ไม่ได้รับค่าตอบแทนในการเขียนเลยก็ไม่เป็นไร

(3) วิจัยเพื่อให้มีผลงานแสดงเวลาขอเลื่อนขั้นตำแหน่งทางวิชาการ การวิจัยด้วย มูลเหตุนี้มีมากขึ้นในระยะหลังนี้ ที่วงการมหาวิทยาลัยได้กวัดข้นมาตรฐานผลงานทางวิชา การ ก่อนที่จะมีการเสนอให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตรา- จารย์ หรือ ศาสตราจารย์ แทนที่จะให้เป็นการเลื่อนโดยอัตโนมัติตามเงินเดือนเหมือนสมัย ก่อนด้วยเหตุนี้ผู้ที่ต้องการดำรงตำแหน่งทางวิชาการดังกล่าว จึงต้องทำการวิจัยให้มีผลงาน

(4) วิจัยเพื่อหารายได้ งานวิจัยบางเรื่องมีหน่วยงานหรือองค์กรที่ต้องการผล ไปใช้ประกอบงานของตน จึงอาจมีการเสนอว่าจ้างให้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยรับไปทำ โดย ให้ค่าสมนาคุณตามสมควร หรือมีมูลนิธิที่ต้องการส่งเสริมให้เกิดมีผลงานวิจัยในบางเรื่อง บางสาขาวิชายินดีให้ทุนอุดหนุนการวิจัยซึ่งรวมค่าเหนื่อยของผู้วิจัยบ้างมากน้อยตามฐานะของ แต่ละมูลนิธิ อาจารย์มหาวิทยาลัยอาจไม่ขัดข้องที่ปัญหานี้ ไม่ใช่เรื่องที่ตนสนใจโดยตรงอยู่ ก่อนเพราะอาจได้ชื่อเสียงจากผลงานที่จะทำขึ้น แต่ถ้าไม่มีค่าเหนื่อยตอบแทนที่สมควรตนก็ จะไม่รับทำ รายได้พิเศษจึงนับว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญได้ในกรณีนี้

(5) วิจัยเพราะเป็นงานในหน้าที่ อาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่ได้รับการบรรจุ เรียบร้อยแล้ว และได้กำลังศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนคุณวุฒิ โดยทั่วไปไม่ถือว่าการทำงานวิจัย เป็นงานอย่างหนึ่งในหน้าที่ เว้นเสียแต่ว่า หน่วยงานของตนมีโครงการวิจัยที่กำหนดขึ้นเป็น พิเศษเฉพาะ เพราะมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปถือการสอนเท่านั้นว่าเป็นหน้าที่งานประจำของ อาจารย์ งานอื่นนอกเหนือจากนั้นเป็นงานพิเศษที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายต่างหาก ไปด้วย เหตุนี้งานวิจัยส่วนมากที่อาจารย์ทำจึงมักเป็นงานส่วนบุคคล ตามแรงจูงใจต่าง ๆ กันไป ดัง ที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ทราบโคกที่มหาวิทยาลัยยังไม่มียุทธศาสตร์กำหนดแบ่งประเภทงานประจำ ในหน้าที่ของอาจารย์ให้รวมการวิจัยไว้ด้วย แรงจูงใจข้อสุดท้ายนี้ก็ยังไม่มีความหมายได้ จริงจัง

ปัญหาและอุปสรรคของการทำงานวิจัยในมหาวิทยาลัยเท่าที่เป็นมา

ถึงแม้ในระยะหลัง ๆ นี้ที่มีการพูดถึงเรื่องราวการพัฒนามหาวิทยาลัยกันมากขึ้น และมีการยืนยันยอมรับความสำคัญและความจำเป็นของการวิจัย ในหมู่คณาจารย์ ของมหาวิทยาลัยกันทุกครั้งที่มีการประชุมสัมมนา แต่การวิจัยส่วนใหญ่แทบทั้งสิ้นที่ทำไปในหลายมหาวิทยาลัยก็ยังเป็นการวิจัยส่วนบุคคล (อาจมีข้อยกเว้นบ้างเป็นส่วนน้อยในบางมหาวิทยาลัยเท่านั้น) การวิจัยในลักษณะนี้ที่แล้มาแล้วมา พอจะประมวลปัญหาและอุปสรรคได้ โดยแยกเป็นกรณีของผู้ที่ได้พยายามทำไปแล้ว และกรณีของผู้ที่ยังมิได้ทำจริงจัง

สำหรับกรณีของผู้ที่ได้ทำไปบ้างแล้ว ปัญหาและอุปสรรคทั่วไปมีดังนี้

(1) ทุนอุดหนุนการวิจัย สำหรับการวิจัยส่วนบุคคลที่ไม่เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานที่แผนก คือ คณะวิชามอบหมายให้ทำ เงินทุนดำเนินการจากงบประมาณย่อมไม่มีให้ (ทั้งนี้ไม่หมายถึงงานวิจัยจากเอกสารห้องสมุดซึ่งอาจไม่ต้องการค่าใช้จ่ายอะไรนัก หรือการวิจัยจากสถิติประวัติ ซึ่งหน่วยงานเก็บรวบรวมไว้แล้ว) เดิมทีก่อนที่สภาวิจัยแห่งชาติจะมีทุนส่งเสริมการวิจัยจัดสรรให้แหล่งทุนที่พอจะหาได้ ก็มีแต่จากมูลนิธิ ซึ่งส่วนใหญ่แทบทั้งสิ้นเป็นของต่างประเทศ ซึ่งเจ้าตัวบุคคลอาจไม่รู้ช่องทางพอที่จะติดต่อขอได้ทุกรายไป ภายหลังที่สภาวิจัยแห่งชาติพอมีทุนจัดสรรให้บ้าง ก็ปรากฏว่าเป็นจำนวนเงินไม่มากนัก และมีระเบียบวิธีการ ของ กระทรวงการคลัง ควบคุมการ ใช้จ่ายอย่างเข้มงวด ทำให้ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นของงานและไม่อนุญาติรายการที่จำเป็นบางรายการรวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานของผู้วิจัย เพราะถือเสมือนเป็นการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับเงินเดือนประจำอยู่แล้ว ทำให้ผู้วิจัยมักจะต้องเข้าเนื้อชักรุ่นตนเองบ่อย ๆ ถึงแม้ทางสภาวิจัยได้พยายามแก้ไขผ่อนปรน ให้ความสะดวกในเรื่องนี้มากขึ้นแล้วก็ยังไม่สามารถจัดปัญหาได้หมด มหาวิทยาลัยบางแห่งได้ตั้งทุนอุดหนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัยเอง เพื่อส่งเสริมการวิจัยและอนุญาตให้มีค่าตอบแทนแรงงานผู้วิจัยบ้างพอสมควร แต่ก็ยังมีระเบียบวิธีการบางอย่างที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะงานบางเรื่อง เช่น การแบ่งจ่ายเงินอุดหนุนเป็นงวด ๆ เท่า ๆ กัน ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริงในการจ่ายจริงที่บางช่วงเวลาดอนต้นต้องใช้จ่ายมากกว่าช่วงเวลาท้าย ๆ (เช่น งานวิจัยที่ต้องเก็บข้อมูลในสนาม หรือซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ที่ต้องใช้จ่ายเงินอุดหนุนส่วนใหญ่ในช่วงแรกของ

งานมากกว่าช่วงท้าย ๆ) ในเรื่องการให้ทุนสนับสนุนการวิจัยอย่างพอเพียงและมีระเบียบวิธี
การใช้เงินที่ยืดหยุ่นคล่องตัวได้ดีกว่าวิธีของทางราชการนั้น มุลนิธิต่างประเทศมักให้ความ
สะดวกได้มากกว่า แต่การขอทุนอุดหนุนจากแหล่งเช่นนี้อาจมีการแข่งขันกันมาก และต้อง
มีโครงการและผลงานถึงขั้นที่เขาตั้งไว้ ทำให้ผู้ต้องการจำนวนมากหมดโอกาส

(2) อุปกรณ์ความสะดวกในการดำเนินงาน ยกเว้นโครงการวิจัยประเภทที่ไม่
ต้องใช้ เครื่องมืออุปกรณ์มากหรือราคาแพง และที่ไม่ต้องการผู้ช่วยงานจำนวนมาก ซึ่งผู้ได้
รับทุนอุดหนุนการวิจัยสามารถดำเนินการไปได้โดยลำพังเป็นเอกเทศ โครงการวิจัยบางเรื่อง
จำเป็นต้องมีเครื่องมืออุปกรณ์ซึ่งต้องการสถานที่เก็บรักษาแก๊สหรือถาวร (เช่น ห้องหรือ
สถานที่ทดลองพิเศษ มีชีวิต มีการควบคุมอุณหภูมิ ฯลฯ ของโครงการทางวิทยาศาสตร์
หรือห้องเตรียมและวิเคราะห์แบบสอบถาม และข้อมูล ฯลฯ ทางสังคมศาสตร์) ต้องการผู้
ร่วมงานหรือผู้ช่วยงานในการทดลอง หรือการแยกแยะรวบรวมทำตารางข้อมูล หรือ ผู้ช่วย
งานสนาม ฯลฯ โครงการเช่นนี้อาจน้อยต้องการห้องทำงานเป็นสัดส่วนสำหรับโครงการ มี
โต๊ะทำงานตู้เก็บเอกสาร ฯลฯ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ความสะดวกช่วยการดำเนินงานตลอดระยะเวลา
ของโครงการหรืออย่างน้อยก็ต้องการบริการพิมพ์ดีด อัดสำเนา ถอดเทปบันทึกเสียง ฯลฯ
ในการวิเคราะห์ข้อมูลและเขียน รายงานผู้ที่ทำงานวิจัยเป็นส่วนตัวรายบุคคล ไม่สามารถมี
อุปกรณ์ความสะดวกเหล่านี้ได้ในหน่วยงานของตน นอกเสียจากจะด้วยการขอร้องพึ่งพิงกัน
อย่างไม่เป็นทางการหรือมิฉะนั้นก็ต้องทำที่บ้านของตัวเอง การจัดหาอุปกรณ์และผู้ช่วยงาน
ก็ต้องทำกันเป็นงานเฉพาะคราว จัดหาและควบคุมดูแลด้วยตนเอง ซึ่งก็ไม่ได้เรียบร้อย
รัดกุมนัก ถือได้ว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคอย่างหนึ่งของการทำงาน

(3) เวลาและสมาธิในการทำงาน โครงการวิจัยส่วนบุคคลที่ไม่ได้รับมอบหมาย
จากหน่วยงานเจ้าสังกัด โดยได้รับอนุมัติเวลาและความสะดวกในการทำงานอย่างเต็มที่จาก
หัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชา ผู้วิจัยจะพบว่าตนต้องทำงานประจำอย่างอื่นในหน้าที่หรือ
งานจรพิเศษอื่น ๆ ตามแต่ผู้บังคับบัญชามีมอบหมาย บางครั้งมีความวุ่นวายไม่แน่นอนถึง
ขนาดไม่สามารถดำเนินงานวิจัยตามเงื่อนไขของการรับทุนที่ได้มาแล้ว ทำให้ไม่สามารถ
ควบคุมการใช้งบประมาณได้ตามข้อตกลง ทำงานไม่เสร็จได้ตามระยะเวลาที่กำหนด และ
ไม่สามารถสรุปรายงานผลได้ตามสัญญา บางครั้งการขอรับทุนต้องติดต่อล่วงหน้าไว้เป็นเวลา

นาน ผู้บังคับบัญชาอาจอนุมัติให้ในหลักการในขณะที่ติดต่อก่อนแต่เมื่อเวลาเนิ่นนานไปแล้วได้กลับมา ผู้บังคับบัญชาอาจมีแผนงานใหม่ที่มอบหมายให้ทำโดยลิมข้อตกลงอนุญาตที่ให้ไว้ หรือไม่สามารถผูกพันกับเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วได้ โดยเฉพาะงานวิจัยบางเรื่องที่ต้องการเวลาและสมาธิติดต่อกันเป็นพิเศษ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งไม่ว่าจะเป็นช่วงเตรียมงานหรือเก็บข้อมูลในสนาม หรือช่วงเวลาส่งเคราะห์ข้อมูลเขียนรายงาน หากมีงานประจำในหน้าที่บังคับอยู่ชั้จ้งหะตลอดเวลาก็ไม่สามารถทำงานวิจัยของตนซึ่งหน่วยงานถือเป็นเรื่องส่วนตัวบุคคลได้สำเร็จ มีหลายโครงการทำองนี้ที่ข้อมูลเก็บมาแล้วไม่สามารถมีเวลาวิเคราะห์และไม่สามารถรายงานผลให้สำเร็จลงได้

สำหรับกรณีของผู้ที่ยังมิได้ทำจริงจ้ง ปัญหาและอุปสรรคที่พบมีทำนองนี้

(1) ขาดความสามารถและประสบการณ์ ความข้อหนึ่งที่มีกล่าวกันในมหาวิทยาลัย คือ ไม่ใช่อาจารย์ทุกคนมีความสามารถทำการวิจัยได้ ความข้อนี้มีส่วนจริงมากน้อยเพียงใดก็แล้วแต่มาตรฐานที่ยึดถือในการพิจารณา โดยปกติเป็นที่ทราบกันว่า ผู้ที่ผ่านการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ถ้าต้องมีการเขียนวิทยานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญาถือได้ว่าได้ผ่านการฝึกหัดทำงานวิจัยมาบ้างแล้ว (ปริญญาโทต่างประเทศบางแห่งอาจไม่มีการเขียนวิทยานิพนธ์ แต่ถ้ามีการเขียนรายงานประจำภาคมาบ้างก็อาจเรียกว่าเป็นแบบฝึกหัดวิจัยย่อย ๆ) แต่ถึงจะผ่านการเขียนวิทยานิพนธ์มาแล้วไม่ว่าระดับ ใดนั้นก็อาจยอมรับกันได้ทุกคนว่าประสบการณ์การวิจัยในสมัยศึกษาเล่าเรียนนั้นมียู่จำกัดกันทุกคนย่อมสามารถได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติมกันได้ทั้งนั้น แต่เนื่องจากการทำงานในตำแหน่งหน้าที่อาจารย์ของมหาวิทยาลัยที่แล้วมาไม่ได้มีการกำหนดคววคชันการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของงานในหน้าที่ ผู้ที่ผ่านการฝึกหัดมาน้อยและไม่ได้ฝึกซ้อมเพิ่มเติมไม่ได้ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ ไม่ช้าไม่นานก็อาจมีความรู้สึกเรื้อวิชา และรู้สึกว่ตนไม่มีความสามารถและประสบการณ์ที่จะทำงานวิจัย จึงไม่แสวงหาโอกาสต่อไป

(2) ขาดความกระตือรือร้นสนใจ บุคคลบางคนในวงวิชาการอาจสนใจเพียงชั้นติดตามอ่านผลงานที่ผู้อื่นทำไว้ และไม่มียุบนิสัยที่จะค้นคว้าวิจัยในปัญหาใหม่ ๆ ของตนเอง ยิ่งถ้าหน่วยงานระเบียบงานเบ็ดโอกาสให้สามารถก้าวหน้าหาความสุขความสบายได้ด้วย

ทำงานขั้นต่ำสุด และตนเองไม่มีความใฝ่รู้หรือทะเยอทะยานหาชื่อเสียง ก็สามารถปฏิบัติงานเป็นอาจารย์ตามแบบประเพณีที่แล้วว่า ได้ โดยไม่ต้องทำงานวิจัย (ถึงแม้จะเคยมีความสามารถและประสบการณ์)

(3) มีปัญหาความจำเป็นอย่างอื่นของชีวิต ซึ่งต้องแก้ไขด้วยวิธีอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่การทำงานวิจัย ปัญหาความจำเป็นอย่างหนึ่งของชีวิตอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วไปคือ ปัญหารายได้รายจ่ายที่ใช้ครองชีพ สำหรับอาจารย์ที่ไม่มีฐานะเศรษฐกิจหรือมีสมบัติเดิมมาก่อน และสำหรับผู้ที่ต้องก่อร่างสร้างตัวด้วยลำแข้งของตนเอง มีครอบครัวหรือภาระทางการเงินที่ต้องรับผิดชอบ ฯลฯ บุคคลเหล่านี้จำเป็นต้องหางานเพิ่มรายได้พิเศษ เพื่อให้สามารถครองชีพอยู่ได้ในระดับที่สังคมคาดหวัง งานเพิ่มรายได้พิเศษเช่นนี้มีต่าง ๆ กันไปคามวิชาชีพของอาจารย์แต่ละคน เช่นการสอนพิเศษ การรับจ้างออกแบบ ตรวจสอบบัญชี เป็นที่ปรึกษา กฎหมาย คำนวณรายการก่อสร้าง เบิกคณิศนค่าบริการ ตลอดจนถึงเป็นกรรมการมีเบี้ยเลี้ยง เบี้ยประชุม เขียนบทความหนังสือพิมพ์ มีรายการวิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและตนเอง และให้รายได้พิเศษจนเจือเงินเดือนประจำ กิจกรรมเหล่านี้แย่งเวลาที่จะทำงานวิจัยไปหมดสิ้น และสามารถทำชื่อเสียงและรายได้ใ้ง่ายดายและดีกว่าการทำงานวิจัยซึ่งไม่ค่อยมีค่าตอบแทน และไม่แน่ว่าจะได้ผลเป็นที่ยกย่องนับถือกันเสมอไป ความจำเป็นเช่นนี้ของชีวิตเป็นที่รู้ และยอมรับกันอยู่ในหมู่ผู้ทำงานของมหาวิทยาลัย ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่า การส่งเสริมให้อาจารย์เขียนตำราจึงต้องมีรางวัลค่าสมนาคุณเป็นรายได้ชดเชยส่วนที่อาจารย์จะไปหาได้จากทางอื่น แต่ถึงแม้การทำงานวิจัยก็จะมีรายได้ทดแทนด้วยก็จริง หากรายได้จำนวนเดียวกันจะหาได้จากการทำงานอื่นซึ่งง่ายและแพร่หลายได้เร็วกว่า ผู้ที่มีได้ร้งงานวิจัยจริงก็จะยังไม่ทำการวิจัย

ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของการทำวิจัยตามที่ได้กล่าวมานี้มีอยู่จริงโดยทั่วไปในคนหมู่มากของมหาวิทยาลัย แต่ในระยะหลัง ๆ นี้ที่มีความพยายามพัฒนามหาวิทยาลัยกันได้ มีมาตรการทางตรงและทางอ้อมบางอย่างที่จูงใจให้เกิดมีการวิจัยในมหาวิทยาลัยมากขึ้น ทางตรง เช่น การมีทุนอุดหนุนการวิจัยกว้างขวางกว่าแต่ก่อน ทางอ้อมเช่น การภาคคั่นเอาผลงานทางวิชาการมาเป็นเกณฑ์พิจารณาการเลื่อนขั้นอันดับทางวิชาการ แต่มาตรการต่าง ๆ นี้ หากยังไม่มึระเบียบวิธีการที่สอดคล้องมาช่วยสนับสนุนเพื่อแก้ไขปัญหาคัดค้านและอุปสรรค

ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ก็อาจไม่ยังให้เกิดผลตามที่มุ่งหวังตั้งใจกันได้จริงจัง และอาจทำให้เกิดความไม่เสมอภาคยุติธรรมได้มาก หากไม่มีการวางนโยบายและจัดระเบียบงานประจำที่ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับลักษณะความจำเป็นของงานวิจัย

การตั้งสถาบันวิจัยในมหาวิทยาลัยจะมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหอุปสรรคเหล่านี้ได้หรือไม่เพียงใด

จุดมุ่งหมายในการตั้งสถาบันวิจัยขึ้นในมหาวิทยาลัย

การตั้งสถาบันวิจัยเป็นหน่วยงานเฉพาะขึ้นในมหาวิทยาลัย อาจพิจารณาจุดมุ่งหมายได้เป็น 2 ประการ

1. เพื่อให้ปฏิบัติงานวิจัยเป็นหน้าที่พิเศษเฉพาะของหน่วยงาน
2. เพื่อให้เป็นหน่วยบริการงานวิจัยของคณาจารย์โดยทั่วไปของมหาวิทยาลัย

ในลักษณะแรก จุดมุ่งหมายสำคัญคือ ให้เกิดผลงานวิจัยขึ้นมาในสาขาวิชาการเฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่ง หรือเพื่อกันคว้าวิจัยในปัญหาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (ซึ่งอาจคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชาการ) แต่การทำงานวิจัยดังกล่าวนี้ อาจทำให้มีบุคลากรซึ่งมีหน้าที่พิเศษเฉพาะเป็นทำนอง “นักวิจัย” แยกได้จากบุคลากรประเภทอื่น ซึ่งทำการสอนในแผนกและคณะวิชาต่าง ๆ ที่เรียกว่า “อาจารย์”

ในลักษณะที่สอง จุดมุ่งหมายที่ตั้งสถาบันมิได้ประสงค์ให้มีบุคคลเจ้าหน้าที่ประเภท “นักวิจัย” ประจำเฉพาะของสถาบันเพื่อทำหน้าที่วิจัย แยกเป็นเอกเทศได้จากแผนกและคณะวิชา สถาบันจะจัดหาอุปกรณ์ความสะดวกในการวิจัยต่าง ๆ ซึ่งจะรวมถึงเจ้าหน้าที่พนักงานช่วยการวิจัยในชั้นตอนต่าง ๆ จนถึงขั้นพิมพ์และอัดสำเนารายงาน แต่ผู้ทำการวิจัยหรือควบคุมโครงการเลือกกำหนดปัญหาและระเบียบวิธีการเก็บหาข้อมูลนั้น คืออาจารย์ที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาจากแผนก และคณะวิชา เพื่อทำงานวิจัยในช่วงที่ได้พักจากงานสอนหรืองานบริหารธุรการอื่น ๆ ที่กำหนดไว้เป็นหน้าที่งานประจำของแต่ละคน

รูปแบบของสถาบันวิจัย

ความแตกต่างที่สำคัญในจุดมุ่งหมาย 2 แบบนี้ ที่จะมีผลต่อการจัดรูปแบบและการบริหารของสถาบันวิจัยก็คือ ในแบบที่ 1 สถาบันวิจัยอาจจัดได้ในรูปของหน่วยงานที่

เป็นเอกเทศอิสระ คำเนินงานของตนเองติดต่อกับเพื่อนกันไปเป็นการถาวรได้ โดยไม่ต้องมีการร่วมมือประสานงานใกล้ชิดกับแผนกหรือคณะวิชาใด มีสถานภาพเสมือนแผนกอิสระหรือคณะวิชาหนึ่งที่มีนโยบายแผนงาน งบประมาณ เจ้าหน้าที่ และอุปกรณ์ของตนเองเป็นเอกเทศ ขึ้นตรงต่ออำนาจบริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย ไม่มีอะไรต้องผ่านแผนกและคณะวิชาอื่น ๆ

ในแบบที่ 2 สถาบันวิจัยจะจัดได้ในรูปของหน่วยประสานงานที่ต้องติดต่อกับใกล้ชิดกับแผนกและคณะวิชาต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาโดยแบ่งเบาภาระหน้าที่การจัดบริการและบริกรงานวิจัยของแผนกและคณะวิชาต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานวิจัยของคณาจารย์ที่สังกัดแผนกและคณะวิชาต่าง ๆ ที่เข้าข่ายลักษณะสาขาวิชาการหรือปัญหาโครงการของสถาบันที่มหาวิทยาลัยกำหนดขึ้น เมื่อตั้งสถาบันในรูปเช่นนี้ สถาบันจะกำหนดนโยบายและแผนงานร่วมกันกับแผนกและคณะวิชา และตั้งงบประมาณและอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่และวัสดุอุปกรณ์ของสถาบันตามความจำเป็นเพื่อให้บริการสนับสนุนงานวิจัยของเหล่าคณาจารย์ตามความต้องการที่แผนกและคณะวิชาทั้งหลายที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดเป็นแผนระยะสั้น และระยะยาว สถาบันในแบบที่ 2 นี้ไม่ต้องมี “นักวิจัย” ของตนเอง แต่จะอาศัย “อาจารย์” ของแผนกและคณะวิชาต่าง ๆ ที่หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันมาเป็นผู้สร้างและควบคุมดำเนินงานโครงการวิจัยเรื่องต่าง ๆ ตามนโยบายและแผนงานที่กำหนดร่วมกันโดยแผนกคณะและสถาบัน สถาบันจัดแต่เพียงเจ้าหน้าที่ระดับผู้ช่วยและเสมียนพนักงานช่วยการวิจัย ให้สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนงานวิจัย หน้าที่บริหารของสถาบันจำกัดอยู่โดยตรงในส่วนควบคุมจัดเตรียมบริการ ความสะอาดตามที่ได้ตกลงร่วมกันกับแผนกคณะ และ โดยอ้อม ในส่วนเท่าที่แผนกคณะมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้ช่วยควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของอาจารย์ของแผนกและคณะในระยะที่มาร่วมงานในสังกัดของสถาบันแล้วรายงานผลปฏิบัติงานแก่ผู้บังคับบัญชาเจ้าสังกัดโดยตรงของอาจารย์/นักวิจัยนั้น ๆ

จะเห็นได้ว่า แบบทั้งสองที่เสนอนี้มีส่วนดีและส่วนเสียในแต่ละแบบต่างกันไป

แบบที่ 1 *ส่วนดี* สถาบันมีอิสรภาพในการดำเนินงาน สามารถกำหนดนโยบายและแผนงานของตนเองให้แน่นอนและถาวรได้ มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานทุกระดับของตนเองที่

สถาบันสามารถควักขันควบคุมได้อย่างใกล้ชิด จัดหาวัสดุอุปกรณ์ได้พอดีทุกระยะของการพัฒนาสถาบันสามารถรับผิดชอบผลงานให้ปรากฏได้ตามสัญญาข้อตกลง โดยไม่มีโอกาสบ่ายเบี่ยงอ้างอุปสรรคข้อขัดข้องไปที่ผู้อื่นได้และอวดอ้างสรรพคุณผลงานความสามารถเป็นของสถาบันได้โดยสมบูรณ์

ส่วนเสีย ไม่เป็นบริการให้แก่เหล่าคณาจารย์ของแผนกและคณะวิชาต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยที่จะทำการวิจัย ไม่ช่วยแบ่งเบาภาระของแผนกและคณะวิชาที่จะต้องจัดหาบุคลากรผู้ช่วยและวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนงานวิจัย ไม่ช่วยประหยัดงบประมาณการใช้จ่ายซ้ำซ้อนที่แต่ละแผนกและคณะอาจต้องจัดหาเพื่อบริการงานวิจัยของคณาจารย์ในแผนก คณะไม่ช่วยสร้างระบบการทำงานประสานกันทางวิชาการระหว่างแผนกและคณะเพื่อให้ได้ใช้ทรัพยากรมนุษย์และวัสดุของมหาวิทยาลัยได้เสนอสนองประโยชน์กัน ได้เต็มที่ ส่งเสริมระบบการแข่งขันแย่งงานกันทำเป็นอิสระเป็น “อาณาจักร” ไม่ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน และไม่เป็นการสมจริงที่จะคาดหวังให้ “นักวิจัย” ระดับสูงประจำสถาบันทำแต่งงานวิจัยตลอดไปในชีวิตงานอาชีพ

แบบที่ 2 *ส่วนดี* สถาบันทำหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมงานวิจัยของมหาวิทยาลัยได้ในระดับกว้างขวางทั่วไป ด้วยวิธีประสานงานกับทุกแผนกและคณะวิชาที่ควรเกี่ยวข้องกัน ได้ช่วยให้มีการศึกษาค้นคว้าข้ามสาขาวิชา ช่วยเสริมความรู้ความคิดของกันและกันในหมู่ผู้ร่วมงาน (ตามลักษณะที่ถูกต้องตามความเป็นจริงของวิชาการ โดยเฉพาะทางด้านสังคมศาสตร์) ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของแผนกและคณะวิชา โดยมีได้เบียดบังผลงานชื่อเสียงความสามารถของอาจารย์ผู้วิจัยและหน่วยงานเจ้าสังกัด บริการสนับสนุนงานวิจัยที่รวมให้สถาบันเป็นผู้จัดหา สามารถบรรลุมาตรฐานและคุณภาพที่สมบูรณ์ได้ด้วยวิธีประหยัดเพราะเป็นการร่วมใช้ทรัพยากรร่วมกันในทีเดียว และสถาบันสามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการทำงานที่เอื้อต่อการวิจัยของอาจารย์ได้เต็มที่ ด้วยการจัดเตรียมสถานที่และบริการปลีกตัวผู้วิจัยจากสภาพเดิมที่จำเจ ไปชั่วคราวพ้นจากงานประจำตำแหน่งอื่น ๆ ฯลฯ

ส่วนเสีย สถาบันต้องอาศัยความร่วมมืออย่างเต็มที่จากแผนกและคณะวิชาที่จะสร้างโครงการและดำเนินงานวิจัยโดยอาจารย์/นักวิจัยที่แผนกและคณะส่งมาเป็นการชั่วคราวและอาจไม่มีงานเป็นโครงการต่อเนื่องได้ สถาบันไม่สามารถสร้างงานวิจัยระยะยาว

ในปัญหาโคปัญหาหนึ่งได้ เว้นเสียแต่แผนกและคณะจะร่วมตกลงแน่นอนตั้งแต่ต้น การที่สถาบันไม่สร้างนักวิจัยระดับสูงที่จะกำหนดและควบคุมให้มีการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยและอุปกรณ์ที่สถาบันมีอยู่ถาวรอาจทำให้เกิดการว่างงานได้ ถ้าไม่มีอาจารย์/นักวิจัยหมุนเวียนมาจากแผนกและคณะวิชาในปีใดปีหนึ่ง สถาบันอาจไม่สามารถกวัดขั้นควบคุมการปฏิบัติงานของอาจารย์ต่างสังกัดได้หากไม่มีการมอบหมายอำนาจหน้าที่จากแผนกและคณะวิชาอย่างชัดเจน และสถาบันอาจไม่สามารถกำหนดอัตราการพัฒนากำลังเจ้าหน้าที่และอุปกรณ์ประจำสถาบันได้ หากไม่มีแผนงานที่ตกลงแน่นอนประสานกับแผนกและคณะ ฯลฯ

เมื่อพิจารณาจากทัศนะทั้งสองสถาบันและของแผนกคณะ ถ้าทั้งสองฝ่ายต่างก็ชอบนโยบายทำงานเป็นอิสระเอกเทศจากกัน รูปแบบที่ 1 ของสถาบันอาจเหมาะสมเพราะเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายกำหนดสร้างงานของตนเองได้ แต่สุดท้ายก็จะไม่มีระบบการทำงานประสานกันได้ในมหาวิทยาลัย ผลที่ได้ส่วนบุคคลและส่วนหน่วยงานมีทางเป็นผลเสียของประโยชน์ส่วนรวมได้มาก แต่รูปแบบที่ 2 ของสถาบันที่เน้นการประสานงานกันเต็มที่ก็อาจมีปัญหาลดอุปสรรคได้หลายประการ โดยเฉพาะในระยะต้น ๆ ที่ต่างฝ่ายต่างยังไม่พร้อมและไม่คุ้นกับลักษณะงาน

เพราะฉะนั้น รูปแบบที่พึงปรารถนาของงานประเภทนี้ อาจจะเป็นรูปแบบผสมคือ ให้สถาบันมีความคล่องตัวสามารถกำหนดนโยบายและแผนงานที่ค่อนข้างแน่นอนของสถาบันได้บ้าง โดยมีกำลังเจ้าหน้าที่ทุกระดับและอุปกรณ์วัสดุที่เป็นหลักพื้นฐานเสียขั้นหนึ่งก่อน และเมื่อสถาบันมีกำลังงานที่แน่นอนแล้วก็จะสามารถเป็นบริการใช้แก่งานวิจัยของอาจารย์จากแผนกและคณะต่างๆ ได้เต็มที่ แต่เนื่องจากปัญหาสำคัญของงานวิจัย คือตัวบุคคลนักวิชาการระดับสูงที่สามารถสร้างโครงการควบคุมการดำเนินงานทุกชั้นตอนไปจนถึงระยะสุดท้ายของการรายงานผล ตัวบุคคลระดับนี้ มหาวิทยาลัยมีอยู่แล้วเป็นจำนวนมากในแผนกและคณะวิชา สามารถทำหน้าที่เป็น “นักวิจัย” ระดับอาวุโสประจำสถาบันได้ แทนที่สถาบันจะต้องประกาศรับสมัครหาจากบุคคลภายนอก แต่เนื่องจากในระยะเริ่มงานที่ทั้งทางสถาบันและทางแผนกคณะยังอยู่ในระยะที่คลำหาหนทางเพื่อการประสานงานระยะยาว (ทั้งนี้โดยถือสมมติฐานว่า ทุกฝ่ายปรารถนาในรูปแบบนี้ในที่สุด) การบรรจุนักวิจัยประจำระดับสูงจากบุคคลภายนอกเป็นของสถาบันเองโดยตรงทันทีก็ดี หรือการขอโอนย้ายอาจารย์จาก

แผนกคณะมาขึ้นสังกัดสถาบันเป็นนักวิจัยประจำวารสารก็ ไม่เป็นการเหมาะสมจำเป็นหาก เป็นไปได้ควรใช้วิธีขอยืมตัวชั่วคราว อาจารย์ที่มีความสนใจและสามารถทำการวิจัยในฐานะ ผู้ควบคุมโครงการได้จากบางแผนก คณะที่เต็มใจให้ความร่วมมือในระยะสำรวจหาวิถีทาง ของทั้งสองฝ่ายมาทำงานเต็มเวลาให้สถาบัน ระยะนี้อาจกำหนดไว้เพียง 2-3 ปีแรก เพื่อให้เป็นจุดเริ่มต้นการมีนักวิจัยระดับสูงเช่นนี้ จะเป็นหลักให้เกิดมีงานเป็นพื้นฐานให้สถาบัน จัดหาบุคลากรระดับผู้ช่วยนักวิจัย และเสียมยพนักงานฝ่ายบริการในหน้าที่ต่าง ๆ ได้สม สักส่วน ซึ่งบุคคลเหล่านี้อาจหาได้จากผู้มีวุฒิความสามารถเหมาะสมจากผู้จบการศึกษาใหม่ ๆ ที่ต้องการหางานและประสบการณ์

ในระยะถัดไป เมื่อสถาบันมีประสบการณ์และเริ่มงานพอทั่วแล้ว โดยอาศัย นักวิจัยระดับสูงชั่วคราวที่ขอยืมตัวมาจากแผนกวิชาและแผนกคณะวิชาพอได้เห็นผลงานว่า สถาบันจะสามารถช่วยส่งเสริมการวิจัยของอาจารย์ได้อย่างไร ทั้งสองฝ่ายก็ควรที่จะพร้อมที่จะ วางโครงการประสานงานเป็นการถาวรได้สืบไป

ในระยะพัฒนาช่วงที่สองนี้ สถาบันจะมีบุคลากรระดับผู้ช่วยนักวิจัย เสียมยพิมพ์ พนักงานลงรหัส ทำตารางสถิติ ฯลฯ จำนวนหนึ่งที่จะเป็นกำลังบุคลากรถาวรสำหรับช่วยให้ บริการวิจัยแก่นักวิจัยระดับเจ้าของโครงการ ได้แล้วจำนวนหนึ่งสำหรับบุคลากรระดับนักวิจัย ประจำที่จะรับผิดชอบโครงการระยะยาวของสถาบันเองได้นั้น ควรจะมีจำนวนหนึ่งแต่ไม่มากนัก สังกัดกับสถาบันโดยตรง บุคคลจำนวนนี้อาจได้จากอาจารย์ที่มาช่วยงานวิจัยชั่วคราว ในระยะที่หนึ่งของการเริ่มงานของสถาบัน และสนใจที่จะเป็นนักวิจัยระยะยาว หรืออาจได้ จากบุคคลภายนอกที่สถาบัน ได้ติดต่อบริษัทเข้าไปในตำแหน่ง ตามโครงการบรรจุบุคลากร ประจำของสถาบัน

ข้อสังเกตประการสำคัญ สำหรับบุคลากรประเภทนี้ คือ การทำงานเป็นนักวิจัย ตลอดเวลาตลอดไปนาน ๆ ติดต่อกัน อาจไม่ถูกอหิยาศัยของผู้มีคุณวุฒิและประสบการณ์ชั้น สูงเช่นนั้นนัก และถ้าความก้าวหน้าอนาคตของตำแหน่งหน้าที่เช่นนี้มีจำกัด ก็ย่อมคาดหมาย ได้ว่าจะมีการลาออก และรับบุคคลใหม่หมุนเวียนพอสมควร วิธีหนึ่งที่จะเปลี่ยนบรรยากาศ งานให้แก่บุคลากรประเภทนี้ คือ การให้โอกาสทำการสอนหรือบริการสังคมด้วยกิจกรรมอื่นๆ

ซึ่งสุดท้ายก็จะได้แก่ลักษณะงานทำนองเดียวกันกับที่ คณาจารย์ของแผนกและคณะวิชาทำอยู่ในขอบข่ายหน้าที่งานประจำทำให้สถาบันวิจัยมีลักษณะไม่ผิดอะไรกับแผนกและคณะวิชา และเพื่อความเสมอภาคยุติธรรม “นักวิจัย” เหล่านี้จะต้องบรรจุในตำแหน่ง “อาจารย์” เพื่อโอกาสความก้าวหน้าของชีวิตงาน

ด้วยเหตุนี้ การที่สถาบันจะบรรจุอัตราตำแหน่ง “นักวิจัย” ประจำระดับสูงของตนเองโดยสมบูรณ์ที่ไม่ใช่ในลักษณะตำแหน่ง “อาจารย์” จึงมีข้อจำกัดหลายประการและการที่จะให้สถาบันขยายงานด้านการสอนและบริการชุมชนกว้างขวางเกินไป ก็เป็นการไปทำงานซ้ำซ้อนกับแผนกและคณะวิชา และจะลดสมรรถนะในด้านการวิจัยอย่างเต็มที่ของตนไป

ทางออกที่ดูจะดีกว่า คือ การหมุนเวียนเปลี่ยนตัวอาจารย์จากแผนกและคณะวิชา มาเป็น “นักวิจัยประจำ” ของสถาบันเป็นวาระที่ยาวพอสมควร (2-4 ปี) ให้เป็นประเภทที่แตกต่างจาก “นักวิจัยสมทบ” คืออาจารย์จากแผนก และคณะวิชาที่จะหมุนเวียนมาทำการวิจัยในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ (1 ภาคหรือ 1 ปีการศึกษา) จุดมุ่งหมายของการมี “นักวิจัยประจำ” ของสถาบันก็เพื่อให้มีโครงการต่อเนื่องระยะยาวที่แน่นอนได้ โดยอาศัยนักวิจัยประจำเหล่านี้เป็นผู้รับผิดชอบหลัก สามารถทำงานต่อเนื่องได้จนตลอดโครงการและเพื่อสร้างงานประจำให้แก่เจ้าหน้าที่วิจัยระดับรอง และเจ้าหน้าที่บริการด้านต่าง ๆ ที่เป็นบุคลากรประจำของสถาบัน แต่ไม่อยู่ในระดับขั้นที่จะควบคุมโครงการวิจัยได้ตั้งแต่ขั้นร่างโครงการจนถึงขั้นรายงานผลได้เอง “นักวิจัยประจำ” ระดับสูงที่สลับเปลี่ยนกันมาจากแผนกและคณะวิชาเช่นนี้ นอกจากจะได้มีโอกาสทำโครงการวิจัยที่เป็นขั้นเป็นอันและประสานสัมพันธ์กับโครงการอื่น ๆ ตามแผนงานระยะยาวเป็นผลงานในนามของตนเองได้แล้ว ยังจะเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำแก่อาจารย์ “นักวิจัยสมทบ” ผู้ที่มีประสบการณ์ความชำนาญน้อยกว่า และต้องการ “พี่เลี้ยง” เมื่อตนได้พักงานด้านอื่นจากแผนกและคณะมาทำงานวิจัยโดยใช้บริการความสะดวกของสถาบัน อาจารย์ “นักวิจัยสมทบ” เหล่านี้บางคนอาจมีโครงการเฉพาะของตนเองมาด้วยซึ่งตนเองสามารถควบคุมได้ตลอดตามลำพัง ซึ่งในกรณีเช่นนั้น สถาบันก็เพียงแต่จัดหาบริการสนับสนุนในระดับผู้ช่วย และเจ้าหน้าที่บริการให้เท่านั้นโดยไม่ต้องมีที่ปรึกษาแนะนำ บางคนอาจไม่มีโครงการของตนเองมาโดยตรง แต่สนใจที่จะแบ่งส่วนหนึ่งของโครงการหลักของสถาบันมาช่วยทำเป็นโครงการย่อยโดยเฉพาะ หรืออาจพอใจที่จะเข้า

เป็นผู้ร่วมงานทั่วไปในโครงการหลักตามแต่ผู้ควบคุม โครงการหลักจะตกลงมอบหมายหน้าที่กันหากสถาบันไม่มีโครงการหลักระยะยาว ซึ่งมี “นักวิจัยประจำ” คอยรับผิดชอบแล้ว ก็จะต้องอาศัยแต่โครงการเบ็ดเตล็ดที่อาจารย์ “นักวิจัยสมทบ” แต่ละคนจะนำมาไม่สามารถมีอะไรที่ต่อเนื่องในแนวทางลักษณะที่ชัดเจนได้ และจะไม่สามารถบริการอาจารย์ “นักวิจัยสมทบ” ผู้ยังขาดประสบการณ์ด้วยโครงการและคำปรึกษาแนะนำที่รัดกุม

สำหรับปัญหาที่ว่า ถ้ามี “นักวิจัยประจำ” ของสถาบันเองคอยบิ่อน งานประจำ สม่่าเสมอแก่บุคลากรประจำระดับผู้ช่วยและเจ้าหน้าที่บริการของสถาบันอยู่ตลอดเวลาแล้ว จะมีบุคคลและบริการเหลือไว้สนับสนุนงานวิจัยของอาจารย์ “นักวิจัยสมทบ” ที่จะหมุนเวียนมาจากแผนกและคณะวิชาได้อย่างไร ข้อนี้เสนอว่ามีทางออกได้หลายทาง ทางหนึ่งที่สะดวกที่สุดคือ “นักวิจัยสมทบ” มาร่วมโครงการหลักของสถาบัน (ซึ่งอาจกำหนดร่วมกันตั้งแต่ต้นกับแผนกและคณะวิชาเจ้าสังกัด ต้องตรงกับความประสงค์ของทุกฝ่ายตามนโยบายพัฒนาวิชาการระยะยาวของมหาวิทยาลัย) ไม่ต้องขอแบ่งบริการของสถาบันต่างหาก อีกทางหนึ่งถ้าจำเป็นหากบุคลากรฝ่ายบริการมีงานเต็มมืออยู่ค่อนข้างมาก และไม่สามารถแบ่งเวลามาให้บริการแก่โครงการเอกเทศชั่วคราวของอาจารย์ “นักวิจัยสมทบ” ได้จริง ๆ ทางสถาบันก็จะช่วยหาบุคลากรชั่วคราวให้ตามระยะเวลาความจำเป็นของโครงการ ส่วนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สถาบันมีอยู่ก็ยอมแบ่งปันมาสนองความต้องการได้ ถ้ามีการตกลงประสานงานกันล่วงหน้า อีกทางหนึ่งก็อาจทำได้ คือ ปรับปรับยืดหยุ่นงานประจำของโครงการหลัก มาช่วยบริการโครงการของอาจารย์ “นักวิจัยสมทบ” ระยะสั้นก่อนตามความจำเป็น หากงานของโครงการหลักในช่วงระยะเวลานี้ยังไม่มี ความเร่งด่วนตายตัว (โครงการหลักจะมีเหตุผลความจำเป็นเร่งด่วนหรือไม่อย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยบางอย่างที่จะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้า เช่น เร่งด่วนเพราะถูกผูกมัดตามสัญญาการใช้จ่ายเงินทุนอุดหนุนการวิจัย หรือกำหนดเวลาการเสนอรายงาน ฯลฯ)

ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบของสถาบันในลักษณะผสมระหว่างแบบที่ 1 และแบบที่ 2 ที่เสนอในตอนแรกจึงน่าจะเป็นรูปแบบที่ให้ประโยชน์เป็นการส่งเสริมงานวิจัยของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้มากที่สุด เพราะผลงานที่เกิดเป็นของทุกฝ่ายร่วมกัน คือ ของตัวบุคคลอาจารย์ที่ทำการวิจัย ของแผนกและคณะวิชาที่ผู้วิจัยสังกัด ของสถาบันซึ่ง

เป็นหน่วยบริการของมหาวิทยาลัยและท้ายที่สุดคือของมหาวิทยาลัย หากสามารถมีการประสานงานกันได้เช่นนี้ ทางแผนกและคณะวิชาก็สามารถกำหนดหน้าทำงานวิจัยสำหรับคณาจารย์ได้เป็นสัดส่วนแน่นอน และแบ่งภาระบริการให้สถาบันวิจัยเป็นผู้จัดหา ปล่อยให้แผนก และคณะวิชานั้นหนักงานด้านหลักสูตรและการสอนและกิจการนิสิตนักศึกษาได้เต็มที่ ส่วนสถาบันวิจัยก็สามารถจัดงานบริหารด้านบริการงานวิจัยและดำเนินงานต่อเนื่องตามโครงการหลักที่จะผลิตผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์จริงจังและยังเปิดโอกาสให้มีโครงการวิจัยเอกเทศส่วนบุคคลได้พอสมควร ตามหลักของเสรีภาพทางวิชาการ

บริการงานวิจัยที่คาดหวังจากสถาบัน

ถ้าสถาบันวิจัยตั้งขึ้นด้วยจุดมุ่งหมายให้เป็นหน่วยงานช่วยบริการสนับสนุนงานวิจัยของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย บริการพื้นฐานที่คาดหวังจากสถาบันได้ควรมีอะไรบ้าง

1. ทุนสนับสนุนการวิจัย จากประสบการณ์ที่ผ่านมาสังเกตว่านอกจากในแผนกและคณะวิชาทางวิทยาศาสตร์ที่มีห้องทดลองและอุปกรณ์พร้อมมูลอยู่แล้ว หรือในแผนกวิชาทางมนุษยศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์ ที่มีห้องสมุดและเอกสารสถิติพอเพียงสำหรับการวิจัยประเภทไม่ต้องใช้ทุนรอนของอาจารย์ สามารถทำการวิจัยได้ตลอดเวลาใจปรารถนาเสมอ โครงการวิจัยที่จะให้เกิดผลงานเป็นชิ้นเป็นอันไม่ว่าใหญ่หรือเล็กจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายเสมออย่างน้อยก็เป็นค่ากระดาษ เครื่องเขียน บริการพิมพ์ดีด อักสำเนา ฯลฯ วัสดุทดลอง ค่าแรงผู้ช่วยงาน ไปจนถึงค่าแบบสอบถาม ค่าจ้างพนักงานสำรวจ ค่าเบี้ยเลี้ยง ที่พัก เดินทาง และอุปกรณ์งานสนาม ค่าจ้างเครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ บริการด้านการเงินที่เป็นทุนสนับสนุนการวิจัยเช่นนี้ หากแผนกและคณะวิชาไม่มี หรือบุคคลผู้วิจัยไม่สามารถติดต่อกับแหล่งทุน เช่น มูลนิธิ หรือองค์การที่ต้องการผลงานวิจัย ได้เองโดยตรงก็มักคาดหวังว่า สถาบันวิจัยจะสามารถให้ความช่วยเหลือในด้านนี้ได้ เช่น ถ้าไม่ใช่เงินทุนอุดหนุนของสถาบันเอง ก็เป็นเงินที่สถาบันจะติดต่อหาให้ได้จากแหล่งทุนภายนอก

2. เมื่อมีทุนดำเนินการแล้วหากเป็น โครงการที่จะต้องหาว่าจ้างผู้ช่วยงานหลายคน เจ้าของโครงการวิจัยมักมีปัญหาเรื่องสถานที่ทำงานชั่วคราวตามโครงการซึ่งไม่สามารถใช้ห้องทำงานปกติของตนเอง หรือที่บ้านได้ การมีสถานที่ทำงานของโครงการเป็นสัดส่วน

ให้บุคลากรของโครงการนํ้าทำงานได้ มีที่เก็บเอกสารวัสดุข้อมูลเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่ต้องเคลื่อนย้าย ฯลฯ เช่นนี้ทำให้คํานึงงานได้สะดวกราบรื่น สถาบันวิจัยควรมีบริการในคํานสถานที่เช่นนี้ให้พร้อมมูลสะดวกสบายเท่าที่จะทำได้

3. เจ้าของโครงการบางเรื่องพอใจที่จะหาผู้ช่วยงานระดับต่าง ๆ เอง เพราะรู้แหล่งแรงงานดังกล่าว หรือมีความเหมาะสมจำเป็นเฉพาะที่ตนรู้เอง แต่ผู้วิจัยบางคนไม่สะดวกที่จะหาบุคลากรช่วยงานเอง หรือไม่พร้อมที่จะต้องฝึกฝนอบรมผู้ช่วยประเภทสมัครเล่นชั่วคราวหรือต้องการผู้ช่วยระดับที่มีประสบการณ์สามารถคุมพนักงานลูกมือได้ และแบ่งเบาภาระในคํานการอบรมดูแลลูกมือชั่วคราว หรือต้องการผู้ช่วยที่สามารถช่วยร่างและควบคุมแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลจากสนามแยกแยะทำตาราง ฯลฯ บริการบุคลากรช่วยงานเหล่านี้ หากสถาบันมีให้ได้พร้อมมูล หรือช่วยเป็นภาระในการจัดหาและอบรมให้ตลอดถึงช่วยควบคุมดูแลในสนาม ได้ก็จะช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าของโครงการวิจัยได้อย่างมาก

4. ในกรณีที่ต้องมีการสุ่มตัวอย่างทางสถิติ การจัดทำรหัสแบบสอบถาม การถอดรหัส จักทำตารางสหสัมพันธ์ของสถิติข้อมูล การแยกจัดข้อมูลด้วยแรงคนหรือแรงเครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ ผู้วิจัยที่ไม่เชี่ยวชาญในงานเหล่านี้เองย่อมยินดีที่จะรับบริการช่วยเหลือจากสถาบัน

5. โดยทั่วไป ผู้วิจัยมักอาศัยใช้เอกสารอ้างอิง และข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาที่จะทำการวิจัยจากห้องสมุด หรือศูนย์เอกสารของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปที่เป็นเช่นนี้เหตุหนึ่งเพราะเป็นการยากที่จะหาแหล่งรวมแหล่งเดียวที่สมบูรณ์ได้ ในแง่สถาบันวิจัยก็คงพึงวิสัยที่จะเป็นผู้ให้บริการเอกสารและข้อมูลพื้นฐานที่พร้อมมูล แทนแหล่งอื่น ๆ ต่าง ๆ นั้นได้ แต่อย่างน้อยถ้าสถาบันมีวิธีการจัดบ้ครข้อมูลพื้นฐานที่เป็นที่ควรการใช้ทั่วไปของการวิจัยย่อลงไว้เป็นหมวดหมู่แยกประเภทให้ค้นหาได้สะดวกรวดเร็ว ใกล้เคียงผู้ใช้ช่วยให้ผู้วิจัยไม่ต้องเที่ยววิ่งหาหรือสะสมเอกสารข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้เอง ให้ต้องสิ้นเปลืองแรงงานทุนรอน สถานที่เก็บ หรือเวลาเดินทางไปคัดลอกจากห้องสมุด หรือศูนย์เอกสารต่าง ๆ ก็จะเป็นบริการช่วยงานผู้วิจัยได้อย่างหนึ่ง นอกจากนั้นยังมีเอกสารอีกประเภทหนึ่งซึ่งห้องสมุดธรรมดาไม่รวบรวมไว้คือ เอกสารรายงานการวิจัยในเรื่องชำนาญพิเศษเฉพาะในเนื้องานและความสนใจของสถาบันและผู้ให้บริการของสถาบัน เอกสารอ้างอิงเช่นนี้ สถาบันควรมีเป็นบริการไว้ให้ผู้วิจัย

6. ถึงแม้ผู้วิจัยจะไม่ต้องการใช้บริการสนับสนุนงานวิจัยต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่สุดท้ายเมื่อถึงขั้นรายงานผล ก็ย่อมต้องการบริการการพิมพ์ การเขียนภาพ แผนภูมิหรือแผนที่และอีกสำเนา เซ้าเล่ม ฯลฯ รายงาน ถ้าสถาบันสามารถให้บริการที่เข้าขั้นมาตรฐานในเรื่องเหล่านี้ได้ ก็เป็นการแบ่งเบาภาระผู้วิจัยไปได้มาก

7. การวิจัยที่ได้ผลสมควร ได้รับการเผยแพร่ไปให้เกิดประโยชน์กว้างขวางอาจต้องการการพิมพ์ผลเป็นรูปเล่มถาวร ได้มาตรฐาน และมีการจำแนกแจกจ่ายไปตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั่วไป ผู้วิจัยอาจไม่อยู่ในฐานะที่จะจัดการขั้นนี้ได้เอง โดยสะดวก และยินดีให้สถาบันจัดบริการด้านนี้ให้ นอกจากนี้รายงานผลการวิจัยบางเรื่องอาจสมควรมีการประชุมสัมมนา เพื่อพิจารณาปัญหาาร่วมกันตามความรู้ใหม่ของงานวิจัยในหมู่ผู้เกี่ยวข้อง สถาบันวิจัยอาจทำหน้าที่จัดบริการด้านนี้ให้ด้วย ถ้าอยู่ในฐานะที่พร้อม

บริการต่างๆ ที่กล่าวมาอย่างกว้างๆ แต่ละประเภทซึ่งอาจขยายเพิ่มเติมรายละเอียดให้เพียบพร้อมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้นั้น นับได้ว่าเป็นบริการสนับสนุนการวิจัยที่จำเป็นได้ทั้งสิ้น ถึงแม้ไม่มีสถาบันวิจัยเป็นผู้จัดหาบริการดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยก็ต้องแสวงหาอยู่เองแล้ว เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงาน หากแผนกหรือคณะวิชาจะส่งเสริมการวิจัยในหมู่คณาจารย์ของแผนกฯ อย่างจริงจัง ก็จะต้องทำหน้าที่จัดหาบริการเช่นนี้ให้ มิฉะนั้นก็จะเป็นการส่งเสริมการวิจัยแต่เพียงด้วยวาจา หน่วยงานที่แผนกหรือคณะวิชาจะตั้งขึ้นเพื่อการนี้เพื่อให้บริการด้านต่างๆ ให้ได้ครบถ้วนเช่นนี้ก็มีรูปแบบทำนองสถาบันวิจัยกลายๆ ในแบบที่เสนอมานี้ในเอกสารนี้ เพราะฉะนั้น ถ้ามีการตั้งสถาบันเช่นนี้ขึ้นมาในระดับหน่วยงานของมหาวิทยาลัย ก็ไม่น่าจำเป็นที่แผนกหรือคณะจะต้องทำงานอย่างเดียวกันซ้ำซ้อนอีก

แต่บริการต่างๆ ที่กล่าวนี้ต้องใช้เงินทองงบประมาณ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นนี้จะได้จากไหน

การเงินของสถาบัน

สถาบันที่ตั้งขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยราชการย่อมอาศัยเงินดำเนินการจากงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งจัดประเภทให้ทั้งค่าจ้างเงินเดือนค่าตอบแทน ค่าวัสดุครุภัณฑ์ และค่าใช้จ่ายต่างๆ ซึ่งในกรณีของสถาบันวิจัยอาจหมายถึงเงินอุดหนุนโครงการวิจัยด้วย

แต่สิ่งที่ทราบกันทั่วไป ถึงงบประมาณที่ให้อาจจะพอเพียงให้ความพร้งพร้อม สมบูรณ์ทางวัตถุที่เป็นสถานที่และเครื่องคตบแต่งจำเป็น และมีเงินค่าจ้างเงินเดือนประจำ ผูกพันธ์ให้แก่บุคลากรของหน่วยงาน แล้วสักอุปกรณ์เพิ่มเติมที่จะเป็นบริการความสะดวก ได้เต็มทีนั้น ระเบียบวิธีการงบประมาณอาจไม่สามารถอนุมัติได้ครบถ้วนหรือรวดเร็วดังใจปรารถนา และเงินอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณก็อาจไม่มีให้ ได้กว้างขวางทั่วถึงพอเพียง กับความต้องการจำเป็นของงานและผู้วิจัย ประการสำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่งก็คือ ระดับเงินเดือนราชการที่ว่าจ้างนั้น อาจไม่ได้สัดส่วนกับความสามารถและปริมาณแรงงานของผู้ชำนาญงานทุกระดับที่อุทิศตนทำงานเต็มเวลาไม่สามารถที่จะผูกคนที่ฝีมือ ไว้กับงาน ได้อย่างเป็นธรรม สุดท้ายสถาบันก็จะว่าจ้างได้แต่เพียงบุคลากรที่ได้มาตรฐานเท่าระดับเงินเดือนเท่านั้น แต่ไม่ถึงมาตรฐานที่จะทำงานขั้นค้ได้

ปัญหานาคิดของสถาบันที่ตั้งใจจะให้บริการ สนับสนุนและจูงใจผู้ทำงานวิจัย ได้เต็มทีจึงเป็นเรื่องของการหาแหล่งทรัพยากรเสริมงบประมาณแผ่นดิน เพื่อให้มีความคล่องตัวยืดหยุ่นและพอเพียงในการใช้จ่าย ทรัพยากรเสริมนี้อาจต้องใช้ในทุกประเภทของค่าใช้จ่ายเพื่อให้บริการของสถาบันถึงขั้นมาตรฐาน โดยไม่ต้องคอยรอมงบประมาณ ซึ่งอาจต้องรอคอยจนได้มาไม่ทันการ (เว้นแต่ผู้บริหารสถาบันจะมีวิธีการนอกแบบที่สามารถดึงงบประมาณได้เป็นพิเศษ) และโดยเฉพาะในบางรายการซึ่งไม่มีหนทางที่จะ ได้ จากงบประมาณเลย เช่น เงินชดเชยรายได้พิเศษเสริมเงินเดือนที่ปกติอาจารย์ของมหาวิทยาลัยพอหาได้จากทำงานพิเศษนอก (หรือบางครั้งก็ใน) เวลาและสถานที่ราชการ ดังที่ทราบกันอยู่ทั่วไป จน ไม่มีโอกาสเหลือทำการวิจัย

ทรัพยากรเสริมนี้ สถาบันอาจมีทางหาได้หลายวิธี วิธีหนึ่งซึ่งอาจดีที่สุด ก็คือการหาผู้อุปถัมภ์ คือ มูลนิธิหรือองค์กรที่ยินดีบริจาคเงินสนับสนุนวิชาการให้อุทิศทุนช่วยเหลือ ในการจัดตั้งสถาบันตั้งแต่ต้น การช่วยเหลือเช่นนี้อาจให้เป็นจำนวนพอเพียง สามารถช่วยค่าใช้จ่ายได้ทุกรายการ ตั้งแต่อาคารสถานที่ เครื่องคตบแต่งอาคาร เครื่องใช้ประจำสำนักงาน ค่ายานพาหนะ เครื่องมืออุปกรณ์ราคาแพง ค่าจัดหาข้อมูลพื้นฐานและเอกสารอ้างอิงประจำห้องสมุด ค่าอุดหนุนโครงการ ค่าส่งบุคลากรไปศึกษาอบรมเพิ่มเติมในต่างประเทศ และ

แม้กระทั่งค่าเงินเสริมรายได้ประจำราชการ ชกเซยรายได้พิเศษจากงานอื่น ฯลฯ สถาบันที่สามารถเริ่มต้นได้ด้วยผู้อุปถัมภ์เช่นนี้ไม่ควรมีปัญหาอะไรให้หนักใจ

วิธีถัดมา ถ้าไม่สามารถหาผู้อุปถัมภ์รายเดียวที่ช่วยเหลือได้ทุกสิ่ง ก็คือ แยกหาเป็นรายการ ๆ จากแหล่งต่าง ๆ กันทีละเรื่อง วิธีนี้ต้องใช้เวลาและแรงงานในการวิ่งเต้นขอความช่วยเหลือมากกว่าวิธีแรก

อีกวิธีหนึ่งซึ่งอาศัยได้ คือ การหาเงินอุดหนุนการวิจัยเป็นรายโครงการให้พอเพียงเป็นค่าใช้จ่ายจำเป็นประเภทต่าง ๆ ของสถาบันที่ต้องการเสริมจากงบประมาณเพื่อการทำงานและบริการต่าง ๆ ของสถาบันได้ถึงขั้นมาตรฐานด้วยพร้อม ๆ กันกับที่ให้งานสำเร็จตามโครงการที่ขอรับทุนอุดหนุนมา

วิธีสุดท้าย ที่จะเสนอคือ การรับจ้างทำงานวิจัยตามแต่ละผู้มาติดต่อว่าจ้างให้ทำ และเท่าที่สถาบันมีกำลังความสามารถพอที่จะทำได้ วิธีนี้แตกต่างจากวิธีที่แล้วตรงที่สถาบันมิได้เป็นผู้ริเริ่มโครงการตามความสนใจหรือโครงการของตนเองอาจต้องทำการวิจัยในเรื่องที่ตนไม่เต็มใจเสมอไป เพียงเพื่อให้มีรายได้เสริมงบประมาณการดำเนินงาน

จากปัญหาการเงินที่จำกัดตามงบประมาณแผ่นดิน และวิธีการหาทรัพยากรเสริมในลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าเสรีภาพในการทำงานของผู้บริหารสถาบันจะมีได้มากที่สุด หากการเงินของสถาบันได้รับพอเพียงจากงบประมาณแผ่นดินได้จริง ไม่ต้องอ้อทรัพยากรสมทบจากภายนอก (เสรีภาพในที่นี้หมายความเพียงอิสระภาพในการบริหารภายในระบบราชการโดยไม่ต้องยอมจำนนต่ออิทธิพลอื่นใดภายนอก) ทั้งนี้ที่สถาบันต้องแสวงหาทรัพยากรสมทบจากแหล่งอื่น ๆ ภายนอก สถาบันก็จำเป็นต้องรับเงื่อนไขข้อผูกมัดของผู้ให้เงินทุนอุดหนุน หรือต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนในการขอรับการอุดหนุนในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น ๆ เป็นลำดับจนถึงขั้นสูงสุดในวิธีการสุดท้ายคือ รับจ้างทำงานวิจัยแลกเปลี่ยนกับเงินอุดหนุนสถาบัน

การบริหารโครงการของสถาบัน

โครงการของสถาบันวิจัยอาจแบ่งได้เป็นสองส่วน ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน คือ (1) ส่วนที่ว่าด้วยการบริหารงานบุคลากรและการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งรวมเป็นบริการสนับสนุนการวิจัยของคณาจารย์ อันเป็นจุดประสงค์หลักของสถาบัน และ (2) ส่วนที่ว่าด้วย

การบริหารโครงการวิจัย ตามนโยบายและแผนงานหลักที่กำหนดเรื่องปัญหาที่สถาบันและแผนกคณะวิชาของมหาวิทยาลัยควรทำ

ส่วนทั้งสองนี้ถึงแยกก็ยังสัมพันธ์กัน ด้วยเหตุว่าจำนวนบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์บริการที่สถาบันจะจัดหาให้มีไว้เพื่อสนับสนุนส่งเสริมงานวิจัยของอาจารย์นั้นก็ขึ้นอยู่กับเป็นสัดส่วนกับปริมาณงานในโครงการวิจัยต่าง ๆ ที่สถาบันรับผิดชอบอยู่ การบริหารของสถาบันจะเป็นเช่นไรย่อมขึ้นกับลักษณะต่าง ๆ ของสถาบันที่กล่าวมาแล้วแต่ต้น กล่าวคือรูปแบบของสถาบันและความสำเร็จในการประสานงานระหว่างสถาบันกับแผนกและคณะวิชาที่จะวางนโยบายและแผนงานวิจัยร่วมกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาว กับความพอเพียงหรือขาดแคลนงบประมาณแผ่นดินสำหรับดำเนินงานของสถาบัน

เนื่องจากเป็นที่ทราบกันทั่วไปได้ล่วงหน้าว่า งบประมาณแผ่นดินโดยปกติไม่พอเพียงกับความต้องการเสมอ โดยเฉพาะในสิ่งที่จะเป็นเงินอุดหนุนการวิจัย หากมหาวิทยาลัยต้องการส่งเสริมให้มีผลงานวิจัยกว้างขวางทั่วไปทันที จำเป็นที่สถาบันจะต้องหาทุนอุดหนุนโครงการวิจัยจากภายนอก การช่วยเหลือเหล่านี้ผู้ให้มักมีเงื่อนไขหรือคาดหมายว่าสถาบันมีกำลังความสามารถที่จะทำงานตามโครงการเหล่านั้นได้เต็มที่ มีอำนาจการควบคุมผู้ทำงานและการทำงานให้เป็นไปตามข้อตกลงของโครงการและสัญญาให้ความช่วยเหลือ ในประเด็นนี้หากสถาบันต้องอาศัยบุคลากรระดับสูงจากแผนกและคณะวิชา ให้เป็นผู้มารับผิดชอบเป็นเจ้าของโครงการดำเนินงานได้ จนถึงขั้นเขียนรายงานเสนอ (บางครั้งเป็นภาษาต่างประเทศตามเงื่อนไขผู้ให้ทุน) แต่สถาบันไม่มีอะไรเป็นเครื่องรับประกันได้ว่า จะมีอำนาจบทบาทควบคุมการทำงานของเจ้าของโครงการต่าง ๆ แทนแผนกและคณะวิชาได้ชั่วคราวในระยะเวลาของโครงการนั้น ๆ และเจ้าของทุนอุดหนุนรู้จักอ่อนแอเช่นนี้ของสถาบันที่ไม่นับถือความจริงเพื่อตบตาหาทุนไว้ก่อน แล้วไปแก้ตัวผิดก่อนเขาภายหลังก็จะไม่ค่อยเต็มใจให้ความช่วยเหลือ เพราะเกรงจะไม่ได้ผลงานตอบแทนทุนที่ให้ และด้วยเหตุนี้เจ้าของทุนที่เป็นองค์การภายนอกจึงอาจนิยมให้สถาบันทำงานเป็นเอกเทศรับผิดชอบตนเอง ได้ตลอดด้วยบุคลากรทุกระดับของตนเอง หรือมีเงินนั้นก็หันความสนใจไปให้ทุนสนับสนุนโครงการเป็นรายบุคคลเอาเลยได้

ด้วยเหตุนี้ หากสถาบันต้องการเป็นหน่วยงานให้บริการสนับสนุนการวิจัยของคณาจารย์ ของแผนกและคณะวิชาต่าง ๆ อย่างจริงจัง ต้องอาศัยการร่วมมือประสานงาน

อย่างใกล้ชิดกับผู้วิจัยและหน่วยงานเจ้าสังกัด จึงจะสามารถบริหารจัดการบริการให้ได้ครบถ้วน สมบูรณ์ แผนกและคณะวิชาก็ต้องให้ความร่วมมือประสานงานอย่างจริงจังและจริงใจด้วย มิฉะนั้นก็ควรจัดงานแยกกันเป็นเอกเทศเสียตั้งแต่แรก

การกำหนดนโยบายและแผนงานวิจัย

การวิจัยของสถาบันควรมีนโยบายและแผนงานอย่างไร ย่อมขึ้นกับลักษณะรูปแบบของสถาบัน การร่วมมือประสานงานกับแผนกและคณะวิชา (หรือไม่ร่วมมือกันเลย แยกงานกันเป็นเอกเทศ) การต้องพึ่งการช่วยเหลือจากภายนอก (หรือไม่ต้องพึ่ง) นโยบายการพัฒนาวิชาการของมหาวิทยาลัยโดยผ่านแผนก คณะวิชา และสถาบันวิจัย และสุดท้ายความต้องการของประเทศชาติ (ในฐานะที่มหาวิทยาลัยใช้เงินภาษีอากร ดำเนินงาน) ที่อาจชัด (หรือไม่ชัด) กับหลักการเรื่องเสรีภาพทางวิชาการตามคติของวงวิชาการในโลกตะวันตก

ถ้าประเทศชาติไม่ขัดข้องในการที่มหาวิทยาลัยจะใช้เสรีภาพทางวิชาการทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยในเรื่องใด ๆ ก็ได้เพื่อเพิ่มพูนความรู้โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลที่จะได้แก่ประชาชนส่วนใหญ่หรือแก่การพัฒนาประเทศ และพร้อมที่จะให้เงินอุดหนุนการวิจัยทุกเรื่อง ปัญหาได้อย่างไม่อัน และนโยบายพัฒนาวิชาการของมหาวิทยาลัยก็ต้องการส่งเสริมการวิจัยอย่างเสรีได้ในทุกเรื่องโดยไม่เน้นการวิจัยประเภทมีผลประยุกต์ได้กับปัญหาสำคัญ ๆ ของประเทศ หรือถ้าหากสถาบันต้องอาศัยการช่วยเหลือ จากองค์การภายนอก เจ้าของทุนเหล่านั้นก็ไม่หวังเงื่อนไขผูกมัดในแนวนโยบายและลักษณะของเรื่องปัญหาปล่อยให้สถาบันกำหนดงานไปได้โดยเสรี หรือสถาบันมีกำลังบุคลากรของตนเองพร้อมเพียงทุกระดับ ไม่ต้องอาศัยการร่วมมือจากแผนกและคณะวิชา สามารถปฏิบัติงานได้เป็นหน่วยงานอิสระเอกเทศ การกำหนดนโยบายและแผนงานวิจัยของสถาบันก็จะเป็นไปในลักษณะหนึ่ง ซึ่งสถาบันมีเสรีภาพของตัวเองได้เต็มที่ แต่ถ้าสถาบันต้องคำนึงถึงสภาพจำกัดตามปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ ก็อาจต้องมีนโยบายและแผนงานเป็นอีกอย่างหนึ่งไป

ถ้าสถาบันวิจัยตั้งขึ้น เพื่อให้ทำหน้าที่เฉพาะเพื่อวิจัยรายงานในเรื่องปัญหาเฉพาะตามที่รัฐบาลกำหนดมา หรือตามที่มหาวิทยาลัยกำหนดให้ทำเพื่อเน้นภาพพจน์ของมหาวิทยาลัยในฐานะหน่วยวิชาการเชี่ยวชาญในปัญหาใดปัญหาหนึ่ง โดยเฉพาะของประเทศ

นโยบายและแผนงานของสถาบันก็ไม่มีทางเลือกได้อย่างเสรีเท่าไรนัก แต่ถ้าสถาบันวิจัย
 ทั้งชั้นเพื่อส่งเสริมการวิจัยในหมู่อาจารย์ตามความสนใจส่วนบุคคลและเสรีภาพทางวิชาการ
 เต็มที่ ไม่มีขีดจำกัด นโยบายและแผนงานของสถาบันวิจัยก็ไม่ต้องมีกำหนดอะไรตายตัวแน่
 นอน

สถาบันวิจัยของมหาวิทยาลัยในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งมีปัญหาความจำกัดของ
 โภคทรัพย์ และปัญหาความจำเป็นด้านต่าง ๆ ของการพัฒนาประเทศเป็นข้อควรคำนึงอยู่
 ตลอดเวลา ควรจะมีนโยบายและแผนงานวิจัยในเรื่องปัญหาประเภทใด ด้วยวิธีใด อย่างไร
 หรือไม่เพียงใด เรื่องเช่นนี้สถาบันวิจัยต้องตัดสินใจร่วมกับมหาวิทยาลัยต้นสังกัด และแผนก
 คณะวิชาต่าง ๆ ที่ร่วมกันรับผิดชอบ เรื่องความก้าวหน้าของวิชาการที่จะเป็นประโยชน์ต่อ
 ประเทศชาติและต่อมนุษยชาติในอัตราส่วนที่พอเหมาะพอดีสมเหตุสมผล

เมื่อถึงขั้นนี้ สถาบันวิจัยก็ควรจะต้องถึงขั้นที่ปฏิบัติงานได้ในฐานะหน่วยงานสมบูรณ์
 แบบ และรายละเอียดอื่น ๆ ของการบริการหน่วยงาน เช่นการแบ่งส่วนงานภายในสถาบัน
 การตั้งเกณฑ์วุฒิและประสบการณ์ของผู้ทำงาน ระดับต่าง ๆ การกำหนดหน้าที่และสายงาน
 หรือวาระในการดำรงตำแหน่งปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหาร และ “นักวิจัย” “ที่ปรึกษาวิชาการ”
 การใช้ระเบียบปฏิบัติงานเป็นการภายใน ฯลฯ ก็จะเป็นเรื่องรายละเอียดในการปฏิบัติที่ไม่ใช่
 ประเด็นหรือหลักการใหญ่ในการจัดองค์การที่เราสนใจในขั้นนี้ และเป็นเรื่องซึ่งนำไปพิจารณา
 ตกลงกันได้ ในโอกาสต่อไปตามขั้นตอนของการดำเนินงาน

การบริหารงานภายในของสถาบัน

โดยสังเขปอาจกล่าวได้ว่า สถาบันในรูปแบบที่เสนอจะประกอบด้วยส่วนงาน
 สำคัญ 2 ส่วน คือ (1) ส่วนบริการ และ (2) ส่วนวิชาการ

ส่วนบริการแบ่งเป็นด้านที่สำคัญ ๆ ได้เป็น (1) บริการเอกสารอ้างอิง และ
 ข้อมูลพื้นฐาน (2) บริการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ (3) บริการการพิมพ์และวัสดุอุปกรณ์
 (4) บริการเผยแพร่ผลงาน

ส่วนวิชาการแบ่งเป็น (1) ส่วนปฏิบัติงานของนักวิจัยประจำตามโครงการหลัก
 และ (2) ส่วนให้คำปรึกษาแนะนำทางเทคนิคแก่นักวิจัยสมทบ

บุคลากรสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าว ย่อมต้องมีคุณสมบัติแตกต่างกันไปตามความจำเป็นของแต่ละงาน ซึ่งอาจเสนอประกอบการพิจารณาได้ดังนี้

1. หน่วยบริการเอกสารอ้างอิง และข้อมูลพื้นฐานต้องการผู้มีพื้นฐานความรู้โดยตรงในสาขางานที่สถาบันเกี่ยวข้องกับอยู่ ไม่ใช่แต่เพียงผู้มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ทั่วไปเท่านั้น เพราะต้องทำงานกับเอกสารและข้อมูลประเภทพิเศษเฉพาะ

2. หน่วยบริการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ต้องการผู้สามารถเป็นผู้ช่วยควบคุมและอบรมวิธีการเก็บข้อมูลในสนามได้พอสมควร เพราะตัวผู้ช่วยเก็บข้อมูลจริง ๆ อาจจ้งหากันได้เป็นการชั่วคราว ส่วนการวิเคราะห์นั้นบริการส่วนใหญ่เป็นการแยกข้อมูลลงรหัสทำตาราง ฯลฯ มากกว่าการวิเคราะห์ชั้นลึกซึ้ง (ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักวิจัยเจ้าของโครงการมากกว่า) ต้องการผู้มีความละเอียดถี่ถ้วนรอบคอบ มากกว่าผู้มีวุฒิชั้นสูง

3. หน่วยบริการการพิมพ์และวัสดุอุปกรณ์ พนักงานพิมพ์ควรสามารถพิมพ์ถึงมาตรฐานความถูกต้องแม่นยำ และประณีต ให้บริการได้ทั้งการพิมพ์รายงานภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บุคคลมีความสามารถระดับที่โครงการนี้ย่อมสมควรมีค่าตอบแทนผลงานให้ได้สัดส่วนยุติธรรม

4. หน่วยบริการเผยแพร่ผลงาน อาจอาศัยแรงบุคลากรที่มีอยู่ในหน่วยต่าง ๆ มอบหมายงานเป็นครั้งคราวตามโอกาสความจำเป็น จนกว่าสถาบันจะมีผลงานจำนวนมาก และมีโครงการจัดพิมพ์วารสาร รายงาน ฯลฯ และจัดการประชุมสัมมนาเป็นงานใหญ่ประจำ ถึงขั้นนั้นบุคคลระดับหัวหน้าหน่วยต้องมีคุณสมบัติที่ผสมพื้นฐานทางวิชาการ ความสันทัดในการจัดพิมพ์ และความถนัดในการจัดการประชุมสัมมนา

5. ส่วนวิชาการปฏิบัติงานวิจัยประจำ ต้องการบุคคลระดับสูงที่สามารถควบคุมโครงการตั้งแต่ต้นจนจบ มีพื้นฐานความรู้ทางวิชาการสูงพอสมควรแก่งานและมีประสบการณ์ในงานวิจัย ได้แก่บุคคลระดับอาจารย์ที่มีวุฒิและประสบการณ์ มีความสนใจและรับผิดชอบ

6. ส่วนให้คำปรึกษาแนะนำทางเทคนิค อาจใช้บุคคลที่เป็นนักวิจัยประจำระดับสูงและบุคลากรประจำระดับผู้ช่วยที่มีความเจนจัดในงานเทคนิคของการวิจัยแต่ละด้าน นักสถิติและนักคอมพิวเตอร์ประจำสถาบันอาจมีได้ถ้าปริมาณงานของสถาบันมีมากพอ และไม่มีแผนกวิชาหรือศูนย์บริการประเภทนี้อยู่แล้วในมหาวิทยาลัยที่สถาบันจะอาศัยใช้บริการได้

การประสานงานค้ำนโยบายและแผนงานหลัก และดำเนินการส่งบุคลากรระดับนักวิจัยประจำและนักวิจัยสมทบ ที่สถาบันจะทำงานร่วมกับแผนกและคณะวิชาอย่างใกล้ชิดนั้น เมื่อมีการตกลงกำหนดแผนงานและตัวบุคคลกันแล้วแต่ละช่วงระยะเวลาควรมีการมอบหมายอำนาจหน้าที่ในการควบคุมบังคับบัญชาการปฏิบัติงานแก่ผู้บริหารสถาบันเป็นการชั่วคราวในระยะเวลาที่อาจารย์ของแผนกและคณะมาทำงานวิจัยกับสถาบัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานได้เต็มที่ ไม่มีการบิดพลิ้วหลีกเลี่ยงหน้าที่ความรับผิดชอบด้วยการอ้างเจ้าสังกัดให้เกิดการขัดแย้งกัน

สรุป

การส่งเสริมงานวิจัยในมหาวิทยาลัยด้วยการตั้งสถาบันวิจัยนั้น จำเป็นต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดตั้งให้แน่นอน เพื่อจะได้สามารถกำหนดรูปแบบการจัดสถาบันได้ถูกต้องชัดเจน

ถ้าสถาบันจะทำหน้าที่ให้บริการสนับสนุนงานวิจัยของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้เต็มที่ ก็จำเป็นต้องมีการร่วมมือและประสานงานกัน ใกล้ชิดระหว่างสถาบันกับแผนกและคณะวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นผู้บ่อนก้าลังบุคลากรสำคัญของงานคือตัวผู้วิจัยเจ้าของโครงการถ้าปราศจากบุคคลประเภทนี้แล้ว ก้าลังบุคคลและอุปกรณ์ที่จะเป็นบริการสนับสนุนก็หมดความหมาย

สถาบันสามารถแบ่งเบาภาระหน้าที่ของแผนกและคณะวิชา มาช่วยให้บริการจำเป็นที่ผู้วิจัยต้องการ ได้มาก ปล้่อยให้แผนกและคณะเน้นเป้าหมายของงานค้ำหลักสูตรการสอนและงานบริการนิสิตนักศึกษาได้มากขึ้น แต่สถาบันวิจัยจะสามารถให้บริการที่เพียบพร้อมสมบูรณ์ได้เพียงใดก็ขึ้นอยู่กับงบประมาณแผ่นดินและทรัพยากรเสริมที่จะหาได้จากภายนอก ซึ่งต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของเงิน ไขความช่วยเหลือ ซึ่งอาจมีผลต่อการบริหารโครงการและการกำหนดนโยบายและแผนงานของสถาบัน ได้พอสมควร

อย่างไรก็ดี การกำหนดนโยบายและแผนงานวิจัยของสถาบันต้องอาศัยแนวทางพัฒนาวิชาการของมหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ และการบริหารงานภายในของสถาบันควรมีความคล่องตัวและกระตือรือร้นพอสมควร ด้วยการมอบอำนาจหน้าที่จากแผนกและคณะวิชาที่เป็นเจ้าสังกัดบุคลากรระดับนักวิจัย

การวิจัยเชิงวิเคราะห์

(Analytic Research)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์*

ธันวาคม 2521

1. กล่าวนำ

เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นศาสตร์ที่ก้าวหน้าที่สุดในบรรดาศาสตร์ต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ในด้านวิธีการวิจัย วิธีการวิจัยที่ใช้กันในเศรษฐศาสตร์จึงไม่เป็นเรื่องที่กังวลจนใจนักเศรษฐศาสตร์เลย¹ โดยเฉพาะในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ที่ผ่านการศึกษาระดับปริญญาเอกแล้ว จนเป็นที่ทราบกันดีว่า นักเศรษฐศาสตร์ขาดความอดทน (ต่อการเสียเวลา) ที่จะทำการเรียนรู้ถึงเรื่องปรัชญาของวิธีการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ (scientific method) หรือระเบียบวิธีวิเคราะห์² (methodology) ผู้ที่เรียนวิชาเศรษฐศาสตร์กับวิธีการวิจัยในสาขาวิชาของตน โดยการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการจากผลงานวิชาการที่ถูกมอบหมายให้อ่านเป็นจำนวนมาก ผลก็คือ นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ขาด

* อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความนี้เป็นบทความที่แก้ไขปรับปรุงจากบทความเรื่อง "การวิจัยเชิงวิเคราะห์" ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์ ซึ่งได้ตีพิมพ์ลงในวารสาร "วิจัยสังคม" ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน 2522

¹ยกเว้นในกรณีที่ M. Friedman ได้ก่อให้เกิดขึ้นในบทความที่ตีพิมพ์ในปี 1953 จะได้กล่าวถึงประเด็นนี้ในหน้าข้างล่างนี้

²Julian L. Simon, *Basic Research Methods in Social Science: - the Art of Empirical Investigation*, Random House, New York 1969, p. 473.

ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งว่าระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ นั้น จะเกี่ยวกับการกำหนดสมมติฐาน (hypothesis) และการทดสอบสมมติฐาน โดยไม่แน่ใจว่าลักษณะการวิจัยแบบนี้รู้จักกันในนามอะไร และใช้คำสมมติฐานในงานวิจัยหรือในการถกเถียงเกี่ยวกับงานวิจัยโดยไม่ตระหนักถึงนัยต่าง ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยลักษณะนี้ โดยเฉพาะ

โดยที่ในปัจจุบัน งานเขียนที่อธิบายการวิจัยลักษณะที่ใช้กันในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ซึ่งเรียกกันว่าในตำราระเบียบวิธีวิจัย (research methodology) ว่า การวิจัยเชิงวิเคราะห์ (analytic research) โดยเฉพาะเจาะจงนั้นยังไม่มีในเมืองไทย และก็ไม่ปรากฏในภาษาต่างประเทศเช่นกัน ตำราภาษาไทยที่ว่าด้วยระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับตำราภาษาเทศจะครอบคลุมวิธีการต่างๆ มากมายโดยไม่แสดงความสัมพันธ์กับการวิจัย ลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ ทำให้ผู้ใช้ตำราไม่สามารถได้ทัศนพิสัย (perspective) ที่เกี่ยวกับการวิจัยเชิงวิเคราะห์เป็นพิเศษ บทความที่เสนอนี้มีจุดประสงค์เพื่อช่วยให้นักเศรษฐศาสตร์ทั้งที่เป็นอยู่แล้วและที่กำลังจะเป็น ตลอดจนนักวิชาการสาขาอื่นๆ ที่ยังไม่คุ้นเคยกับการวิจัยเชิงวิเคราะห์ เข้าใจการวิจัยลักษณะนี้ด้วยเวลาน้อยลง^๖ โดยที่ต้องการเน้นแต่เฉพาะภาพรวมของการวิจัยลักษณะนี้ จึงไม่ได้กล่าวโดยละเอียดถึงเทคนิควิธีการวิจัย ซึ่งมีอยู่มากมายหลายแบบและมีรายละเอียดทางเทคนิคมากมาย ผู้อ่านที่ประสงค์จะใช้การวิจัยเชิงวิเคราะห์นั้นต้องศึกษาตำราว่าด้วยระเบียบวิธีการวิจัยประกอบด้วย

2. ประเภทของการวิจัย

การวิจัยเชิงวิเคราะห์หรือการศึกษาเชิงวิเคราะห์ (analytic studies) ที่กล่าวถึงในบทความนี้ จัดเป็นการวิจัยประเภทที่สามในระบบของการจำแนกประเภทของการวิจัยตามฐานวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (exploratory

^๖ การค้นคว้าเพื่อเรียบเรียงบทความนี้เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อผู้เขียนอยู่ในสภาพจำยอมต้องเป็นผู้อธิบายเรื่องการวิจัยเชิงวิเคราะห์ต่อที่ประชุมสัมมนา ซึ่งจัดโดยสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ธันวาคม ๒๕๒๑ บทความนี้ปรับปรุงและขยายเนื้อหาสาระของบทความที่เสนอ ในการประชุมสัมมนาครั้งนั้น

research) การวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) และการวิจัยเชิงวิเคราะห์⁴ การจัดประเภทของการวิจัยนี้อาจใช้ฐานอื่นก็ได้ เช่น ฐานวิธีการวิเคราะห์ (method) ในกรณีนี้จะได้ เช่น การวิจัยแบบประวัติศาสตร์ (historical research) การวิจัยแบบทดลอง (exploratory research) ฯลฯ หรือฐานความเร็วของการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ในกรณีนี้จะได้ เช่น การวิจัยแบบบริสุทธิ์ (pure research) และการวิจัยแบบประยุกต์ (applied research)⁵ การจำแนกประเภทของงานวิจัยนี้ก็สุดแล้วแต่ผู้เขียน ต่างก็มีประโยชน์ต่อกันและโดยเฉพาะภายในกรอบของวัตถุประสงค์ของผู้เขียน การแบ่งงานวิจัยเพื่อจัดให้อยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งโดยเด็ดขาดนั้นก็ทำไม่ได้ทุก ๆ กรณีไป และไม่ใช่ว่าปัญหาที่ควรกังวลแต่ประการใดที่ผู้วิจัยเข้าใจสาระของการวิจัยลักษณะนั้น ๆ

2.1 การวิจัยเชิงสำรวจ

การวิจัยเชิงสำรวจ⁶ เป็นการศึกษาค้นคว้าที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

(1) ให้ความคิดและความเข้าใจแจ่มแจ้งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่อยู่ในข่ายของความสนใจของผู้วิจัย เพื่อใช้เป็นฐานสำหรับกำหนดสมมติฐานที่จะพิสูจน์ในเชิงประจักษ์ต่อไป

⁴นักวิชาการที่ใช้การจำแนกลักษณะนี้ก็มี Claire Selltiz et al., *Research Methods in Social Relations*, Revised One-Volume Edition, Holt, Rinehart, Winston, New York, 1959, Carlo L. Lastrucci, *The Scientific Approach*, Schenkman Publishing Company 1963 แต่นักวิชาการบางท่าน ที่ใช้การจำแนกลักษณะนี้กลับได้ประเภทของงานวิจัยที่แตกต่างไปจากนี้ อาทิ Simon (op. cit., pp 52-72) ก็ได้จำแนกประเภทดังต่อไปนี้

- (1) การวิจัยแบบบรรยาย (2) การวิจัยจัดประเภท (classification research) (3) การวิจัยเพื่อวัดและประมาณการ (measurement and estimation research) (4) การวิจัยแบบเปรียบเทียบ (comparative research) (5) การวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ (relationship research) (6) การวิจัยเพื่อหาเหตุและผล (cause and effect research) และ (7) การวิจัยระบบ (systems research)

⁵การวิจัยแบบบริสุทธิ์คือการวิจัยที่ให้ประโยชน์ตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจหรือด้านสังคมที่ไกลออกไปในอนาคต และมักเป็นการวิจัยที่เกิดจากความปรารถนาที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ที่วิจัยเป็นสำคัญ ในขณะที่การวิจัยแบบประยุกต์เป็นการวิจัยที่หวังให้เกิดผลประโยชน์ตอบแทนภายในระยะสั้นๆ หรือทันทีที่สำเร็จ Simon, op. cit., p. 6.

⁶ส่วนนี้เก็บความจาก เสวิน ปุณณะหิตานนท์ “การวิจัยประเภท exploratory หรือ formative” เอกสารโรเนียว สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521

- (2) ให้ความรู้ที่จะใช้กำหนดแนวทางวิจัยที่มีประเด็นที่เฉพาะลงไป
- (3) เพิ่มความคุ้นเคยให้แก่ผู้วิจัยเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เขาประสงค์จะดำเนินการศึกษาในภายหลัง
- (4) เพิ่มความรู้ที่จะช่วยในการกำหนดลำดับก่อนหลังของสิ่งที่ดำเนินการวิจัยต่อไปในอนาคต
- (5) เสริมความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งจะช่วยผู้วิจัยนิยามและวิเคราะห์สังกัป (concepts) ได้อย่างชัดเจน
- (6) รวบรวมข่าวสารเกี่ยวกับความสับสน ปัญหา และอุปสรรคในการทำวิจัยในสถานการณ์ที่เป็นจริง และ
- (7) ช่วยให้เห็นประเด็นปัญหาต่างๆ ที่นักวิจัยในสาขาวิชาหนึ่งๆ เห็นว่าเป็นเรื่องรีบด่วนที่ควรแก่การวิจัย

การวิจัยเชิงสำรวจ⁷ อาจทำได้โดยการค้นหาความรู้จากเอกสารและรายงานที่มีนักวิจัยท่านอื่น ๆ ได้ทำไว้แล้ว หรือโดยการค้นหาความรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษา โดยลักษณะของการวิจัยประเภทนี้ การออกแบบการวิจัยจึงมีความยืดหยุ่นในระดับที่จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถพิจารณาแง่มุมและประเด็นต่างๆ ของประสบการณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

2.2 การวิจัยเชิงบรรยาย

การวิจัยเชิงบรรยาย⁷ เป็นการศึกษาค้นหาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพรรณนา (ก) คุณลักษณะของชุมชนในแง่มุมต่างๆ (ข) คุณลักษณะของปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตลอดจนวิวัฒนาการของปรากฏการณ์ระหว่างสองช่วงเวลาหรือ (ค) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ จากจุดมุ่งหมายดังกล่าว เราสามารถที่จะชอย ชนิดของงานวิจัยภายในกรอบของการวิจัยเชิงบรรยายได้ดังนี้

- (1) การศึกษาสำรวจ (survey studies) เป็นการศึกษาถึงลักษณะความเป็นจริงตามสภาพในเรื่องต่างๆ และมักจะเป็นการประมวลลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นๆ

⁷ส่วนนี้เก็บมาจาก สมหวัง พิธิยานวรัตน์ “การวิจัยเชิงบรรยาย” เอกสารโรเนียว สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521

(2) การศึกษาสัมพันธ์ภาพ (interrelationship or correlation studies) เป็นการศึกษาที่สนใจค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ และ

(3) การศึกษาพัฒนาการ (developmental studies) เป็นการศึกษาที่เน้นความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการที่เกิดขึ้น โดยอาจมุ่งไปในด้านความเจริญเติบโตของวัตถุหรือชุมชนในลักษณะต่าง ๆ หรือหาแนวโน้มสำหรับอนาคตโดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ในอดีตและลักษณะปัจจุบันของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

ในการวิจัยเชิงบรรยายนี้ เทคนิคหรือวิธีการที่นิยมใช้มากที่สุดสำหรับการเก็บข้อมูล มีอยู่สามวิธีด้วยกัน คือ (1) การสังเกตโดยตรงอันเป็นการบันทึกพฤติกรรมของสถานการณ์หนึ่งโดยอาศัยประสาทสัมผัสของผู้วิจัยเป็นสำคัญ (2) การสัมภาษณ์ อันเป็นการสนทนาสื่อสารระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน และ (3) การใช้แบบสอบถาม อันเป็นวิธีการที่กำหนดคำถามชุดหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการล่วงหน้าแล้วส่งให้คนกลุ่มหนึ่งตอบตามความสมัครใจ

2.3 การวิจัยเชิงวิเคราะห์

ก่อนที่จะได้อธิบายสาระของการวิจัยเชิงวิเคราะห์ในรายละเอียด สมควรขจัดความสับสนประเด็นหนึ่งเสียก่อน การวิจัยทุกประเภทที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น จะต้องมีวิเคราะห์ (analysis) มากน้อยและต้นลึกแตกต่างกันไป การวิจัยทุกชนิดจากแง่คิดอันนี้แล้วก็จัดเป็นงานวิจัยที่มีการวิเคราะห์ (analytical) ได้ แต่กระบวนการวิเคราะห์เป็นการใช้เหตุผลโดยทั่วไป ไม่จำกัดรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการเฉพาะ ตรงกันข้ามกับการวิจัยที่เรียกว่า การวิจัยเชิงวิเคราะห์ซึ่งจะได้อธิบายในตอนต่อไป เป็นการวิจัยที่กำหนดกระบวนการวิเคราะห์ที่มีรูปแบบของการใช้เหตุผลลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น เมื่อใช้คำนี้แล้วผู้ใช้ต้องการสื่อการวิจัยลักษณะหนึ่งเฉพาะที่ไม่ซ้ำกับการวิจัยลักษณะอื่น ๆ และไม่ใช้การวิจัยอะไรก็ได้ที่มีการวิเคราะห์ปรากฏอยู่ ทั้งที่มีการเข้าใจผิดอยู่เนื่อง ๆ

3. นิยามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงวิเคราะห์

3.1 นิยามและวัตถุประสงค์

ในขั้นพื้นฐานแล้ว การวิจัยเชิงวิเคราะห์เป็นการวิจัยเพื่อกำหนดความเป็นเหตุเป็นผล (causality) ของปรากฏการณ์ (ปัจจัย) สองปรากฏการณ์ (ปัจจัย) หรือมาก

กว่านั้น⁸ เป็นการวิจัยเพื่อที่จะตอบคำถามประเภท “อย่างไร” หรือ “ทำไม” และในงานวิจัยบางงานคำถามที่ต้องการตอบจะครอบคลุมไปถึง “จะทำอะไรกับผลที่เกิดขึ้น หรือกับความสัมพันธ์ดังกล่าว” หรือ “จะเปลี่ยนแปลงผลที่เกิดขึ้นให้เป็นอื่นอย่างไร”⁹ กล่าวอีกลักษณะหนึ่ง เป็นการวิจัยเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรชุดหนึ่ง¹⁰

เมื่อพิจารณาให้ลึกกลงไปแล้วอาจกล่าวได้ว่า นักวิชาการที่ใช้การวิจัยเชิงวิเคราะห์นั้นมีเจตนาวิจัยที่จะหาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างภาวะ (ปรากฏการณ์) สองภาวะ หรือมากกว่านั้น (รวมทั้งตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนหนึ่งของภาวะที่วิเคราะห์) เพื่อสามารถอธิบายและทำนายผลที่จะเกิดขึ้นเมื่อภาวะ (ปรากฏการณ์) ที่เป็นตัวเหตุเกิดขึ้น และผลของการค้นพบนี้ (ร่วมกับการค้นพบที่ได้มาแล้วในอดีต) ก็ถูกนำไปยืนยัน (confirm) ความถูกต้องของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอยู่แล้ว หรือปรับปรุงทฤษฎีดังกล่าวให้มีพลังอธิบายที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือสร้างทฤษฎีที่จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริง (facts) ต่าง ๆ

โดยที่การวิจัยประเภทบรรยาย รวมการวิจัยที่หาความสัมพันธ์ (correlation) ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เช่นกันจึงสมควรกล่าวเสริม ณ ที่นี้ด้วยว่า การวิจัยหาความสัมพันธ์นี้จะไม่วิเคราะห์เจาะลึกลงไปถึงเหตุและผลของตัวแปรต่าง ๆ เหมือนกับการวิจัยเชิงวิเคราะห์ ดังเป็นที่ทราบกันดีว่า การที่ตัวแปรมีสหสัมพันธ์กันและกันนั้น ไม่จำเป็นต้องสื่อความเป็นเหตุและผลของตัวแปรหนึ่งต่ออีกตัวแปรหนึ่งเลย แต่เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ค้นพบนี้เป็นเหตุเป็นผลของตัวแปรด้วยกัน นำไปสู่การวิจัยเจาะลึกที่เรียกกันในที่นี้ว่า การวิจัยเชิงวิเคราะห์ ในทำนองเดียวกัน การศึกษาแนวโน้มนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเชิงบรรยายซึ่งเน้นการนำความรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ในอดีตและลักษณะปัจจุบันไปทำนายแนวโน้มนในอนาคตก็เป็นการศึกษาที่ไม่ได้ใช้ความเป็นเหตุเป็นผลของตัวแปรในการทำนาย อันแตกต่างไปจากการวิจัยเชิงวิเคราะห์ ซึ่งมุ่งใช้ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลทำนายเหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น

⁸ความหมายละเอียดอ่อนของ “ความเป็นเหตุเป็นผล” นี้สลับซับซ้อนมาก แต่ก็ไม่สมควรเจาะลึกในบทความนี้ ผู้สนใจในรายละเอียดโปรดศึกษา Simon, op. cit., ch. 26 Lasrucci, op. cit., pp. 186-188 สำหรับบทความนี้ ความเป็นเหตุเป็นผลใช้ในความหมายที่รู้จักกันทั่วไปในวงวิชาการ

⁹Lasrucci, op. cit., p. 107

¹⁰Selltiz, op. cit., p. 50 ความหมายของตัวแปรมีอธิบายเพิ่มเติมในหน้า 12-13 ของบทความนี้

3.2 ขั้นตอนสำหรับการวิจัยเชิงวิเคราะห์

การจะวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างปรากฏการณ์หนึ่งกับปรากฏการณ์อื่น ๆ นั้น จะต้องมีการบวนการที่เมื่อใช้และนำไปสู่ข้อยุติแล้ว เป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นกระบวนการที่ถูกต้อง กระบวนการนั้นนับเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่เรียกกันว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific method) ภายในกรอบของวิธีการทางวิทยาศาสตร์นี้ ก็มีวิธีการ (method) ต่าง ๆ เช่น วิธีการประวัติศาสตร์ (historical method) วิธีการใช้กรณีทางประวัติศาสตร์ (case history method) วิธีการทางสถิติ วิธีการแบบสอบถาม วิธีการแบบทดลอง วิธีการแบบสัมภาษณ์ ฯลฯ ในที่นี้เราจำแนกความแตกต่างระหว่างคำว่า วิธีการกับการวิจัย (การศึกษา) เพื่อช่วยให้เข้าใจสาระที่จะได้กล่าวในย่อหน้าถัด ๆ ไป การศึกษาหรือการวิจัยนั้นมีจุดประสงค์เพื่อบรรยายหรือวิเคราะห์ปรากฏการณ์ หรือทั้งสองกรณี โดยอาจใช้วิธีการศึกษาแบบต่าง ๆ วิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลาย ๆ วิธี ผสมผสานกันก็ได้¹¹

4. การกำหนดข้อสันนิษฐาน

4.1 ความหมายของข้อสันนิษฐาน

ข้อสันนิษฐาน (hypothesis) หรือที่รู้จักกันด้วยคำ “สมมติฐาน” นั้น หมายถึง ข้อความ (statement) หรือข้อเสนอ (proposition) ที่ได้มาจากทฤษฎีโดยวิธีการอนุมานเชิงนิรนัย (deductive inference) และเป็นข้อความที่สามารถนำไปยืนยันหรือพิสูจน์ว่าเป็นจริงหรือไม่ (คือเป็นไปตามลักษณะที่ระบุไว้ในข้อสันนิษฐานหรือไม่) โดยวิธีการทางประจักษ์¹² (empirical confirmation)

ผู้เขียนขอเสนอต่อวงการวิชาการว่า ควรแปลคำว่า hypothesis เป็นข้อสันนิษฐาน อันตรงกับนัยที่แท้จริงของคำว่า hypothesis ที่ใช้ในการวิจัยเชิงวิเคราะห์เป็นข้อความที่กล่าวถึงสภาพบางอย่างของปรากฏการณ์ หรือความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ที่จะต้องนำไป

¹¹ ดูประเด็นจากอีกลักษณะหนึ่งใน Martin Bulmer, ed., *Sociological Research Methods*, Macmillan Press, London, 1977, pp. 4-6

¹² การวิจัยเชิงวิเคราะห์ซึ่งเป็นการวิจัยแบบประจักษ์ (empirical research) ด้วย การวิจัยแบบประจักษ์นั้นหมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์โดยตรง ซึ่งอาจทำด้วยตัวเอง หรือโดยบุคคลอื่นก็ได้ หรืออาศัยข้อมูลเก่าที่มีผู้เก็บมาก่อนแล้ว แต่ไม่ใช่อาศัยการอ่านหนังสือหรือจากคำพูดของบุคคล (ที่ไม่ใช่การสัมภาษณ์ตามหลักวิชาการด้วยวิธีการวิจัยแบบนั้น) Simon, op. cit., p. 6.

พิสูจน์ว่าถูกต้องหรือไม่ ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องของการสมมติ แต่เป็นข้อสันนิษฐานที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อยืนยันว่า การสันนิษฐานลักษณะดังกล่าวถูกต้องหรือไม่ การใช้คำว่าข้อสันนิษฐานจึงสื่อความเข้าใจทันที ผิดกับคำว่า สมมติฐาน ซึ่งไม่สื่อแน่ที่แท้จริงของการวิจัยเชิงวิเคราะห์อันมุ่งไปที่การทดสอบ hypothesis ทำไมผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพิสูจน์สมมติฐานอีกในเมื่อเป็นเรื่องของการสมมติอยู่แล้ว ในกรณีที่สมมติฐานได้มาจากทฤษฎีด้วยแล้ว ทำไมสิ่งนั้นจึงเป็นสมมติฐานไปได้ ในเมื่อสาระดังกล่าวเป็นผลลัพธ์ของการอนุมานเชิงนิรนัย (deductive inference) จากทฤษฎีโดยตรง มิหนำซ้ำ คำสมมติฐานนั้นก็ใกล้เคียงกับคำอีกคำหนึ่ง คือข้อสมมติ (assumptions) จนกลายเป็นคำ ๆ เดียวกันอยู่แล้ว ทั้ง ๆ ที่ภาษาอังกฤษเองมีความต่างกันมากโข สร้างความสับสนสำหรับผู้เพิ่งเริ่มทำการวิจัย (novice) เป็นอย่างยิ่ง ทำไมจึงต้องพิสูจน์สมมติฐานกันในขณะที่ไม่ต้องพิสูจน์ข้อสมมติ ทั้ง ๆ ที่มันก็เป็นเรื่องสมมติด้วยกันทั้งนั้นเพื่อความเข้าใจง่ายขึ้นในการใช้สื่อกับทั้งสอง¹³ ผู้เขียนจึงใช้คำว่า ข้อสันนิษฐานแทนคำว่าสมมติฐานตลอดบทความตั้งแต่ตอนนี้เป็นต้นไป และหวังว่านักวิชาการท่านอื่น ๆ จะเห็นด้วยและใช้กันต่อไป โดยเลิกใช้คำสมมติฐาน หรือใช้ตรงกับคำว่า ข้อสมมติเสียเลยก็ย่อมได้

บทบาทของข้อสันนิษฐานในการวิจัยเชิงวิเคราะห์ก็คือ การเสนอคำอธิบายสำหรับข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์หนึ่ง เป็นเครื่องชี้นำสำหรับการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงอื่น ๆ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาแบบวิจัยที่จะต้องดำเนินการ¹⁴

4.2 ประเภทของข้อสันนิษฐาน

หากจำแนกตามลักษณะเนื้อหาแล้ว ข้อสันนิษฐานก็มีอยู่สองประเภทใหญ่ ๆ คือ¹⁵

¹³ คำอธิบายสำหรับข้อสมมติและสื่อกับเพิ่มเติมในหน้า 10-12, 19-20

¹⁴ David R. Cook, *A Guide to Educational Research*, Allyn and Bacon, Boston, 1965, p. 181; Selltiz, op. cit., pp. 35-36

¹⁵ ข้อสันนิษฐานที่จำแนกในระดับนี้หมายถึงข้อสันนิษฐานแบบวิจัย (research hypothesis) ซึ่งแตกต่างไปจากข้อสันนิษฐานแบบสถิติที่เรียกกันว่า null hypothesis null hypothesis เป็นข้อความที่ว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่นำมาเปรียบเทียบ (ในบริบทของสถิติศาสตร์) การทดสอบข้อสันนิษฐานก็เป็นการทดสอบ null hypothesis นั่นเอง และการทดสอบทางสถิติบอกถึงความน่าจะเป็น (probability) ที่ว่า ความแตกต่างระหว่างกลุ่มนั้นเกิดขึ้นโดย chance ที่จะได้กล่าวในบทความนี้เกี่ยวกับการทดสอบสมมติฐานแบบวิจัย ไม่ใช่การทดสอบแบบสถิติสำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับ null hypothesis และการทดสอบนั้นดูเพิ่มเติมได้ในตำราสถิติระดับอุดมศึกษาทุกเล่ม

(1) ข้อสันนิษฐานที่กล่าวถึงข้อเท็จจริงหรือความสัมพันธ์ซึ่งอาจเป็นที่ทราบกันดีแต่ยังไม่ได้รับการยืนยันว่าเป็นจริง หรือยังไม่เป็นที่ทราบกันดี แต่สันนิษฐานได้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ข้อสันนิษฐานที่ระบุว่า ภายในสภาพแวดล้อมหนึ่ง มีปรากฏการณ์หนึ่ง เกิดขึ้น หรือมีวัตถุชนิดหนึ่ง (บุคคลหนึ่ง สถานการณ์หนึ่ง หรือเหตุการณ์หนึ่ง) มีคุณสมบัติลักษณะหนึ่ง ข้อสันนิษฐานประเภทนี้เป็นข้อสันนิษฐานแบบพรรณนา (descriptive hypothesis) เช่น คนไทยเป็นคนที่รักสนุก การปฏิวัติรัฐประหารเกิดขึ้นบ่อยครั้งในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา

(2) ข้อสันนิษฐานที่กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (ปรากฏการณ์) ชุดหนึ่ง (ระหว่างสองตัวแปรหรือมากกว่าสองขึ้นไป) เพื่อใช้เป็นฐานสำหรับการค้นพบว่า ตัวแปรตัวหนึ่งจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร เมื่อตัวแปรอีกตัวหนึ่งเปลี่ยนไป กล่าวอีกลักษณะหนึ่งก็คือ ข้อสันนิษฐานที่มาในรูปซึ่งระบุว่า คุณสมบัติลักษณะหนึ่งหรือปรากฏการณ์หนึ่งเป็นปัจจัยกำหนด (determine) คุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งหรือปรากฏการณ์อีกชนิดหนึ่ง ข้อสันนิษฐานประเภทนี้เป็นข้อสันนิษฐานแบบวิเคราะห์ (analytic hypothesis) เช่น เมื่อราคารถยนต์สูงขึ้นจำนวนรถยนต์ที่ซื้อจะลดลง¹⁶

ข้อสันนิษฐานนั้นมีหลายระดับ ทั้งที่สำคัญและไม่สำคัญ ทั้งที่การพิสูจน์ยืนยันความถูกต้องทำได้ง่าย และที่ลำบากยากเย็น ข้อสันนิษฐานอาจเป็นข้อความประโยคเดียว แต่มีความหมายกว้างขวาง ซึ่งเป็นหัวใจของงานวิจัยชิ้นนั้น ๆ หรือเป็นข้อสันนิษฐานที่มีความหมายแคบ และเป็นส่วนย่อย ๆ ของข้อสันนิษฐานข้ออื่นก็ได้

4.3 ที่มาของข้อสันนิษฐาน

นักวิจัยได้ข้อสันนิษฐานมาจากที่ใด จากนิยามที่ได้ให้ไว้สำหรับข้อสันนิษฐานข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อสันนิษฐานควรมีแหล่งกำเนิดจากทฤษฎีที่มีอยู่ เป็นความสัมพันธ์ที่อนุมานได้จากทฤษฎีที่อธิบายพฤติกรรม หรือความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรชุดหนึ่ง เช่น ข้อสันนิษฐานที่ว่า “เมื่อสินค้า X มีราคาเพิ่มขึ้น ปริมาณสินค้าที่ซื้อจะลดลง” ก็เป็นข้อ

¹⁶ข้อสันนิษฐานประเภทนี้ หากสามารถเขียนในรูปสมการคณิตศาสตร์ (functional notion) เช่น $G=f$

(P) และ $\frac{\Delta Q}{\Delta P} < 0$ จะทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ที่เขียนในศัพท์ประโยคสุดท้าย ก็เป็นวิธีเขียนแบบ functional notion ด้วยภาษาพูดนั่นเอง

สันนิษฐานที่ได้มาจากกฎแห่งอุปสงค์ (law of demand) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีมูลค่า (theory of value) หรือทฤษฎีราคา¹⁷ (price theory) แต่ก็เป็นไปได้ว่า ข้อสันนิษฐานมีแหล่งกำเนิดมาจากการสังเกตการณ์ในสังคม หรือในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งไม่เกี่ยวกับฐานทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งในวิชาการศาสตร์ใด ๆ เช่น ข้าราชการไทยมีประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ จึงเป็นข้อสันนิษฐานที่อาจเกิดจากความรูสึก่อนเกิดจากการสังเกตการทำงานของข้าราชการไทยก็ได้¹⁸

อย่างไรก็ดี ข้อสันนิษฐานที่เมื่อพิจารณากันอย่างเฉิน ๆ แล้ว ปรากฏว่าไม่ได้กำเนิดมาจากทฤษฎี อาจมีส่วนเกี่ยวพันกับ ทฤษฎีใด ทฤษฎีหนึ่งในวิชาการสาขาหนึ่งก็ได้ เมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้งลงไปแล้ว เช่น ข้อสันนิษฐานตัวอย่างข้างต้นที่ว่า “ข้าราชการไทยมีประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ” นั้นได้อิงแนวคิดของทฤษฎีการเสริมหนุน (reinforcement theory) ซึ่งกล่าวโดยสรุปในเชิงที่ว่า ผลผลิตของปัจจัยหนึ่งหรือพฤติกรรมชนิดหนึ่งที่จะเกิดขึ้นในระดับสูง เมื่อได้รับการกระตุ้นด้วยสิ่งจูงใจที่ถูกต้อง

4.4 *สังกัปและตัวแปร*

ในการกำหนดข้อสันนิษฐาน จะมีสังกัป (concept) เป็นส่วนหนึ่งเสมอ สังกัปในที่นี้หมายถึง แนวคิดหรือความคิด หรือแนวคิดรวบยอดสำหรับวัตถุชุดหนึ่ง หรือนามธรรมที่ใช้แทนเหตุการณ์หนึ่งหรือวัตถุชุดหนึ่ง ในกรณีที่ใช้แทนวัตถุชุดหนึ่ง หรือข้อเท็จจริงหนึ่ง เช่นสังกัปที่เรียกว่า “ฝัง” ความเข้าใจที่มีต่อสังกัปนี้มักเกิดขึ้นง่าย เพราะมีรูปธรรมเป็นหลักฐานประกอบ แต่ในกรณีที่ใช้แทนสถานการณ์ลักษณะหนึ่ง ซึ่งไม่อาจเชื่อมโยงกับของจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้ง่าย ๆ เช่น ทักษะคติ การเรียนรู้ อรรถประโยชน์ ฯลฯ ความเข้าใจที่เกิดขึ้นได้ยาก สังกัปเหล่านี้จึงเป็นค่านามธรรมอยู่เหนือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมากทำให้มีการใช้คำคำหนึ่ง construct เพื่อสื่อถึงสังกัปที่มีระดับนามธรรมที่สูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง¹⁹ (a higher level of abstraction) อย่างไรก็ตาม บางทีคำว่า construct

¹⁷โปรดดูความแตกต่างระหว่างกฎและทฤษฎีในหน้า 37-38 ของบทความนี้

¹⁸ดูการอธิบายเรื่องที่มาของข้อสันนิษฐานแบบง่าย ๆ แต่น่าสนใจใน Simon, op.cit., pp. 341-346.

¹⁹Sceltiz, op.cit., p. 41

ก็ใช้แทนแนวคิดที่สื่อความสัมพันธ์เป็นหน่วยเดียวกันระหว่างสิ่งต่าง ๆ²⁰ เช่น construct ในมหเศรษฐศาสตร์ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางก็มี เช่น $Y = C + I + G$, $C = c_0 + c_1Y$ เป็นต้น²¹

ดังนั้น เพื่อสื่อสารของสิ่งกบ (หรือ construct) ให้เป็นที่เข้าใจกันทั่วไปจึงต้องกำหนดความหมายหรือนิยามให้ชัดเจน การนิยามสิ่งกบให้มีความหมายลักษณะใดลักษณะหนึ่งนั้น เป็นอภิสิทธิ์และหน้าที่ของผู้วิจัย ผู้วิจัยมีสิทธิ์ที่จะสร้างสิ่งกบและนิยามสิ่งกบตามอำเภอใจที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ทำ²² อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยก็สมควรที่จะกำหนดความหมายของสิ่งกบในลักษณะที่ผู้อ่านเข้าใจและสามารถติดตามงานวิจัยชิ้นนั้นได้ เพื่อให้งานวิจัยดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ในกรณีที่เป็นส่วนหนึ่งของข้อสันนิษฐานที่ได้มาจากทฤษฎี นิยามที่กำหนดนั้น นอกจากจะต้องชัดเจนแล้วยังต้องมีลักษณะที่สามารถเชื่อมโยงสาระและความรู้ที่เกิดจากการวิจัยที่กำลังทำอยู่นั้น กับความรู้ที่มีอยู่แล้วซึ่งใช้สิ่งกบ (หรือ constructs) ที่ใกล้เคียงหรือคล้ายกัน เช่น sense of belonging ก็เป็นสิ่งกบที่ (นิยมให้) หมายถึง ความรู้สึกติดพันกับสถานที่ ชุมชน หมู่บ้านหรือชาติที่พำนักอยู่ ซึ่งเป็นความรู้สึกที่แสดงออกมาทางกายภาพ (คือ พำนักอยู่กับสถานที่ หมู่บ้าน หรือชาติ โดยไม่ยอมไปทีอื่น) หรือทางจิตภาพ (คือความรู้สึกที่คิดถึง เป็นห่วง กังวล ต่อสถานที่ หมู่บ้าน หรือชาติ ในขณะที่พำนักอยู่ที่ดังกล่าว หรือในขณะที่พำนักอยู่สถานที่อื่น ก็ได้) หรือทั้งสองสภาพก็ได้ การนิยาม เช่นนี้ก็เป็นกรนิยามที่ตรงกับกรนิยามสิ่งกบนี้ในงานวิจัย หรือเอกสารวิชาการอื่นๆ ที่ใช้สิ่งกบนี้ หากไม่เป็นเช่นนั้นแล้ว ผลของการวิจัยจะไม่สามารถใช้ประโยชน์กับผลงานในอดีตที่เกี่ยวข้องกับสิ่งกบ (sense of belonging) เลย

นอกเหนือจากนี้แล้ว และสำคัญยิ่งกว่าก็คือ ผู้วิจัยต้องหาทางที่จะแปลความหมายของสิ่งกบต่างๆ ในรูปของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้ เพื่อสามารถทำให้การวิจัยเชิงประจักษ์ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้วิจัยจะต้องหาหนทางลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

²⁰Lastrucci, op.cit., p. 77

²¹หมายถึง รายได้หรือผลิตภัณฑ์ประชาชาติ C หมายถึง การบริโภครวมในภาคเอกชน I หมายถึง การลงทุนในภาคเอกชน G หมายถึง รายจ่ายสาธารณะหรือการบริโภคในภาครัฐบาล c_0 เป็นระดับการบริโภคที่เกิดขึ้นแม้ในกรณีที่ผู้บริโภคไม่มีรายได้เลย c_1 หมายถึง อัตราการบริโภคที่เพิ่มขึ้นเมื่อผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นหนึ่งบาท

²²Simon, op.cit., p. 23

ที่จะช่วยให้เขาได้ข้อมูลที่น่าพอใจเป็นดัชนีแทนสิ่งกบต่าง ๆ ที่ใช้ การกระทำเช่นนี้ก็ถือการนิยามแบบปฏิบัติการ (operational definition) ให้แก่สิ่งกบเชิงนามธรรมนั่นเอง

ดังนั้น นิยามแบบปฏิบัติการ หมายถึงนิยามที่สามารถช่วยทำให้ได้ข้อมูลที่ต้องการซึ่งสะท้อนถึงความหมายของสิ่งกบนั้น ๆ เช่น นิยามแบบปฏิบัติการของ "เงิน" (money) ซึ่งมีนิยามทางทฤษฎีว่า สื่อของการแลกเปลี่ยน (medium of exchange) ก็คือ ธนบัตรบวกบัญชีเงินฝากธนาคารกระแสรายวัน²³ นิยามแบบปฏิบัติการของสวัสดิการประชาชาติ (national welfare) ก็คือ ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ²⁴ (gross national product) อย่างไรก็ตามในบางกรณีก็ยากที่จะหานิยามแบบปฏิบัติการสำหรับสิ่งกบบางคำหรือหาไม่ได้เลย เช่น อรรถประโยชน์ ความสุข ความรัก ความล้าหลัง (backwardness) เป็นต้น แต่ในกรณีที่จะใช้สิ่งกบเหล่านี้ในการวิจัยเชิงประจักษ์แล้ว ก็ต้องหาทางให้นิยามแบบปฏิบัติการให้แก่สิ่งกบเหล่านั้นให้ได้²⁵

ไม่มีหลักการตายตัวหรือหลักการง่าย ๆ ที่จะบอกได้ว่า นิยามแบบปฏิบัติการที่กำหนดให้แก่สิ่งกบหนึ่ง ๆ นั้น เหมาะสมหรือถูกต้อง (valid) หรือไม่ ในความคิดของนักวิชาการบางท่าน นิยามแบบปฏิบัติการจะใช้ได้หรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้วิจัย ถ้าผู้วิจัยสามารถโน้มน้าวให้นักวิชาการท่านอื่น ๆ เห็นด้วยกับนิยามดังกล่าว นิยามนั้นก็ถูกต้องแก่ความถูกต้องนั้นก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยชิ้นนั้น ๆ²⁶ แต่ถ้ากังวลแต่เพียงว่า นิยามแบบปฏิบัติการเหมาะสมแล้วหรือไม่สำหรับงานวิจัยชิ้นหนึ่ง ๆ ก็ต้องพิจารณาจากประเด็นที่ว่า นิยามดังกล่าวช่วยทำให้รวบรวมข้อมูลที่สามารถใช้เป็นเครื่องชี้

²³นิยามแบบปฏิบัติการของเงิน นิยามนี้ไม่ใช่นิยามเดียวที่ใช้กันในเศรษฐศาสตร์ ในงานวิจัยของนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อบางท่าน นิยามแบบปฏิบัติการของเงิน หมายถึงธนบัตรบวกบัญชีเงินฝากธนาคารกระแสรายวันบวกบัญชีเงินฝากประจำ (time deposits) ด้วยจะเห็นได้ว่านิยามแบบปฏิบัติการสำหรับสิ่งกบหนึ่งนั้น ก็มีได้หลายนิยามเช่นกัน

²⁴GNP ก็เป็นสิ่งกบหนึ่งซึ่งบังเอิญนิยามแบบปฏิบัติการตรงกับนิยามทางทฤษฎี หมายถึงมูลค่าในรูปตัวเงินของผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่ผลิตขึ้นได้ในประเทศ

²⁵นิยามแบบปฏิบัติการของสิ่งกบหนึ่ง ๆ ไม่จำเป็นจะต้องมีความหมายตรงกับนิยามทางทฤษฎีทุกลักษณะ (aspects) และไม่มีทางที่จะเป็นไปได้ด้วย ส่วนใหญ่แล้ว นิยามประเภทแรกก็เป็นเพียงตัวประมาณ (proxy) ที่ใช้แทนนิยามประเภทหลังได้ในบางลักษณะเท่านั้น Simon, op. cit., p. 20

²⁶Simon, op. cit., p. 25

บ่งถึงความหมายของสิ่งก้นั้น ๆ ได้หรือไม่ แต่ถึงกระนั้นก็ดี ประเด็นที่ว่าผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลได้ตามที่งานวิจัยชิ้นนั้นต้องการหรือไม่จากการใช้สิ่งก้นั้นๆ ก็เป็นเรื่องของคุุณพินิจเช่นกัน²⁷

สิ่งก้นี้ที่เกี่ยวพันกับข้อสันนิษฐานและทฤษฎีที่คาบเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานนั้น อาจมีอยู่หลายคำ ทั้งที่เป็นสิ่งก้นี้ที่สำคัญและไม่สำคัญ มักจะเรียกสิ่งก้นี้ที่สำคัญสำหรับงานวิจัยที่เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์ว่า ตัวแปร (variables) แทน ตัวแปรนั้นมีการนิยามแบบง่าย ๆ ว่าเป็นตัวที่มีปริมาณเปลี่ยนแปลงได้ แต่ในการวิจัยเชิงวิเคราะห์นั้นจะจำกัดให้แคบลงไปอีกว่า ตัวแปรเป็นตัวที่ผู้วิจัยสนใจเป็นการเฉพาะเท่านั้นที่มีปริมาณเปลี่ยนแปลงได้ในงานวิจัยที่ทำอยู่ หรือตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงของมัน โดยตรง²⁸ สิ่งก้นี้บางคำก็เป็นตัวแปรของงานวิจัยชิ้นหนึ่ง แต่อาจไม่ใช่ตัวแปรของงานวิจัยอีกชนิดหนึ่งก็ได้ เช่นนักวิจัยท่านหนึ่งศึกษาทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงของมันต่อพฤติกรรมประเภทหนึ่งของบุคคล แต่นักวิจัยอีกท่านหนึ่งก็มองข้ามทัศนคติ แต่ศึกษารายได้และการเปลี่ยนแปลงของรายได้ต่อพฤติกรรมอีกประเภทหนึ่งของผู้บริโภค เป็นต้น การจะเลือกตัวแปรอะไรนั้น เป็นเรื่องของวิจัยโดยเฉพาะ

ตัวแปรในการวิจัยเชิงวิเคราะห์มีอยู่สองประเภท กล่าวคือ ตัวแปรตาม (dependent variable) และตัวแปรอิสระ (independent variable) ตัวแปรตามคือตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาว่า เปลี่ยนแปลงอย่างไรในสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อเพิ่มความเข้าใจที่มีต่อตัวแปรนั้น ส่วนตัวแปรอิสระ ก็คือ ตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาว่าการเปลี่ยนแปลงของมันจะมีผลต่อสภาพของตัวแปรตามอย่างไร²⁹ ตัวแปรเหล่านี้จะต้องมีนิยามแบบปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ของการวิจัยตามที่เราได้กล่าวข้างต้นเกี่ยวกับสิ่งก้นี้

4.5 ลักษณะของข้อสันนิษฐานสำหรับการทดสอบ

ไม่ว่านักวิจัยจะเริ่มด้วยข้อสันนิษฐานประเภทใด การที่จะยืนยันหรือพิสูจน์

²⁷Selltiz, op.cit., p. 43

²⁸Simon, op.cit., p. 31; Lastrucci, op.cit., pp. 212-216

²⁹ดูความหมายของสองสิ่งก้นี้เพิ่มเติมในหน้า 49-51

ว่าข้อสันนิษฐานที่กำหนดนั้นมีความถูกต้องหรือไม่ ก็ต้องพัวพันกับการใช้วิธีการทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อเอื้อในการทดสอบ (testing) ข้อสันนิษฐานที่กำหนดนั้น ควรมึลักษณะดังต่อไปนี้⁸⁰

(1) เป็นข้อสันนิษฐานที่กระจ่างชัด หากเป็นไปได้ ข้อสันนิษฐานจะเสนอในรูปที่เกี่ยวกับปริมาณ ทำให้คำตอบเพื่อยืนยันความถูกต้องของสมมติฐานมีลักษณะชัดเจนยิ่งขึ้น

(2) สังกัปต่าง ๆ ที่เกี่ยวพันกับข้อสันนิษฐาน มีความหมายที่นำไปใช้วิเคราะห์เชิงประจักษ์ได้

(3) เป็นข้อสันนิษฐานที่เจาะจงและง่าย

(4) เป็นข้อสันนิษฐานที่นำไปทดสอบได้ กล่าวคือ วิธีการศึกษาที่มีอยู่ในวงการวิชาการขณะนั้น สามารถนำมาใช้ทดสอบข้อสันนิษฐานดังกล่าว

(5) เป็นข้อสันนิษฐานที่มีความหมายในเชิงที่ว่า การยืนยันข้อสันนิษฐานดังกล่าวจะนำไปสู่ความเข้าใจในปรากฏการณ์เกิดขึ้น และเป็นประโยชน์กับความก้าวหน้าในการวิจัย

5. ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและข้อสันนิษฐาน

5.1 ความหมายของทฤษฎี

ทฤษฎีในที่นี้หมายถึง อรรถาธิบายที่ใช้ได้ทั่วไป (generalized explanation) สำหรับแสดงความสัมพันธ์ลักษณะหนึ่งของปรากฏการณ์ชุดหนึ่ง (a class of phenomena) หรือข้อความที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลของข้อเท็จจริง (facts) ชุดหนึ่ง ที่ผ่านการทดสอบมาแล้วจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในหมู่นักวิชาการสาขาวิชานั้น ๆ

นิยามของทฤษฎีดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ที่มาของทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ก็คือ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เป็นปรากฏการณ์ในสังคม การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงต่าง ๆ ก็คือการ theorizing นั่นเอง เมื่อข้อเท็จจริงชี้แนะทฤษฎีได้ มันก็ย้อมนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ หรือการปรับปรุงหรือการเปลี่ยนแปลงทฤษฎีที่มีอยู่แล้วได้เช่นกัน⁸¹

⁸⁰รายละเอียดเพิ่มเติมดูได้ใน William J. Goode and Paul K. Hatt, *Methods of Social Research*, McGraw-Hill, New York, 1952, Ch 4; Cook, op. cit., pp. 181-182

⁸¹ดูประเด็นนี้เพิ่มเติมได้ใน Bulmer, op. cit. pp. 275-281

ตัวกลางที่เชื่อมข้อเท็จจริงกับทฤษฎีอาจเป็น (1) กฎต่าง ๆ ที่ผูกโยงข้อเท็จจริงเข้าด้วยกัน หรือ (2) ข้อสันนิษฐานต่าง ๆ ที่นิรนัย (deduce) จากทฤษฎี³² กฎ (law) หมายถึงข้อเท็จจริงชุดหนึ่งที่เชื่อมโยงเข้ากัน ทำให้เห็นความสม่ำเสมอทางประจักษ์ สำหรับปรากฏการณ์ของข้อเท็จจริงชุดนั้น³³ นักวิชาการบางท่านกล่าวเสริมว่า ปรากฏการณ์ชุดดังกล่าวควรมีความสำคัญ (ในแง่ของพฤติกรรมของมนุษย์หรือสังคม) มากพอที่จะยกระดับให้เหนือกว่าข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทั่วไปที่ได้รับการพิสูจน์ยืนยันแล้ว³⁴ เช่น ได้มีการสังเกตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนับครั้งไม่ถ้วนว่า เมื่อสินค้า ก (ข ค ง จ...ฮ) ราคาสูงขึ้น จำนวนสินค้า ก (ข ค ง จ...ฮ) ที่ซื้อต่ำลง และในทิศทางที่กลับกัน เมื่อสินค้า ก (ข ค ง จ...ฮ) ราคาต่ำลง จำนวนสินค้า ก (ข ค ง จ...ฮ) ที่ซื้อก็เพิ่มขึ้น ทำให้นักเศรษฐศาสตร์ตรากฎที่เรียกว่า “กฎแห่งอุปสงค์” (law of demand) ขึ้นมา อรรถาธิบายความเป็นไปได้หรือเบื้องหลังของกฎแห่งอุปสงค์ก็เป็นทฤษฎีว่าด้วยพฤติกรรมของผู้บริโภค หรือทฤษฎีอรรถประโยชน์ ดังนั้น การเข้าใจว่า การสร้างกฎ เป็นวิวัฒนาการของการสร้างสัมพันธภาพระหว่างตัวแปร (ปรากฏการณ์) ต่าง ๆ เป็นก้าวต่อจากการสร้างทฤษฎี จึงเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนัก จากตัวอย่างที่กล่าวถึง กฎ มีความหมายที่แคบกว่าความหมายของทฤษฎี อาจกล่าวได้ว่า กฎ เป็นส่วนหนึ่งของระบบทฤษฎี และทฤษฎีหนึ่ง ๆ อาจมีพฤติกรรม หรือปรากฏการณ์ที่จัดเป็นกฎได้แล้วหลาย ๆ กฎก็ได้

ทฤษฎีเป็นเครื่องชี้หน้าที่สำคัญสำหรับแนวทางของการวิจัย โดยชี้ให้เห็นหัวข้อและประเด็นที่ควรมีการวิจัย และได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อขุมความรู้ของวิชาการ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชี้ให้เห็นแหล่งที่นักวิจัยสามารถค้นพบความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มีความหมายต่อวิชาการสาขาหนึ่ง ๆ

5.2 แบบจำลอง (model)

คำคำหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีมาก และในสาขาวิชาบางสาขา (เช่น เศรษฐศาสตร์) ก็ใช้ในความหมายเดียวกับทฤษฎี ในขณะเดียวกันก็เป็นคำสร้างความสับสน

³²Lastrucci, op. cit., p. 115

³³Lastrucci, op. cit., p. 115, Selltitz op. cit., p. 480

³⁴Simon, op. cit., p. 38

แก่ผู้มาใหม่ (novice) ในวงการวิชาการนั้นๆ คำที่อ้างถึงนี้ก็คือ แบบจำลอง (หรือหุ่นจำลองก็เรียก) ความหมายที่ใช้ในวงการวิชาการของคำนี้อย่างง่าย ๆ³⁵ คือ มโนภาพ (image) ที่ถูกจัดเป็นระบบแล้วของปรากฏการณ์ชนิดหนึ่ง (พฤติกรรม สถาบัน ระบบเศรษฐกิจ ฯลฯ) หรือระบบเชิงตรรก (logical system) ที่ใช้แทนปรากฏการณ์ชนิดหนึ่ง³⁷ ในความหมายที่แคบลง แบบจำลอง หมายถึง โครงสร้างสำหรับการวิเคราะห์ซึ่งประกอบไปด้วยข้อสมมติ (assumptions) ชุดหนึ่ง ที่ช่วยให้เกิดข้อยุติ (conclusions) ชุดหนึ่ง³⁹ เช่น ข้อสมมติ (1) ผู้บริโภคเป็นผู้พยายามแสวงหารรรถประโยชน์สูงสุด (2) มีสินค้าสองชนิด ก และ ข ซึ่งเป็นสินค้าที่ใช้แทนกัน และ (3) ราคาของสินค้า ก ลดลง แต่ราคาของสินค้า ข ไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด จากข้อสมมติชุดนี้ เกิดข้อยุติว่า ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า ก เพิ่มขึ้น และสินค้า ข ลดลง

³⁵คำว่า แบบจำลองนี้ ถ้าใช้ในภาษาธรรมดา หมายถึง สิ่งที่จำลองจากของจริงในขนาดที่ย่อส่วนลง เช่น แบบจำลองของบ้านหรืออาคารที่สถาปนิกเป็นผู้ออกแบบ ถ้าใช้ในวงการวิชาการ นอกจากจะใช้ในแง่ที่กล่าวอธิบายในตัวบทซึ่งสำคัญที่สุดในแง่ของบทความนี้แล้ว ก็ยังใช้ในแง่ของ “ตัวอย่างทดลอง” ดังเช่นในประโยค “the development efforts under this new approach (to community development) are carried out in two model projects in the North.....The main thrusts of these model projects are on the provisions of the much needed rural infrastructures such as feeder roads and other socio-economic services to supply the basic needs of the people.....” in National Economic and Social Development Board and National Security Council, “The Concept of National Preparedness Planning in Thailand” mimeographed document, p. 11.

³⁶Matilda White Riley, *Sociological Research : I. A. Case Approach*, Harcourt, Brace and World, New York, 1963, p. 6.

³⁷ความหมายของคำนี้สนับสนุนมากพอสมควร ต่างคนต่างใช้ และสื่อความหมายตามความเข้าใจของผู้ใช้ ดู Alan C. Isaak, *Scope and Methods of Political Science*, Dorsey Press, Homewood, Ill., 1969, p. 143.

³⁸บางครั้งก็อ้างถึงคำว่า premises ความหมายของข้อสมมติเพิ่มเติมในตอน ถัดไป หน้า 42-43

³⁹Robert Y. Awh, *Microeconomics : Theory and Applications*, John Wley, New York, 1976, p. 4.

ตัวอย่างแบบจำลองที่ยากกว่านี้ และมาในรูปของสมการคณิตศาสตร์ ก็มี เช่น

$$S = a_1 + b_1 p$$

$$D = a_2 + b_2 p$$

$$S = D$$

หรือ

$$S_t = a_1 + b_1 p_{t-1} + U_s$$

$$D_t = a_2 + b_2 p_t + U_d$$

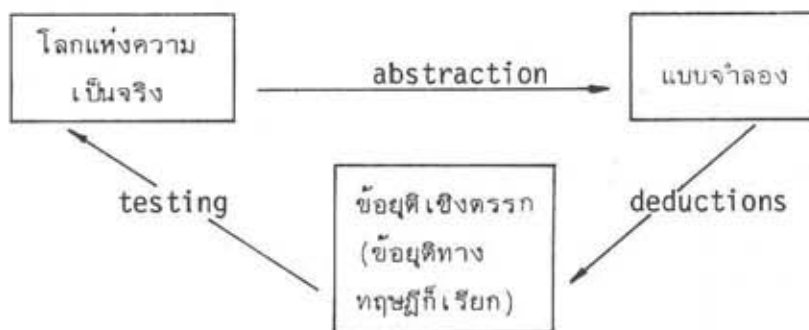
$$S_t = D_t + \Sigma$$

สมการชุดแรกเป็นแบบจำลองอุปสงค์และอุปทาน ส่วนสมการชุดหลังเป็นแบบจำลองโยแมงมุม⁴⁰ (cobweb)

แบบจำลองที่สร้างกันในปัจจุบันมีทั้งที่มาในลักษณะที่เห็นได้ชัดแจ่มแจ้งตัวอย่างข้างต้น หรือในลักษณะที่ประกอบไปด้วยข้อสมมติจำนวนมากที่ไม่เห็นชัดเจนเมื่อศึกษาอย่างเผิน ๆ ก็ได้ เช่น ที่เสนอใน Gordon Tullock, *The Politics of Bureaucracy* Public Affairs Press, Washington, D.C., 1965 ; Jeremy Boissevain, *Friends of Friends*, Basil Blackwell, Oxford, 1974 ; Albert O. Hirschman, *Strategy for Economic Development*, Yale University Press, New Haven, Conn. 1958; Charles W. Anderson, *Politics and Economic Change in Latin America*, Van Nostrand Reinhold, New York, 1967. เป็นต้น

โดยที่การเสนอแบบจำลองนั้น ผู้เสนอแบบจำลองจะกล่าวถึงข้อสมมติต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นแบบจำลอง พร้อม ๆ กับอธิบายถึงเหตุผลการใช้ข้อสมมติเหล่านั้น และให้ข้อยุติที่เกิดจากข้อสมมติทั้งหลาย ทำให้เกิดความโน้มเอียงในปัจจุบันที่กล่าวถึงแบบจำลองทางวิชาการในลักษณะเป็นวิธีการหนึ่งทีวิเคราะห์ปรากฏการณ์ชุดหนึ่งนั่นเอง

⁴⁰S = อุปทาน D = อุปสงค์ P = ราคา U และ Σ เป็นค่าความคลาดเคลื่อน (error terms) [ระยะเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์ (อุปทาน) และราคานั้นมีลักษณะเป็นเส้นตรง ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับแบบจำลองทั้งสองใน Hubert M. Blalock Jr, *Theory Construction : From Verbal to Mathematical Formulations*, Pentice-Hall, Englewood Cliff, New Jersey, 1969, pp. 84-87

นอกจากนี้แล้ว แบบจำลองก็ใช้ในความหมายประการหนึ่งเป็นทฤษฎีไปด้วย ได้มีนักวิชาการบางท่านไม่เห็นด้วยกับการตีความในลักษณะนี้ โดยเห็นว่า สิ่งที่เราเรียกว่าทฤษฎีนั้นเป็นอรรถาธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ชุดหนึ่ง ในขณะที่แบบจำลองนั้นสร้างขึ้นมาเพื่อช่วยให้ค้นพบความสัมพันธ์ลักษณะต่างๆ ของปรากฏการณ์เท่านั้น⁴¹ แต่ก็มีนักวิชาการอีกหลายท่านไม่กังวลที่จะใช้คำสองคำนี้แบบทดแทนกันได้ ทั้งนี้เพราะว่ากระบวนการสร้างแบบจำลองนั้น จะประกอบด้วยการสามชั้นด้วยกัน⁴²

(1) มองโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งซับซ้อนมากในรูปนามธรรม โดยเน้นเฉพาะตัวแปรและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เห็นว่า ได้สะท้อนสาระที่สำคัญที่จะช่วยผู้สร้างวิเคราะห์ปัญหาวิจัยของเขา

(2) ใช้วิธีการอนุมานเชิงนิรนัยหาข้อยุติที่สำคัญจากความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ (ข้อสมมติ) และ

(3) ทดสอบเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อยุติเหล่านั้นในโลกแห่งความเป็นจริง⁴³ เมื่อการทดสอบยืนยันข้อยุติ (ซึ่งก็คือข้อสันนิษฐานนั่นเอง) ที่มาจากแบบจำลองดังกล่าวทำให้แบบจำลองมีพลังอธิบาย (explanatory or predictive power) ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ทำให้การยอมรับความถูกต้องของแบบจำลองเกิดขึ้น ถ้าผลของการทดสอบที่ทำกันอยู่เรื่อยๆ ยืนยันความถูกต้องของข้อยุติจากแบบจำลองอย่างสม่ำเสมอ สภาพของแบบจำลองก็

⁴¹Isaak, op. cit., pp. 135-136.

⁴²แต่ก็ไม่ใช่งานที่ทำได้ง่าย ๆ ผู้สร้างแบบจำลองจะประสบปัญหาการยอมรับของนักวิชาการท่านอื่น ๆ อยู่เสมอ

⁴³Awh, op.cit., p. 4-5 รูปที่เสนอในบทความนี้คัดแปลงมาจากหนังสือเล่มนี้

มีลักษณะเป็นทฤษฎีไป โดยที่ผู้สร้างแบบจำลองทางวิชาการตั้งใจจะให้แบบจำลองอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในโลก ทำให้นึกถึงแบบจำลองของคนเป็นทฤษฎีเลยตั้งแต่ต้น แม้จะยังไม่ได้ผ่านการทดสอบหลาย ๆ ครั้งก็ตาม เนื่องจากทฤษฎีที่ยอมรับกันในปัจจุบัน ก็ใช้ว่าจะเป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายเหตุการณ์ได้ชั่วคราวบ้างชั่วคราวบ้าง ความไม่แน่นอนยังคงมีอยู่เสมอ⁴⁴ เช่นเดียวกับแบบจำลองที่ยังไม่ได้ผ่านการทดสอบหลาย ๆ ครั้ง การใช้แบบจำลองประหนึ่งเป็นทฤษฎี ก็ไม่น่าจะเป็นความผิดแต่ประการใด⁴⁵

5.3 ข้อสมมติ

ข้อสมมติ ซึ่งเป็นคำที่ใช้นิยามแบบจำลองในตอนที่แล้วนั้น หมายถึงข้อความที่เป็นจริง แต่ก็ไม่ชัดเจน และไม่จำเป็นต้องมีโอกาสที่จะเป็นจริงสูง แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีการใช้ข้อความที่มีลักษณะเป็นข้อสมมติพื้นฐาน ที่ใช้ในบทบาทเกี่ยวกับข้อสมมติประกอบไปด้วยสองประเภทด้วยกัน นั่นคือ axioms และ postulates axiom นั้นเป็นข้อความหรือข้อเสนอกเกี่ยวกับสภาพจริง (reality) ที่ยอมรับกันว่าเป็นความจริงโดยไม่ต้องมีการพิสูจน์ เพราะเห็นชัดเจนในตัวของมันเองแล้ว⁴⁶ ส่วน postulate นั้น ก็เป็นข้อความที่เสนอให้ยอมรับกันว่า เป็นข้อความที่ถูกต้อง (true) โดยไม่ต้องพิสูจน์ เพราะความเห็น พ้องต้องกัน ในข้อความเหล่านี้จำเป็นต้องเกิดขึ้นก่อนที่จะดำเนินการวิเคราะห์ต่อไปได้⁴⁷ ข้อสมมติ เป็นข้อความที่ถูกกำหนดขึ้นในการสร้างแบบจำลองและทฤษฎีเพื่อใช้เป็นฐานสำหรับการวิเคราะห์เชิงนิรนัย ในขณะเดียวกันข้อสมมติที่สร้างขึ้นนี้ก็ทำหน้าที่กำหนดขอบเขตของการวิเคราะห์ไปด้วยในตัว

⁴⁴Selltiz, op. cit., p. 481

⁴⁵ข้อยุติลักษณะนี้ก็สอดคล้องกับความคิดของ Simon ซึ่งกล่าวในโอกาสที่อธิบายทฤษฎีว่า

“If there are well established assumptions in a field, and if there is an apparatus that permits such a deduction...then there is said to be a body of theory” op. cit., p. 36.

⁴⁶theorems หมายถึงข้อความที่ได้มาจากการใช้เหตุผลหรือนิรนัยจาก axioms ซึ่งมีสภาพเหมือนกับข้อสันนิษฐาน แต่การพิสูจน์ว่าถูกต้องนั้นอยู่ที่การตรวจสอบตามหลักตรรกวิทยา มากกว่าการทดสอบด้วยวิธีการทางประจักษ์ เป็นข้อความที่ปรากฏในทฤษฎีที่มาจากคณิตศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างทฤษฎี ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Blalock, op. cit., ch.2

⁴⁷Lastucci, op. cit., pp. 34-36

โดยที่การวิจัยเชิงวิเคราะห์เป็นการใช้ข้อเท็จจริงชุดหนึ่งอธิบายความสัมพันธ์ที่มีต่อตัวแปรอื่น ซึ่งก็เป็นข้อเท็จจริงอีกชุดหนึ่ง ความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนจึงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของกระบวนการใช้เหตุผล

ปัญหาที่เกี่ยวพันกับการใช้ข้อสมมติสำหรับการสร้างแบบจำลองหรือทฤษฎีก็คือ ข้อสมมติที่ใช้ในแบบจำลองหรือทฤษฎีนั้น อาจไม่สมจริงก็ได้ ทำให้แบบจำลองหรือทฤษฎีตั้งอยู่บนฐานของความไม่สมจริงไปด้วย และประเด็นนี้เองที่ทำให้เกิดการถกเถียงกันว่าแบบจำลองที่มีข้อสมมติที่ง่าย (simplified or oversimplified) ควรเป็นที่ยอมรับกันหรือไม่ โดยตระหนักกันว่า แบบจำลองที่สร้างโดยอาศัยข้อสมมติที่ง่าย ๆ เหล่านี้มีอำนาจอธิบายปรากฏการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริงได้เป็นอย่างดี จะได้อภิปรายประเด็นนี้ในตอนท้ายด้วยการทดสอบข้อสันนิษฐานจากทฤษฎีหรือจากแบบจำลอง (หน้า 44-45) สิ่งที่เราควรระวังก็คือ ในการประยุกต์ใช้แบบจำลองหรือทฤษฎีเพื่ออธิบายปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ นั้นผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงลักษณะของข้อสมมติที่มากับแบบจำลองหรือทฤษฎีนั้น ๆ ว่า ข้อสมมติเหล่านั้นสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของปรากฏการณ์นั้น ๆ หรือไม่ มิฉะนั้นแล้ว คำอธิบายที่ได้จากแบบจำลองทฤษฎีนั้น ๆ จะไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์นั้นได้ถูกต้อง โดยเฉพาะในกรณีของแบบจำลองหรือการวิเคราะห์ที่สมมติให้สิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากสิ่งที่วิเคราะห์ทั้งหมดตลอดเวลา (ceteris paribus assumption)

5.4 ความแตกต่างจากและความสัมพันธ์กับข้อสันนิษฐาน

คงได้กล่าวมาแล้ว ข้อสันนิษฐานเป็นข้อความที่นำไปทดสอบได้ โดยมากจะได้อธิบายปรากฏการณ์โดยวิธีการอนุมานเชิงนิรนัย (deductive inference) มักเป็นข้อความที่บ่งถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างปรากฏการณ์ชุดหนึ่ง ดังนั้น ข้อสันนิษฐานจึงไม่ใช่สิ่งเดียวกับทฤษฎี แม้จะมีการใช้อย่างหลวมๆ ในบางกรณีว่าข้อสันนิษฐานคือทฤษฎี

ดังนั้น จากทฤษฎีที่สร้างขึ้นอย่างรัดกุมแล้ว เราก็สามารถนิรนัย (deduce) เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ภายใต้เงื่อนไขสภาพแวดล้อมลักษณะต่าง ๆ ข้อความที่ได้มาจากหลักทั่วไปหรือทฤษฎีนั้น (deductions) ก็กลายเป็นข้อสันนิษฐานสำหรับการวิจัยเชิงประจักษ์ เมื่อข้อสันนิษฐานเหล่านี้ได้รับการยืนยันว่าถูกต้อง ก็เท่ากับช่วยเพิ่มความมั่นใจในความถูกต้อง

ต้องของทฤษฎีที่เป็นแหล่งกำเนิดของข้อสันนิษฐานเหล่านั้น ในกรณีข้อสันนิษฐานไม่ได้ รับการยืนยันว่าถูกต้อง ก็ต้องมีการพิจารณาทฤษฎีอันเป็นแหล่งกำเนิดของข้อสันนิษฐาน นั้นเสียใหม่ว่า สมควรเลิกล้มทฤษฎีนั้น ๆ

6. แบบวิจัยเพื่อทดสอบข้อสันนิษฐาน

ไม่ว่าข้อสันนิษฐานจะกำเนิดจากแหล่งใดก็ตาม สิ่งที่น่าจะสนใจสำหรับการวิจัยเชิง วิเคราะห์ก็คือ เมื่อกำหนดข้อสันนิษฐานที่จะต้องยืนยันว่าถูกหรือผิดแล้ว จะต้องมีการออกแบบ วิจัย (research design) ในลักษณะที่จะต้องเอื้อการยืนยันดังกล่าว มีปัญหาประเด็นหนึ่ง ที่ควรกล่าวถึงก่อนอธิบายเรื่องการออกแบบวิจัย นั่นคือ การยืนยันข้อสันนิษฐาน (ที่ได้มาจากทฤษฎี) เพียงพอ สำหรับการทดสอบความถูกต้อง (validity) ของทฤษฎีหรือไม่

6.1 การทดสอบทฤษฎีด้วยการทดสอบข้อสันนิษฐาน

ประเด็นนี้สร้างความเกรี้ยวกราดครั้งแรก เมื่อนักวิชาการชื่อดังท่านหนึ่ง ในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้เสนอว่า การพิสูจน์ (verification) ทฤษฎีหรือแบบจำลอง ว่าถูกต้องหรือไม่นั้น ต้องประเมินจากความแม่นยำของข้อความทำนาย (predictions) ของ ทฤษฎีหรือแบบจำลอง ซึ่งก็ต้องประเมินจากการยืนยัน ความถูกต้องของข้อสันนิษฐาน ที่ได้มาจากทฤษฎีหรือแบบจำลองนั่นเอง ไม่ใช่ประเมินจากความสมจริงของข้อสมมติที่เป็น ส่วนประกอบที่สำคัญของทฤษฎีหรือแบบจำลองนั้น ๆ⁴⁸ ข้อเสนอนี้เป็นที่ยอมรับกันอย่าง กว้างขวางในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ ทำให้นักเศรษฐศาสตร์สร้างแบบจำลองด้วยข้อสมมติที่มีความ สมจริงน้อย เป็นจำนวนมากขึ้น ทั้งนี้เพราะนักวิชาการเหล่านั้นเชื่อว่าการที่แบบจำลอง หรือทฤษฎีที่ตนสร้างขึ้นนั้น แม้จะมีความไม่สมจริงเอามาก (เพราะข้อสมมติที่ไม่สมจริง) แต่ถ้าสามารถใช้อธิบายหรือทำนายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงอย่างถูกต้อง หรือสมเหตุสมผลยิ่ง กว่าแบบจำลองหรือทฤษฎีอื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว (และแม้จะมีข้อสมมติที่สมจริงอยู่ด้วย) แบบ จำลองหรือทฤษฎีที่ตนได้สร้างขึ้นมา ก็จะเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง และถูกนำไปใช้ มากกว่า

⁴⁸Hilton Friedman, "The Methodology of Positive Economics" in Essays in Positive Economics. University of Chicago Press, Chicago, 1953 pp. 3-43.

แม้จะเป็นไปได้ในระดับความคิด (conceptually) ว่า แบบจำลองหรือทฤษฎีที่มีข้อสมมติไม่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงในระบบเศรษฐกิจหรือสังคมเลย จะมีโอกาสสร้างข้อสันนิษฐานที่สามารถอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระบบได้อย่างแม่นยำก็จริงอยู่ แต่โอกาสที่จะเป็นเช่นนั้นในภาคปฏิบัติมีอยู่น้อยมาก การที่แบบจำลองหนึ่งจะสามารถอธิบายหรือทำนายปรากฏการณ์ได้เป็นอย่างดี ข้อสมมติของแบบจำลองจะต้องไม่ผิดจากข้อเท็จจริง หรือมีโอกาสน้อยมากที่จะขัดกับข้อเท็จจริง เพราะถ้าหากเป็นเช่นนั้นแล้ว ข้อสันนิษฐานที่ได้จากแบบจำลองหรือทฤษฎีนั้นจะไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏขึ้นในระบบ โปรดสังเกตว่าข้อยุตินี้ไม่ได้เน้นการพิสูจน์ความจริงของข้อสมมติแต่ประการใด และก็ยอมรับว่า ข้อสมมติในแบบจำลองหรือทฤษฎีนั้น ไม่จำเป็นต้องผ่านการพิสูจน์โดยตรงว่า ถูกต้องสมจริง แต่การพิสูจน์ความถูกต้องสมจริงของข้อสมมติก็เกิดขึ้นโดยอ้อม เมื่อมีการพิสูจน์ข้อยุติหรือข้อสันนิษฐานของแบบจำลองหรือทฤษฎีนั้น

ดังนั้น หากมีโอกาสที่จะต้องเลือกแบบจำลองหรือทฤษฎีที่มีข้อสมมติที่สมจริง และสามารถอธิบายและทำนายปรากฏการณ์หนึ่งได้ดีกว่าหรือเสมอกับ แบบจำลองหรือทฤษฎีที่มีข้อสมมติที่ไม่สมจริง ก็น่าจะเลือกแบบจำลองหรือทฤษฎีชุดแรกมากกว่าเลือกแบบจำลองหรือทฤษฎีชุดหลัง

6.2 แบบวิจัยเพื่อการทดสอบข้อสันนิษฐาน

แบบวิจัย ก็คือ การกำหนดเงื่อนไขสำหรับการรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา โดยมีเจตจำนงที่จะใช้เงื่อนไขดังกล่าวเอื้อการได้ข้อมูลที่มีสาระสำหรับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และประหยัคขั้นตอนของการทำงาน

แบบวิจัยที่ดี เป็นทั้งพิมพ์เขียวของการวิจัย และรายละเอียดของขั้นตอนของการวิจัยชุดหนึ่งนั่นเอง กล่าวคือ แบบวิจัยจะระบุขั้นตอนที่จะต้องทำ และอธิบายด้วยหลักวิชาการว่า ทำไมจึงต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ มีการอธิบายขั้นตอนของการวิจัยอย่างละเอียดเพื่อว่า นักวิชาการหรือผู้สนใจสามารถตรวจสอบผลงานวิจัยชิ้นนั้น ตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงจุดที่ได้ข้อยุติ ในการออกแบบวิจัยนี้เอง ที่ผู้วิจัยคัดสนใจเกี่ยวกับการประยุกต์แนวความคิด ทฤษฎี หรือแบบจำลอง ที่จะนำไปใช้เพื่อช่วยวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้

และเพื่อช่วยให้ได้ข้อยุติของงานวิจัยชั้นนั้น ๆ เช่น ถ้าต้องการพิสูจน์ข้อสันนิษฐานที่ว่า อุตสาหกรรม X เป็นอุตสาหกรรมที่มีสมรรถนะส่วนเกิน (excess capacity) ขาดประสิทธิภาพ และราคาสินค้าที่ขายสูงกว่าต้นทุนเพิ่ม (marginal cost) ผู้วิจัยจะระบุว่า ต้องการพิสูจน์ข้อสันนิษฐานนี้ด้วยทฤษฎีตลาดไม่สมบูรณ์ (theory of imperfect competition) หรือแบบจำลองต่าง ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบทฤษฎีตลาดไม่สมบูรณ์ ในกรณีที่ผู้วิจัยต้องการพิสูจน์ข้อสันนิษฐานที่ว่าหน่วยผลิต Y เป็นหน่วยผลิตแบบผูกขาด ผู้วิจัยต้องใช้ทฤษฎีตลาดผูกขาดเป็นกรอบของการวิเคราะห์เพื่อได้ข้อยุติต่าง ๆ ที่เป็นนัยชี้ว่า หน่วยผลิต Y เป็นหน่วยผลิตแบบผูกขาด ฯลฯ

ภายในกรอบการออกแบบวิจัย ข้อสันนิษฐานที่กำหนดขึ้นมานั้น จะทำหน้าที่เป็นมุกุเทศก์สำหรับ (1) ประเภทของข้อมูลที่จะต้องเก็บ เพื่อที่จะหาคำตอบสำหรับประเด็นของการวิจัย และ (2) ลักษณะการจักระบบเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

เป็นไปได้ว่า งานขั้นตอนบางขั้น หรือวิธีการบางอย่างที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ๆ เป็นวิธีที่ยอมรับกันทั่วไปในวงการวิชาการสาขานั้น ๆ และเป็นที่เข้าใจกันอย่างกว้างขวาง ความจำเป็นที่จะต้องอธิบายเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับก็ไม่เกิดขึ้น ในกรณีเช่นนั้น ผู้วิจัยจะข้ามการอธิบายส่วนเหล่านี้ แต่หันไปเน้นรายละเอียดที่จะช่วยให้นักวิชาการท่านอื่นยอมรับขั้นตอนบางอย่างหรือวิธีการบางลักษณะ ซึ่งใช้ในลักษณะที่ผิดแปลกไปจากที่เคยกระทำกัน หรือเป็นการนำมาใช้เป็นครั้งแรกในงานวิจัยดังกล่าว

ไม่ว่าจะเลือกวิธีการวิเคราะห์ชนิดใดก็ตาม นักวิจัยจะต้องเลือกปรากฏการณ์ที่จะต้องศึกษาเพื่อทดสอบข้อสันนิษฐานของตน แต่การเลือกปรากฏการณ์ทั้งหมดที่ต้องการสำหรับข้อสันนิษฐานที่ตั้งไว้นั้นย่อมเป็นไปได้ ทางออกก็คือ การเลือกกลุ่มของปรากฏการณ์ในชุดดังกล่าวเพื่อใช้เป็นตัวแทนของการวิเคราะห์ วิธีนี้เป็นเรื่องของการสุ่มตัวอย่าง (sampling) นั่นเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้ (valid) นั้นจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของประชากร

⁴⁹การประยุกต์แนวความคิด ทฤษฎีหรือแบบจำลอง ก็เกิดขึ้นในการวิจัยแบบบรรยายได้เช่นกันในกรณีนี้ แนวความคิด ทฤษฎี หรือแบบจำลอง ช่วยกำหนดขอบเขตประเด็นและสาระที่ผู้วิจัยต้องการพรรณนาเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์ ระบบและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่เป็น object ของการวิจัย

เหตุการณ์ ที่มีความเป็นตัวแทน (representativeness) อย่างดี และมีความพอเพียง⁶⁰ (adequateness) สำหรับคุณสมบัติเฉพาะที่จะต้องวิเคราะห์ในงานวิจัยดังกล่าว กล่าวคือ การมีลักษณะเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างนั้นจะประกันให้กลุ่ม ตัวอย่างที่คัดเลือกมีคุณสมบัติในลักษณะเดียวกับตัวประชากร ส่วนการมีความพอเพียงนั้น เป็นการประกันให้เกิดการกระจายคุณสมบัติที่อยู่ในประชากรนั้นภายในกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกมาวิเคราะห์⁶¹ งานของการสุ่มตัวอย่างที่คั่นนั้น เป็นความรู้ที่จะได้มาจากหลักการทางคณิตศาสตร์ ซึ่งจะละเว้นไม่กล่าวถึงในที่นี้⁶²

โดยที่การวิจัยแต่ละชั้น มุ่งศึกษาประเด็นใดประเด็นหนึ่งจากประเด็นทั้งหลายที่มีอยู่มากมาย เช่น วิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับรายได้ ไม่ใช่การศึกษากับทุกๆ ลักษณะของตัวบุคคล หรือของสังคม จึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องกำหนดประเด็นของการวิจัยให้ชัดเจนเพื่อประโยชน์ในการสุ่มตัวอย่างเหตุการณ์ที่จะต้องพิจารณา เช่น การศึกษานั้นเป็นการศึกษาระดับใด และรายได้ที่อ้างถึงนั้นเป็นรายได้ชนิดใด รวบรวมรายการอะไรไว้บ้าง ฯลฯ อีกนัยหนึ่งก็คือ การกำหนดความหมายและขอบเขตของการวิจัยนั่นเอง

ในการกำหนดความหมายและขอบเขตของการวิจัยที่จะเพิ่มเติมความแม่นยำในการวิเคราะห์ ขอบเขตของการวิจัยจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(1) ความเหมาะสม (appropriateness) ของความสัมพันธ์ ระดับและขอบข่ายที่ต้องการวิจัย เช่น “รายได้” ที่จะใช้นั้นจะต้องเป็นรายได้ประเภทใดบ้างกว้างขวางขนาดไหนจึงจะเหมาะสมกับประเด็นที่ต้องการวิจัย

(2) ความชัดเจน (clarity) เป็นการเน้นการกำหนดนิยามของตัวแปรต่างๆ ที่นำมาวิเคราะห์

(3) การวัดได้ (measurability)

⁶⁰ความไม่น่าเชื่อถือ (unreliability) ของผลลัพธ์ของการวิจัย และพลอยทำให้ข้อยุติของงานวิจัยชั้นนั้นขาดความถูกต้อง (validity) มีสาเหตุสำคัญจากสุ่มตัวอย่างที่มีขนาดเล็กไป

⁶¹Lastrucci op. cit., p. 121.

⁶²ดู เช่น Simon, op. cit., ch. 25.

- (4) การเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่นๆ ได้ (comparability)
- (5) การวิจัยทำซ้ำได้ (reproducibility)

7. วิธีการที่ใช้ทดสอบข้อสันนิษฐาน

7.1 วิธีการวิเคราะห์ : หลักการทั่วไป

หน้าที่ของวิธีการวิเคราะห์ (analytic method) คือช่วยในการทดสอบข้อสันนิษฐานเพื่อที่จะยืนยันความถูกต้อง (validity) ของทฤษฎีหรือกฎต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของข้อสันนิษฐานที่ทดสอบ หนึ่ง ข้อสันนิษฐานนั้นไม่สามารถพิสูจน์ว่าถูกต้องหรือผิดอย่างเด็ดขาดลงไป โดยทั่วไปการทดสอบทำไปเพื่อยืนยันหรือไม่ยืนยันว่าข้อความที่ปรากฏในข้อสันนิษฐานเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น

โดยลักษณะของการวิจัยเชิงวิเคราะห์ วิธีการวิเคราะห์ในหลักการ ก็คือวิธีการที่เรียกว่า การอนุมานเชิงอุปนัย (inductive inference) หรือย่อๆ การอุปนัย (induction) กล่าวคือ เป็นวิธีการให้เหตุผลในลักษณะที่ใช้ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์บางอย่างในปรากฏการณ์ชุดหนึ่ง อธิบายเหตุการณ์ที่ยังไม่รู้จักกันของปรากฏการณ์ชุดเดียวกันนั้น หรือเป็นวิธีการที่ generalize ข้อเท็จจริงในกรณีหนึ่งให้เป็นข้อเท็จจริงที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์สำหรับสถานการณ์ในชุดเดียวกันนี้ เช่น จากผลของการศึกษาลักษณะของการพัฒนาของประเทศหนึ่ง ซึ่งระบุว่า ในช่วงแรกของการพัฒนานั้น รูปแบบของการกระจายรายได้ จะมีความเหลื่อมล้ำมากขึ้น ๆ จนกระทั่งถึงจุดพัฒนาการจุดหนึ่ง แล้วรูปแบบของการกระจายรายได้จะลดความเหลื่อมล้ำน้อยลง ๆ เมื่อประเทศพัฒนามากขึ้น ๆ ก็มีการสรุปต่อไปว่า กระบวนการพัฒนาในประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้จะแสดงออกซึ่งรูปแบบการกระจายรายได้ในลักษณะดังกล่าว วิธีการอุปนัยในความหมายอีกลักษณะหนึ่งในสาขาเศรษฐศาสตร์ที่ใช้พัฒนาข้อเสนอทางทฤษฎีหรือข้อสันนิษฐาน ก็คือ รวบรวมข้อมูลสำหรับตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บ ได้ด้วยวิธีการทางสถิติ หรือเศรษฐมิติ ทำให้ ได้ข้อยุติบางประการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่มีสาระที่น่าสนใจสำหรับตัวแปรเหล่านั้น⁵⁸

⁵⁸Awli, op. cit., p. 6.

การให้เหตุผลในลักษณะดังกล่าวกำหนดแนววิเคราะห์ว่า เป็นประเภทที่ใช้ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์หนึ่งเพื่อนำไปสู่ generalization สำหรับเหตุการณ์ทั่วไปวิธีการที่จะใช้วิเคราะห์ยืนยันถูกต้องของข้อสันนิษฐานนั้นคือ วิธีการทดลอง (experimental method) จัดเป็นวิธีการวิเคราะห์ที่เลิศที่สุดสำหรับการใช้เหตุผลแบบอนุมานเชิงอุปนัย แต่การวิเคราะห์ที่ใช้กันในสาขาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่แล้ว ก็มีใช้วิธีการแบบทดสอบ แต่ก็นำไปสู่ข้อยุติที่พอจะนำไปใช้กันได้ อนึ่ง การทดสอบข้อสันนิษฐานที่เน้นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์นั้นก็ไม่จำกัดอยู่กับการใช้วิธีการทางสถิติเท่านั้น แม้ว่าจะเป็นวิธีการที่กระชับที่สุดสำหรับการวิจัยเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยอาจใช้วิธีการทฤษฎีในลักษณะต่าง ๆ ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัญหาของการวิจัย

โดยที่ข้อสันนิษฐานที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรชุดหนึ่ง กล่าวคือ ระบุว่า คุณสมบัติลักษณะหนึ่งหรือปรากฏการณ์หนึ่ง (X) เป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนด (determine) คุณสมบัติอีกลักษณะหนึ่ง หรืออีกปรากฏการณ์หนึ่ง (Y) การวิจัยหรือการศึกษาที่ออกแบบเพื่อทดสอบข้อสันนิษฐานเช่นนี้ จะต้องหาข้อมูลที่นักวิจัยจะใช้เป็นฐานอนุมานหรือสรุปพาดพิงว่า X มีส่วนกำหนดหรือไม่มีส่วนกำหนด Y

อนึ่ง ความเป็นเหตุและผล (causality) นี้ไม่ได้สื่อความหมายในลักษณะที่ว่า X เท่านั้นที่เป็นเหตุของการเกิด Y เกือบจะไม่มีนักวิจัยคนใดในสาขาสังคมศาสตร์ที่ยึดมั่นในความคิดที่ว่า ตัวแปรหนึ่งเท่านั้นเป็นเหตุทำให้เกิดตัวแปรอีกชนิดหนึ่ง กล่าวคือ ในทำนองที่ว่า X เท่านั้นเป็นทั้งตัวแปรที่จำเป็นและเพียงพอ (necessary and sufficient) ที่ทำให้เกิด Y ขึ้นมา อันที่จริงแล้วสำหรับเหตุการณ์ในสังคมมนุษย์ X อาจเป็นหนึ่งในจำนวนหลาย ๆ ปัจจัยที่ทำให้เกิด Y ก็ได้ ดังนั้น ความสนใจของนักวิจัยจะลงเอยที่ประเด็นที่ว่า X เป็นตัวแปรหรือปัจจัยหนึ่งที่ช่วยทำให้เกิดเหตุการณ์อีกอย่างหนึ่ง (Y) มีโอกาสเกิดได้ง่ายขึ้น (contributing conditions) หรือเป็นเพียงตัวแปรหนึ่งในจำนวนตัวแปรต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์อีกอย่างหนึ่ง (Y) เกิดขึ้น⁵⁴ (contingent conditions)

จะต้องมีหลักฐาน (evidence) สำคัญ 3 ประเภท เพื่อทดสอบสมมติฐานว่าด้วยความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล

⁵⁴ คำอธิบายเพิ่มเติมใน Sellitz, op. cit. pp. 81-83

(1) หลักฐานที่ระบุความสัมพันธ์กัน (concomitant variation) กล่าวคือสภาพที่แสดงว่า X ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระที่สมมติให้เป็นตัวเหตุ และ Y ซึ่งเป็นตัวแปรตามหรือที่ถูกระบุสมมติว่าเป็นตัวผล จะต้องสัมพันธ์กันในลักษณะที่กำหนดโดยข้อสันนิษฐาน อาทิ ถ้าข้อสันนิษฐานว่า X เป็นตัวแปรที่ช่วยทำให้ Y มีโอกาสเกิดได้ง่ายยิ่งขึ้น สภาพของหลักฐานจะต้องเป็นลักษณะที่ว่า จะพบ Y มากครั้งในกรณีที่มี X เกิดขึ้นกว่าในกรณีที่ไม่มี X

(2) หลักฐานที่ว่า Y ไม่เกิดขึ้นก่อน X

(3) หลักฐานที่ขจัดปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อภาวะของ Y อย่างไรก็ดี ประจักษ์พยานทั้งหมดนี้เป็นฐานที่ดีพอสมควรสำหรับการอนุมานว่า X เป็นสาเหตุทำให้เกิด Y หรือไม่เช่นนั้น หากได้สามารถยืนยันได้อย่างแน่นอนว่า X เป็นสาเหตุหรือไม่เป็นสาเหตุทำให้เกิด Y ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า ในกรณีที่มีหลักฐานว่า X เป็นสาเหตุทำให้เกิด Y นั้น ก็เป็นไปได้ว่า ผู้วิจัยมองข้ามตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจมีความสัมพันธ์กับ X และเป็นตัวแปรที่กำหนด Y หรือในกรณีที่มีหลักฐานว่า X ไม่ใช่สาเหตุทำให้เกิด Y ก็เป็นไปได้ว่า ผู้วิจัยได้มองข้ามสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งสามารถทำให้ X เป็นสาเหตุก่อให้เกิด Y ได้

7.2 วิธีการแบบต่าง ๆ

7.2.1 วิธีการแบบทดลอง (experimental method)

วิธีการแบบทดลองนั้น เป็นวิธีการที่มีประสิทธิผลที่สุดสำหรับการทดสอบข้อสันนิษฐานที่ว่า ตัวแปร X มีอิทธิพลทำให้เกิดตัวแปรอีกตัวแปรหนึ่ง Y กล่าวในลักษณะง่าย ๆ ในวิธีการแบบทดลอง กลุ่มที่ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มทดลอง (experimental group) จะได้รับอิทธิพลจากตัวแปรที่สมมติว่าเป็นตัวแปรสาเหตุ แต่กลุ่มควบคุม (control group) ไม่ได้รับอิทธิพลของตัวแปรที่สมมติว่าเป็นตัวสาเหตุ โดยควบคุมให้ทั้งสองกลุ่มมีคุณสมบัติเหมือนกันทุกประการ เว้นแต่ไม่ได้รับแรงกระตุ้นจากตัวแปรสาเหตุเท่านั้น เมื่อผ่านการทดลองแล้วก็มีการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นโดยศึกษาจากลักษณะของตัวแปรตาม เป็นวิธีการศึกษาที่ช่วยให้ได้หลักฐานสามประเภทที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ได้ดีที่สุด

⁹⁵Selltiz, op. cit., pp. 87-88.

ปัญหาของการเลือกกลุ่มที่จะใช้ทดลองกับกลุ่มควบคุม เพื่อประกันผลลัพธ์ที่ต่องานนั้นเป็นรายละเอียดด้านเทคนิคทางสถิติที่มีอาจกล่าวถึงได้ในที่นี้⁶⁶

วิธีการแบบทดลองนี้ทำกันในห้องปฏิบัติการ ซึ่งใช้ได้สำหรับงานวิจัยบางประเภทและในบางสาขาวิชาเท่านั้น วิธีการที่จัดได้ว่าคล้ายกับวิธีการทดลองก็คือ การจำลองเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่ต้องการวิจัย โดยมากมาในรูปของระบบสมการที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงคณิตศาสตร์ต่าง ๆ เมื่อต้องการตรวจสอบว่าตัวแปรหนึ่งจะมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลต่อตัวแปรอื่น ๆ หรือต่อผลิตภัณฑ์ของแบบจำลองอย่างไรก็แปรค่าของตัวแปรที่ต้องการ แล้วคำนวณหาค่าของตัวแปรอื่น ๆ ใหม่ด้วยการช่วยเหลือของคอมพิวเตอร์ วิธีนี้เป็นวิธีที่ใช้กันมากในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ เรียกว่าวิธี simulation⁶⁷ ข้อยุติที่ได้จากการใช้วิธีการเช่นนี้จะมีความจริงของแบบจำลองที่สร้างขึ้น แต่ความไม่สมบูรณ์ของวิธีการนี้ก็คล้าย ๆ กับวิธีการแบบทดลองซึ่งในหลาย ๆ กรณีก็ไม่สามารถเข้าถึงอิทธิพลของตัวแปรอื่น ๆ ที่ไม่ต้องการให้ปรากฏในกลุ่มวิเคราะห์ได้อย่างเด็ดขาด

7.2.2 วิธีการที่ไม่ใช่แบบทดลอง (non-experimental method)

วิธีการที่ไม่ใช่วิธีแบบทดลอง ซึ่งได้แก่วิธีการที่เก็บข้อมูลโดยการรวบรวมจากตัวเลขสถิติที่รวบรวมโดยองค์การต่าง ๆ โดยการรวบรวมข้อเขียนต่าง ๆ เกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ต้องการวิจัยด้วยวิธีออกสนาม ฯลฯ หรือวิธีอื่น ๆ เป็นวิธีการที่ไม่ได้จัดโอกาสที่สถานการณ์หนึ่งจะเป็นผลลัพธ์ของปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งมีสหพันธ์กับตัวแปรที่ถูกสมมติว่าเป็นตัวเหตุ เช่น การทดสอบข้อสันนิษฐานที่ว่า “เมื่อการศึกษาสูงขึ้น รายได้จะสูงขึ้นด้วย” ด้วยข้อมูลที่รวบรวมได้จากสถิติ การสำรวจ หรือจากการสัมภาษณ์ ไม่สามารถเข้าถึงอิทธิพลอื่น ๆ เช่น การที่พ่อแม่มีฐานะดีและมีธุรกิจส่วนตัว ความสามารถส่วนตัวของผู้มีรายได้ ซึ่งไม่เกี่ยวกับการศึกษา ทาง (chance) ฯลฯ จากตัวเลขข้อมูลที่รวบรวมได้ในกรณีเช่นนี้ ข้อยุติที่ได้จากการวิจัยเช่นนี้ก็ต้องเป็นข้อค้นพบที่มีความถูกต้องไม่มากนัก

⁶⁶ผู้สนใจโปรดอ่าน เช่น Goode and Hatt, op. cit., Ch. 14; Simon: op. cit., Ch's 16 and 17.

⁶⁷รายละเอียดของวิธีนี้โปรดศึกษาได้ใน *International Encyclopedia of Social Sciences*, 14, pp. 262-281 สำหรับชนิดของ Simulation โดยย่อโปรดดู Simon, op. cit., pp. 282-283

ผู้ที่ใช้ข้อค้นพบเหล่านี้ก็ต้องตระหนักจุดอ่อนของข้อมูลที่ใช้เป็นพื้นฐานสำหรับข้อยุติเช่นนั้น จุดอ่อนของการวิเคราะห์ที่ปรากฏเสมอในสาขาวิชาต่างๆ ในสังคมศาสตร์ กล่าวได้ว่า ปัญหาต่างๆ ของสังคมศาสตร์ที่เกิดขึ้น เป็นผลผลิตของตัวแปรต่างๆ พร้อม ๆ กัน ซึ่งยากเหลือเกินที่จะแยกอิทธิพลของแต่ละตัวแปรออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด และไม่อาจนำไปเข้าห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ได้เช่นกัน เช่น กรณีคนที่ได้รับการศึกษาสูงซึ่งก็มีรายได้สูงเช่นกัน ทำให้ยากต่อการวิจัยที่ต้องการชี้ว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงท่องเที่ยวมากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ นั้น เพราะมีการศึกษาสูงหรือมีรายได้สูง หรือเพราะสาเหตุทั้งสองประการ แต่การแสวงหาข้อยุติเกี่ยวกับความเป็นเหตุเป็นผลของปรากฏการณ์ที่นำมาควบคุมในห้องทดลองไม่ได้นั้น ก็ไม่อาจทำได้อย่างมั่นใจด้วยวิธีการทางสถิติหรือวิธีการให้เหตุผลวิธีอื่น ๆ

อย่างไรก็ดี โดยที่การใช้วิธีการแบบทดลองเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากมาก⁵⁸ ในสาขาวิชาต่างๆ ในสังคมศาสตร์ (ยกเว้นเศรษฐศาสตร์และจิตวิทยา) ความไม่สมบูรณ์ของวิธีการที่ไม่ใช่แบบทดลองก็ต้องยอมรับไว้ มิฉะนั้น ก็ต้องเลิกเล่นการวิจัยแบบวิเคราะห์เสียทั้งหมด แต่การขจัดความไม่สมบูรณ์ให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้นั้น ก็ต้องเป็นหน้าที่หลักของผู้วิจัยเพื่อว่าข้อยุติจากการวิจัยเชิงวิเคราะห์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในเศรษฐศาสตร์ก็มีการพัฒนาวิธีการแบบเศรษฐมิติที่ช่วยเพิ่มความสมบูรณ์ในการวิเคราะห์ที่ใช้วิธีการที่ไม่ใช่แบบทดลองแต่ความสมบูรณ์ก็ยังคงอยู่ห่างจากระดับที่พึงปรารถนา⁵⁹

โดยที่วิธีการวิจัยมีอยู่หลายประเภท ประเด็นจึงมีอยู่ว่าจะเลือกใช้วิธีการใดบ้างสำหรับงานวิจัย นักวิชาการท่านหนึ่งได้ให้ข้อคิดซึ่งสรุปได้ว่า การจะเลือกใช้วิธีการวิจัยวิธีใดนั้น ผู้วิจัยสามารถตัดสินใจได้โดยอาศัยการตอบคำถามต่อไปนี้

(1) ผลลัพธ์ที่ได้จากวิธีการนั้น ๆ จะมีสาระ (relevant) สำหรับงานวิจัยนั้นมากน้อยอย่างไร

(2) ผลลัพธ์ที่ได้จากวิธีการนั้น ๆ มีความชัดเจนและเข้าใจง่ายมากน้อยเพียงใด

⁵⁸ ข้อคิดในย่อหน้าที่แรกก็ใช้ได้ในการทดลอง กล่าวคือ ไม่มีการประกันอย่างมั่นใจว่าความสัมพันธ์ที่ค้นพบในห้องทดลองนั้น เป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผล Simon, op. cit., p. 71

⁵⁹ ตัวอย่างอื่นที่นักวิชาการในสังคมศาสตร์สร้างขึ้นเพื่อใช้แทนวิธีการทดลอง มีกล่าวถึงใน Simon, op. cit., pp. 121-124

- (3) จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการใช้วิธีการนั้น ๆ มากน้อยเท่าไร
- (4) วิธีการนั้น ๆ มีความแม่นยำ (accuracy) เพียงพอเท่าใดสำหรับงานวิจัยที่ต้องการทำ
- (5) วิธีการนั้น ๆ จะต้องเสียเวลานานเท่าใดกว่าจะได้ผลลัพธ์ที่ต้องการออกมา
- (6) บุคลากรและอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการใช้วิธีการนั้น ๆ มีตามจำนวนที่ต้องการหรือไม่ และ
- (7) วิธีการนั้น ๆ เป็นที่ยอมรับกันหรือไม่จากแง่จริยธรรม⁶⁰

อย่างไรก็ดี การใช้วิธีการหลาย ๆ วิธีผสมกันนั้น จะทำให้ผลวิจัยที่ออกมามีความถูกต้องได้มากกว่า กรณีที่ใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งโดยเอกเทศ ทั้งนี้เพราะว่าวิธีการหนึ่ง ๆ มีจุดอ่อนของมันเสมอ โดยที่วิธีการหนึ่งมีจุดอ่อนไม่ตรงกันหรือเหมือนกับจุดอ่อนของวิธีการอื่น ๆ การใช้หลาย ๆ วิธีการผสมกันจึงเท่ากับเป็นการอุดจุดอ่อนของกันและกันนั่นเอง

8. การวิเคราะห์ข้อมูลและพิสูจน์ข้อค้นพบ

ที่ได้กล่าวในตอนที่แล้วนั้น เน้นวิธีการรวบรวมข้อมูลที่เป็นเพื่อนำมาใช้ในการทดสอบข้อสันนิษฐาน แต่ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ไม่ว่าจะด้วยวิธีการซับซ้อนอย่างไร ก็ไม่แสดงอะไรจนกว่าจะได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น คำว่าการวิเคราะห์ (analysis) ที่ใช้ในตอนนี้เป็นการใช้ตามความหมายธรรมดา โดยหมายถึงการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตัวเลขต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้เพื่อมันจะสื่อข้อเท็จจริงบางประการ⁶¹ ความลึกซึ้งของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นก็สุดแล้วแต่ประเภทของงานวิจัยที่ทำหรือคำถามที่ผู้วิจัยต้องการแสวงหาคำตอบ ในการวิจัยเชิงบรรยายก็จะเป็นการเรียบเรียงข้อมูลตามประเด็นที่จะช่วยพรรณาปรากฏการณ์ที่ศึกษา ในกรณีที่มีข้อมูลตัวเลข ก็จะมีการสรุปข้อมูลในรูปของตารางสถิติและแผนภูมิในลักษณะต่าง ๆ

แต่ในการวิจัยเชิงวิเคราะห์ที่อธิบายในบทความนี้นั้น กล่าวอย่างรวบ ๆ แล้ว การวิเคราะห์ก็คือการจัดระเบียบความสัมพันธ์ในข้อมูลที่รวบรวมได้ แล้วใช้วิธีการทางสถิติ พิสูจน์ความสัมพันธ์ดังกล่าว และหรือใช้หลักตรรกวิทยาสรุปหาความสัมพันธ์ที่มีอยู่

⁶⁰Simon, op.cit., pp. 186-188

⁶¹Selltiz, op.cit., ch. 11.

ในข้อมูลที่รวบรวมมา การใช้ตารางสถิติและแผนภูมิในลักษณะต่าง ๆ จึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในงานวิเคราะห์ ถ้ากล่าวตามประเภทของการวิเคราะห์แล้ว งานวิเคราะห์ประกอบไปด้วย⁶²

- (1) การทดสอบทางสถิติเพื่อกำหนดว่า ความสัมพันธ์ที่ได้จากข้อมูลตามลักษณะที่ปรากฏในข้อสันนิษฐานของการวิจัยเกิดขึ้นหรือไม่
- (2) ระบุรูปแบบของความสัมพันธ์ที่ค้นพบในข้อมูลที่รวบรวมมา
- (3) ประเมินความสำคัญของความแตกต่างและของความสัมพันธ์ที่ค้นพบ
- (4) พยายามหาความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ที่อาจค้นพบได้จากข้อมูลซึ่งทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น
- (5) แปลความสัมพันธ์ที่สังเกตได้ให้เป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลและ
- (6) หาข้อยุติที่นำไปสู่ generalization และการทำนายรูปแบบของปรากฏการณ์จำพวกเดียวกันจากข้อมูลที่รวบรวมได้

การวิเคราะห์เพื่อยืนยันความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลของตัวแปรที่ศึกษานั้นพัวพันกับการใช้หลักการทางสถิติที่จะช่วยกำหนดได้ว่า ความสัมพันธ์ที่สรุปจากข้อมูลนั้นมีความน่าเชื่อถือได้เพียงใด และพอที่จะนำความสัมพันธ์ดังกล่าวยืนยันหรือปฏิเสธข้อสันนิษฐานที่เสนอไว้ตอนต้นของงานวิจัยชั้นที่ทำอยู่⁶³

9. สรุป

ที่อธิบายในบทความนี้ เป็นเรื่องของการวิจัยเชิงวิเคราะห์ ซึ่งเป็นแบบการวิจัยที่ใช้กันมากในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ และใช้กันมากขึ้นในสาขาวิชาอื่น ๆ ในสังคมศาสตร์ การวิจัยเชิงวิเคราะห์เป็นการวิจัยลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งเน้นการทดสอบข้อสันนิษฐานเป็นหัวใจของงานวิจัย แตกต่างไปจากการวิจัยแบบสำรวจหรือแบบบรรยาย ส่วนของการวิจัยแบบนี้ที่อธิบายมากเป็นพิเศษก็คือ ส่วนที่นักวิชาการและนักศึกษาระดับความสับสน

⁶²Simon, op. cit., P. 334, ดูตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อมูลใน Goode and Hatt, op. cit., ch 20

⁶³หลักการสถิติที่ใช้สำหรับงานชั้นนี้ มีอธิบายในตำราสถิติทุกเล่ม

มากที่สุด ทั้งนี้เพราะขาดบทความหรือตำราที่อธิบายประเด็นเหล่านี้ เฉพาะในกรอบของการวิจัยเชิงวิเคราะห์นั่นคือ การกำหนดข้อสันนิษฐาน ลักษณะและที่มาของข้อสันนิษฐาน ความสำคัญของสังกัปและนิยามแบบปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างข้อสันนิษฐานและทฤษฎี ความสัมพันธ์ระหว่างแบบจำลองและทฤษฎี หลักการทั่วไปว่าด้วยการวิเคราะห์ที่ใช้ทดสอบข้อสันนิษฐาน ส่วนที่ไม่ได้อธิบายในรายละเอียดนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการซึ่งสามารถกันกว่าจากตำราว่าด้วยระเบียบวิธีที่มีอยู่ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

1. Anderson, Charles W. *Politics and Economic Change in Latin America*. Van Nostrand Reinhold, New York. 1967.
2. Awh, Robert Y. *Microeconomics: Theory and Applications*. John Wiley, 1967.
3. Blalock, Hubert, M. *Theory Construction : From Verbal to Mathematical Formulations*. Prentice-Hall, Englewood Cliff. New Jersey, 1969.
4. Boissevain, Jeremy. *Friends of Friends*. Basil Blackwell, Oxford, 1974.
5. Bulmer, Martin ed, *Sociological Research Methods*, Macmillars, London, 1977.
6. Cook, David R. *A Guide to Educational Research*, Allyn and Bacon, Boston, 1965.
7. Friedman, Milton "The Methodology of Positive Economics" in *Essays in Positive Economics*, University of Chicago Press, Chicago, 1953, pp 3-43
8. Goode, William J. and Hatt, Raul K. *Methods in Social Research*, McGraw-Hill, New York, 1952.
9. Hirschman. A.O., *The Strategy of Economic Development*, Yale University Press, New Haven, Conn. 1958.
10. Isaak, Alan C. *Scope and Methods of Political Science*. Dorsey Press, Homewood, Ill. 1969.
11. Lastrucci, Carlo L. *The Scientific Approach*. Schenkman Publishing Company, 1963.
12. Lave, Charles A. and March, James G. *An Introduction to Models in the Social Sciences*, Harper and Row, New York, 1975.
13. Nagel, Ernest "Assumptions in Economic Theory," *American Economic Review*, May 1963, pp. 211-219.

14. Riley, Matilda White. *Sociological Research : I. A Case Approach*. Harcourt, Brace and World, New York, 1963.
15. Schuessler, Karl F. *Social Research Methods*, Institute of Public Administration, Thammasat University, 1964.
16. Selltitz, Claire et al., *Research Methods in Social Relations*, Revised One-Volume Edition, Holt, Rinehart, Winston, New York, 1959.
17. Sills, David ed. *International Encyclopedia of the Social Sciences*. Macmillan and the Free Press, 1968.
18. Simon, Julian L. *Basic Research Methods in Social Science : the Art of Empirical Investigation*, Random House, New York, 1968.
19. Tulloch, Gordon. *Politics of Bureaucracy*, Public Affairs Press, Washington, D.C. 1965.
20. สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ "การวิจัยเชิงบรรยาย" เอกสารโรเนียว สถาบันวิจัยสังคม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๑
21. เสรีน ปุณณะหิตานนท์ "การวิจัยประเภท exploratory หรือ formative" เอกสารโรเนียว สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๑

มาตรการกฎหมายในการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไชยยศ เหมะรัชตะ

ยาเสพติดให้โทษเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ทุกรูปทุกวัยที่ติดยาเสพติด ทั้งนี้เพราะยาเสพติดมีฤทธิ์ทำให้สุขภาพร่างกาย และจิตใจเสื่อมโทรม ผู้ติดยาเสพติดมาก ๆ อาจกระทำความผิดอาญา หรือประกอบอาชญากรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งยาเสพติด และอาจกระทำความผิดที่ผิดใ้ก็อีกมาก คล้ายกับว่าชีวิตทั้งชีวิตเป็นทาสของยาเสพติดทีเดียว ด้วยเหตุนี้ นานาประเทศจึงได้พยายามหามาตรการต่าง ๆ เพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปรามปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด และมาตรการที่สำคัญยิ่งในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้โทษก็คือ มาตรการทางกฎหมาย ดังนั้น รัฐบาลทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่ครั้งโบราณกาล จึงได้พยายามออกกฎหมายเพื่อวางมาตรการในการแก้ปัญาเกี่ยวกับยาเสพติด และมีการพัฒนามาโดยลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งกฎหมายที่สมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาดังกล่าวให้ได้ผลมากที่สุด

การควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ

ก่อนคริสตกศตวรรษที่ 19 เรื่องการใช้ยาในทางที่ผิดยังไม่เป็นปัญหาในระดับระหว่างประเทศแต่อย่างใด อาจจะมีอยู่บ้างในแต่ละประเทศที่มีการใช้ยาเสพติดบางชนิดในทางที่เป็นโทษ แต่ก็ยังอยู่ในวงจำกัด และแต่ละประเทศก็ถือว่าเป็นปัญหภายในที่รัฐบาลของตนสามารถจัดการได้เอง การใช้ยาในครั้งนั้นจึงเป็นเรื่องของพิธีการ ความเชื่อหรือประเพณีนิยมในกลุ่มชนบางกลุ่ม และขอบเขตการใช้ยายังไม่อยู่ในสภาพที่จะเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมส่วนรวมแต่อย่างใด แต่ถึงกระนั้นก็ตามก็ได้มีหลายประเทศได้ตระหนักถึงความเลว

ร้ายของยาเสพติดบางชนิด และได้มีมาตรการทางกฎหมายที่จะควบคุมการใช้ยาเสพติดในทางที่ผิด¹ ดังเช่น ในกรณีของรัฐบาลตุรกีห้ามการสูบฝิ่นและกัญชาแผ่นในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 และประเทศจีนห้ามการจำหน่ายฝิ่น แต่ทางการเปิดทำการเสียเองเพื่อผลในด้านการควบคุมเมื่อกกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18

ในสมัยของคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้เอง สถานการณ์ยาเสพติดในระดับระหว่างประเทศได้ปรากฏขึ้นในกรณีเกี่ยวกับสงครามฝิ่นในประเทศจีน มีประเทศหลายประเทศที่มีปัญหาเสพติดรุนแรงขึ้นในระยะดังกล่าว ดังเช่น การใช้มอร์ฟินเป็นจำนวนมากในสงครามกลางเมืองอเมริกาจึงได้มีการออกกระเบียบควบคุมขึ้น ฝรั่งเศสก็มีกฎหมายควบคุมยาพิษและสิ่งที่เป็นอันตราย รวมทั้งยาเสพติดขึ้นในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ เช่น เกษษวิทยา การค้นคว้าทางวิทยาการ ทำให้สามารถประดิษฐ์ยาแยกอนุพันธ์ของฝิ่นและพืชยาเสพติดอื่น ๆ ได้มากขึ้น ทำให้รู้ถึงคุณและโทษ ในขณะเดียวกันความเจริญในด้านการขนส่งระหว่างประเทศทำให้แต่ละประเทศติดต่อกันได้รวดเร็วมากกว่าเดิม ทำให้มีการผสมผสานกันมากยิ่งขึ้นในด้านวัฒนธรรม สังคม และการเมือง รวมทั้งการแพร่หลายในสิ่งที่เป็นภัยต่อสังคม ดังเช่น อาชญากรรม และการลักลอบค้ายาเสพติดได้เป็นไปโดยรวดเร็วและกว้างขวางยิ่งขึ้น

ในระยะหลังนี้ นานาประเทศจึงสังเกตเห็นภัยจากยาเสพติดและขอบเขตของปัญหาที่มีอยู่ในระดับระหว่างประเทศ จึงได้หาทางที่จะร่วมมือซึ่งกันและกันในการควบคุมในระดับระหว่างประเทศดังต่อไปนี้

ผลการร่วมมือเพื่อหาทางควบคุมปัญหาดังกล่าวได้เกิดขึ้นเป็นลำดับดังต่อไปนี้

1. การประชุมเมืองเซี่ยงไฮ้ ค.ศ. 1909 (The Shanghai Conference)
2. การประชุมครั้งที่สองปี ค.ศ. 1911 และมีการลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยฝิ่นขึ้นในปี ค.ศ. 1912 (The International Opium Convention)
3. หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และยุติด้วยสนธิสัญญาแวร์ซายส์ ได้ระบุให้สันนิบาตชาติมีหน้าที่ที่จะให้อนุสัญญาดังกล่าวมีผลในทางปฏิบัติ สันนิบาตชาติได้จัดให้มี

¹Ian G. Waddell, "International Narcotics Control" *American Journal of International Law* 64 (April 1970): 311

คณะกรรมการที่ปรึกษาว่าด้วยการลักลอบฝิ่นขึ้น (The Advisory Committee on the Traffic in Opium)

4. เมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 1925 มีการลงนามในอนุสัญญาเจนีวา (Geneva Convention 1925) เพื่อควบคุมการนำเข้าและส่งออกซึ่งฝิ่น และในการนี้สันนิบาตชาติได้แต่งตั้งให้มีหน่วยงานควบคุมเรื่องนี้เรียกว่า *สภาฝิ่นกลางถาวร* (The Permanent Central Opium Board)

5. ในปี ค.ศ. 1931 มีการตกลงจัดทำอนุสัญญาว่าด้วยการจำกัดการผลิตและการขายซึ่งยาเสพติด (The Convention of limiting the manufacture and regulating the distributson of Narcotic Drugs)

6. ในปี ค.ศ. 1931 มีการประชุมที่กรุงเทพฯ เพื่อหาทางปราบปรามผู้ลักลอบค้ายาเสพติด และประชุมต่อที่เจนีวาในปี ค.ศ. 1936 และตกลงร่วมกันที่จะลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการลักลอบค้ายาเสพติดให้โทษ (The 1936 Convention for the Supperssion of the Illicit Traffic in Dangerous Drugs)

7. ต่อมาสหประชาชาติได้รับมอบงานด้านนี้จากสันนิบาตชาติ และได้ดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรูปร่างโดยให้ถือว่างานด้านการควบคุมยาเสพติดเป็นงานของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม และคณะมนตรี ฯ ได้ยุบคณะกรรมการที่ปรึกษาว่าด้วยการลักลอบฝิ่นเสีย และแต่งตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นแทนเรียกว่า *คณะกรรมการยาเสพติดให้โทษ* (The Commission on Narcotic Drugs)

8. ได้มีการลงนามในพิธีสารปี 1948 ขึ้นอีกในสมัยนี้ เพิ่มเติมต่อจากอนุสัญญา ค.ศ. 1931 เพื่อควบคุมยาเสพติดให้กว้างขวางยิ่งกว่าเดิม ทั้งที่เป็นยาเสพติดธรรมดา และประเภทสังเคราะห์

9. ในระยะต่อมา ได้มีการลงนามในพิธีสารว่าด้วยฝิ่นปี ค.ศ. 1953 (The 1953 Opium Protocol) มุ่งหมายในการจำกัดการปลูกฝิ่น การลดการใช้ฝิ่น กำหนดประเทศผู้ผลิตฝิ่น

10. โดยที่เล็งเห็นว่า มีข้อตกลงหลายฉบับมากเกินไปในเรื่องนี้ สหประชาชาติ จึงได้มอบหมายให้คณะกรรมการยาเสพติดรวบรวมทำขึ้นเป็นฉบับเดียวกัน ซึ่งในที่สุดก็

ได้อนุสัญญาเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษขึ้น (The Single Convention on Narcotics Drugs) ซึ่งแทบทุกประเทศที่เป็นภาคีสหประชาชาติได้เป็นภาคีอนุสัญญานี้ด้วย อนุสัญญานี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 1946 การมีอนุสัญญานี้ขึ้นโดยเฉพาะก็หมายถึงว่าเป็นการยกเลิกข้อตกลงเดิมโดยปริยาย ยกเว้นบางมาตราในอนุสัญญานี้ ค.ศ. 1936 ว่าด้วยการปราบปรามการลักลอบค้ายาเสพติดให้โทษ

ในปี ค.ศ. 1968 สหประชาชาติได้ยุบสภาฝืนกลางถาวร และองค์กรที่ปรึกษาเรื่องยาเสพติดให้โทษมารวมกันในหน่วยงานใหม่ให้ชื่อว่า คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษระหว่างประเทศ (The International Narcotics Control Board)

11. โดยที่สังเกตเห็นว่า ยังมียาและสารหลายชนิดที่เป็นอันตราย ควรได้รับการควบคุมไว้ก่อนหรือเพื่อเป็นการป้องกัน สหประชาชาติจึงได้จัดการให้มีอนุสัญญาว่าด้วยสารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทขึ้นในปี ค.ศ. 1971 (The Convention on Psychotropic Substances)

12. โดยที่สังเกตเห็นว่า อนุสัญญาเกี่ยวกับปี 1961 ยังมีข้อบกพร่องบางประการ จึงได้มีการประชุมแก้ไข และมีข้อตกลงใหม่เพิ่มเติมให้ชื่อว่า พิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเกี่ยวกับปี 1961 (Protocol 1972 Amending the Single Convention on Narcotic Drugs 1961)

บทบาทของสหประชาชาติตามที่กล่าวมา นอกจากจะเป็นองค์กรที่ก่อให้เกิดข้อตกลงต่าง ๆ แล้ว ยังได้ให้ความสนใจในเรื่องนี้อยู่อีกหลายด้าน ดังเช่น ในการให้ทุนกันคว่า ทุนการกุศล การอบรมเจ้าหน้าที่ และการเผยแพร่ความรู้ด้านการควบคุมยาเสพติดให้โทษ และได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการควบคุมการใช้ยาในทางที่ผิดขึ้นอีกด้วย โดยได้วางโครงการในเรื่องนี้อยู่หลายเรื่องด้วยกันที่สำคัญคือโครงการเปลี่ยนพืชฝิ่นเป็นอย่างอื่น ตามที่ปฏิบัติร่วมกับเจ้าหน้าที่ไทยอยู่ในขณะนี้

ความร่วมมือระหว่างประเทศในปัจจุบัน นอกจากจะเป็นไปตามบทบัญญัติของอนุสัญญาเกี่ยวกับปี 1961 เป็นหลัก ดังเช่น ได้แก่การส่งข่าวสาร รายงานสถิติ และมีสำนัก

¹พ.ศ.อ. สมิตติ บุญเลิศ ระบบการควบคุมและความร่วมมือระหว่างประเทศในด้าน การควบคุมการใช้ยาเสพติดในทางที่เป็นโทษ (กรุงเทพมหานคร : กองบังคับและเผยแพร่คณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ วังปารสวัน, 2518), หน้า 8

งานกลางของแต่ละประเทศติดต่อกันแล้ว ยังได้มีการร่วมมือกันโดยอาศัยองค์การระหว่างประเทศในเครือสหประชาชาติ นอกสหประชาชาติ และประเทศต่อประเทศเป็นการเพิ่มเติมอีกด้วย ดังเช่น ความร่วมมือโดยอาศัยองค์การตำรวจสากล แผนการโคลัมโบ องค์การอนามัยโลก องค์การอาหาร และเกษตร องค์การกรรมการ สภาว่าด้วยความร่วมมือทางศุลกากร นอกจากนี้ บางประเทศก็ได้เป็นผู้จัดการให้มีการประชุมเรื่องนี้เป็นประจำ ดังเช่น ญี่ปุ่น เป็นการสัมมนาเรื่องความผิดด้านยาเสพติด สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือในด้านการอบรม และให้อุปกรณ์เครื่องมือ และในระยะนี้แผนการโคลัมโบ และสมาคมเอเชียันได้ให้ความสนใจในปัญหานี้เป็นพิเศษ โดยการจัดการให้มีการประชุม และแสวงหาทางที่จะให้มีการร่วมมือโดยจริงจังต่อไป¹

ประวัติความเป็นมาในการปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย

สมัยกรุงศรีอยุธยา

ฝิ่นเข้ามาสู่ประเทศไทยในสมัยใดไม่มีหลักฐานยืนยัน ปรากฏตามประวัติศาสตร์ของชาติไทยว่า ใน พ.ศ. 1903 พระรามาธิบดีที่ 1 พระเจ้าอยู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้ทรงประกาศใช้กฎหมายลักษณะโจรแก่ผู้เสพฝิ่น กินฝิ่น ขายฝิ่น โดย “ให้ลงพระราชอาญา โดยวิธีรับราชบาทว์ทเวนบก 3 วัน ทเวนเรือ 3 วัน ให้จำใส่คุกไว้จนกว่าจะออกได้ ถ้าออกได้แล้วให้เรียกเอาทณฑ์บนแก่ญาติพี่น้องแล้วจึงปล่อยผู้เสพ ขาย กินฝิ่นออกจากโทษ”² กล่าวได้ว่า การลงโทษในสมัยนี้เป็นวิธีการประจานให้ผู้เสพ ขาย กินฝิ่นได้รับความอับอาย ด้วยการตระเวนบก ตระเวนเรือ มิให้ผู้ใดประพฤติเป็นแบบอย่าง เป็นการลงโทษเพื่อให้หลบจำ การรับราชบาทว์ หมายถึงการริบบุตร ภรรยา ทรัพย์สินเป็นของหลวง เป็นการทรมานผู้ฝ่าฝืนกฎหมายให้ตัดขาดจากชีวิตในครอบครัวที่จะเป็นกำลังในการค้ำจุนค้ำชูต่อไป และให้มีโทษจำคุก เพื่อแยกผู้กระทำผิดให้ห่างไกลจากที่อยู่ จากสิ่งแวดล้อมเดิมที่จะเป็นเหตุให้กระทำผิดอีกได้ เป็นแนวนโยบายที่ตีประการหนึ่ง เพราะการเปลี่ยน

¹ศิริวัฒน์ โอสถานเคราะห์, “ฝิ่นกับปัญหาสังคมในประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, 2503) หน้า 45

²ร้อยตำรวจโทเสถียร วิชาลัยกัณฑ์ (รวบรวม), “กฎหมายตราสามดวง” (ตอน 3) ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 1 (พระนคร : โรงพิมพ์นิติเวช, พ.ศ. 2478) หน้า 329

ผู้กระทำผิดในสิ่งแวดล้อมเดิมที่ชั่วร้าย ไปอยู่ในบริเวณใหม่ที่มีระเบียบข้อบังคับ มีการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ประกอบกับการขาดปัจจัย ทำให้ไม่มีโอกาสกระทำผิด ผู้ต้องขังในเรือนจำของกรมราชทัณฑ์ทั้งชายและหญิง ได้ด้วยวิธีนี้เช่นเดียวกัน การเอาทัณฑ์บนแก่ญาติพี่น้องเป็นวิธีหนึ่งที่จะประกันว่า จะได้ช่วยกันดูแลให้ดีขึ้น มิให้กระทำผิดต่อไปเพราะการละเมิดทัณฑ์บนมีผลทำให้บุคคลที่ให้ทัณฑ์บนไว้ต้องเดือดร้อนไปด้วย อย่างไรก็ตาม การลงโทษตามข้อกฎหมายนี้คงใช้ได้ในอนาคตเมืองหลวง คือ กรุงเทพมหานครเท่านั้น เพราะการคมนาคมไม่สะดวกเป็นเหตุให้การใช้กฎหมายไม่ได้ผลเต็มที่ตลอดทั้งประเทศ การกระทำผิดกฎหมายจึงมีอยู่ตลอดมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ปรากฏว่าในรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงตราพระราชกำหนดโทษให้สูงกว่าเดิมว่า

“ห้ามอย่าให้ผู้ใด สูบฝิ่น กินฝิ่น ใช้อฝิ่น ขายฝิ่น และเป็นผู้ สมซื้อ สมขาย เป็นอันขาด ถ้ามีฟัง จับได้ และมีผู้ฟ้องร้องเป็นสัจจะ ให้ลงพระราชอาญาเข็ญ 3 ยก ทเวนบก 3 วัน ทเวนเรือ 3 วัน ธิบบุตร ภรรยา และทรัพย์สินโดยสิ้นเชิง ให้ส่งตัวไปตะพุ่นหญ้าช้างผู้รู้เห็นเป็นใจมิได้เอาความมาว่ากล่าว จะให้ลงพระราชอาญาเข็ญ 60 ที”¹ การลงโทษผู้กระทำผิดในสมัยนี้รุนแรงขึ้นกว่าเดิม เพราะมีโทษเข็ญเพิ่มขึ้นทั้งแก่ตัวผู้กระทำผิดเอง และแก่บุคคลที่รู้เห็นว่าการกระทำผิด แต่มิได้มีการว่ากล่าว คงปล่อยให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามโทษจะวางไว้สูง การหลีกเลี่ยงกฎหมายกระทำผิดโดยมิต้องรับโทษคงมีอยู่ตลอดมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3

ในสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสมัยที่ชาวอังกฤษ นำฝิ่นจากประเทศอินเดียไปขายให้แก่ชาวจีน คนจีนที่กักฝิ่นได้เข้ามาค้าขายในประเทศไทย และนำฝิ่นเข้ามาสูบด้วย ชาวไทยและชาวจีนจึงสูบฝิ่นกันมากขึ้นในสมัยนี้ นับว่าเป็นระยะที่การสูบฝิ่นระบอบมากกระยะหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงบัญชาให้มีการปราบปรามอย่างเข้มงวด โดยให้พิมพ์หมายประกาศ² ให้เลิกสูบฝิ่น และขายฝิ่นเป็นจำนวน

¹ เรื่องเดียวกัน เล่ม 4 หน้า 58

² ประกาศลงวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2382

9,000 ฉบับ แจกตามหัวเมืองทั่วราชอาณาจักร แต่ฝิ่นนั้นเป็นยาเสพติดที่เลิกได้ยาก เมื่อมีการปราบปรามเข้มงวดฝิ่นก็ยิ่งหายาก เป็นเหตุให้มีราคาสูงขึ้น พวกชาวจีนคิดรวบรวมสมักรพรรคพวกไว้ตามหัวเมืองชายทะเลคอยรับฝิ่นจากสำเภาจจีนแล้วปลอมแปลงซุกซ่อนไปกับสินค้าอื่น นำเข้ามาในประเทศไทยด้วยวิธีการลักลอบกำฝิ่นนี้เอง เป็นเหตุให้เกิดระบบอั้งยี่ขึ้นในประเทศไทย เพื่อคุ้มครองการกระทำที่ผิดกฎหมาย เป็นผลทำให้เกิดความยุ่งยากทางการปกครองในสมัยนั้น

ใน พ.ศ. 2394 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการปราบปรามยาเสพติด โดยทรงเห็นว่า การปราบปรามฝิ่นโดยการใช้กำลังไม่สามารถขจัดปัญหาในเรื่องการสูบ การขายฝิ่นได้ ซ้ำยังทำให้เกิดยุ่งยากเกี่ยวกับการปกครอง เนื่องจากพวกอั้งยี่ที่แก่งแย่งผลประโยชน์กัน จึงทรงเปลี่ยนนโยบายใหม่ให้การเสพฝิ่นไม่เป็นการผิดกฎหมายสำหรับคนจีน อนุญาตให้ชาวจีนเท่านั้นสูบได้ ส่วนคนไทยห้ามเด็ดขาด ให้มีการจัดตั้งภาษีผูกขาด มีนายภาษีเป็นผู้ดำเนินการ ปรากฏว่านโยบายใหม่ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับผลดี เพราะเมื่อการสูบฝิ่นชอบด้วยกฎหมาย การควบคุมผู้ที่สูบฝิ่นก็ทำได้ง่ายขึ้น การสูบฝิ่นทำได้โดยเปิดเผย ไม่ต้องหลบซ่อนเจ้าหน้าที่ ทำให้ทราบจำนวนผู้สูบฝิ่นที่แท้จริง และถ้าจะป้องกันมิให้มีผู้สูบใหม่ก็สามารถจะกระทำได้ ส่วนการปราบปรามพวกอั้งยี่นั้นทำให้สำเร็จโดยไม่ต้องใช้กำลัง เพราะเมื่อการค้าฝิ่นกระทำได้โดยไม่ผิดกฎหมาย นายภาษีก็ไม่จำเป็นต้องจ้างพวกอั้งยี่ไว้เป็นลูกมืออีกต่อไป พวกอั้งยี่จึงสลายตัวไปเองในที่สุด ผลดีอีกประการหนึ่ง ได้แก่ภาษีฝิ่นทำรายได้ให้แก่รัฐบาลเป็นอันมาก การเปลี่ยนนโยบายปราบปรามฝิ่นในระยะนี้แม้จะไม่เป็นผลดีในทางให้ประชาชนงดเสพฝิ่นได้ แต่ก็มีผลดีหลายประการในทางประหยัดกำลังเจ้าหน้าที่และงบประมาณ เพื่อความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และนับว่าเป็นพระปรีชาสามารถในแนวคิดใหม่เกิดขึ้นในการหาทางให้ประชาชนเลิกเสพฝิ่นได้ โดยการจกทะเบียนคนสูบฝิ่นในเวลาต่อมา

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 การจัดการขายฝิ่นโดยรัฐบาลยังคงกระทำอยู่ แม้จะทรงเห็นภัยของการที่ประชากรสูบฝิ่น แต่ผลประโยชน์ทางอากรฝิ่นก็ยังเป็นปัญหาที่รัฐบาลต้องขบคิดเรื่องการขาดรายได้จำนวนมาก ทรงกล่าวว่า

“เห็นทางที่จะทำได้มีอยู่โดยจัดการให้คนสูบบุหรี่น้อยลง และยอมให้ผลประโยชน์ที่ได้จากอากรฝิ่นลดลงเป็นลำดับไปจนถึงห้าม และเลิกไปโดยเด็ดขาดในที่สุด”¹ อย่างไรก็ตามไม่มีการกระทำดังพระราชดำรัสในการเลิกสูบบุหรี่ที่ละน้อยแบบค่อยเป็นค่อยไปดังกล่าว และภาษีฝิ่นเป็นรายได้สำคัญของรัฐบาลต่อมาจนถึงปี พ.ศ. 2501²

ในปี พ.ศ. 2501 คณะปฏิวัติภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้พิจารณาเห็นว่า การเสพฝิ่นเป็นที่รังเกียจในวงสังคม และเป็นอันตรายต่อสุขภาพ และอนามัยของประชาชนอย่างร้ายแรง และเป็นการบั่นทอนเศรษฐกิจของชาติ ประเทศต่าง ๆ ก็ได้พยายามเลิกการเสพฝิ่นโดยเด็ดขาดเป็นจำนวนมากแล้ว จึงเห็นสมควรให้เลิกการเสพและจำหน่ายฝิ่นในประเทศไทยเสีย ดังนั้นจึงได้ออกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 37 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2501 ให้เลิกการเสพฝิ่นและยกเลิกการจำหน่ายฝิ่นทั่วราชอาณาจักรโดยเด็ดขาด และเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2502 เวลา 01 นาฬิกา กระทรวงมหาดไทยจึงได้จัดการเผาเครื่องอุปโภคในการเสพฝิ่นที่ท้องสนามหลวง โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ไปบัญชาการควบคุมการเผาอุปกรณ์การเสพฝิ่นดังกล่าวด้วยตัวเอง เป็นอันว่านับแต่เช้าวันที่ 1 กรกฎาคม 2502 เป็นต้นมา การเสพฝิ่นและจำหน่ายฝิ่นประเทศไทยถือว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย

การเลิกเสพและจำหน่ายฝิ่นโดยเด็ดขาดของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยในครั้งนั้น ได้เปิดทางไปสู่โฉมหน้าใหม่ของการลักลอบค้ายาเสพติดระหว่างประเทศในภูมิภาคส่วนนี้ของโลก ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม โดยมียาเสพติดที่ร้ายแรงเข้ามาแทนฝิ่นคือมอร์ฟีนและเฮโรอีน สำหรับเฮโรอีนนั้นได้มีการลักลอบส่งเข้ามาจากต่างประเทศ และทำการผลิตขึ้นภายในประเทศบ้าง ผู้ที่เคยติฝิ่นอยู่แล้วแต่ยังไม่เลิกสูบบุหรี่ได้ก็หันมานิยมสูบบุหรี่หรือฉีดมอร์ฟีนแทนเพราะหาซื้อตามตลาดมืดได้ง่าย เฉพาะเฮโรอีนผู้ที่เคยติฝิ่นนิยมมาก เพราะเสพง่ายและสะดวกกว่าฝิ่น ผู้ค้าได้รับผลกำไรงดงาม และพ่อค้าผู้หวังประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายของชาติก็ถือโอกาสนี้สร้างควมร่ำรวยโดยติดต่อกับผู้ผลิตมาจากต่างประเทศโดยลักลอบเข้าเมืองมาทำการผลิตเฮโรอีนออกจำหน่าย ดังนั้นเฮโรอีนจึง

¹ หอสมุดวชิราวุธ, พระราชดำรัสรัชกาลที่ 6 (พระนคร ; พ.ศ. 2458) หน้า 244-245

² สุนัน เบญจศิริ, “การปราบปรามยาเสพติดให้โทษของคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, 2509) หน้า 16

แพร่ระบาดไปทั่วราชอาณาจักรอย่างรวดเร็ว นับเป็นภัยอันใหญ่หลวงที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ เพราะเชื้อโรนี้เป็นยาเสพติดให้โทษที่ร้ายแรงกว่าฝิ่น 30 ถึง 80 เท่า การเสพติดง่ายและสะดวกต่อการพกพานำติดตัว จึงง่ายต่อการหลบเลี่ยงและยากแก่การป้องกันและปราบปรามของเจ้าพนักงานเป็นอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุดังกล่าวรัฐบาลไทยจึงได้ส่งผู้แทนไปร่วมประชุมประเทศสมาชิกขององค์การตำรวจสากล ซึ่งได้เปิดประชุมว่าด้วยปัญหาการควบคุมยาเสพติดให้โทษขึ้น ณ เมืองละฮอร์ ประเทศปากีสถาน ระหว่างวันที่ 19-23 มกราคม 2503 บรรดาผู้แทนประเทศสมาชิกขององค์การตำรวจสากลเห็น ควรจะรับผิดชอบตั้งสำนักงานกลางปราบปรามยาเสพติดให้โทษขึ้นโดยเร็ว เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางควบคุมป้องกันและปราบปราม และทำหน้าที่สืบสวนบรรดาผู้เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดระหว่างประเทศตามที่องค์การตำรวจสากลหรือประเทศต่างๆ ขอร้องมา ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางประสานงานของหน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในประเทศของตนด้วย คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2504 แต่งตั้งคณะกรรมการกลางปราบปรามยาเสพติดให้โทษ (ก.ป.ส.) ขึ้น มีอธิบดีกรมตำรวจเป็นประธานรองปลัดกระทรวง อธิบดีและผู้แทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการโดยมีสำนักงานกลางประสานงานอยู่ที่กรมตำรวจ มีหน้าที่ดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษโดยเฉพาะ และทำการสืบสวนผู้เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดระหว่างประเทศตามข้อตกลงขององค์การสหประชาชาติ หรือตามที่องค์การตำรวจสากลหรือประเทศต่างๆ ขอร้องมาและทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานงานของหน่วยราชการต่างๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทั่วราชอาณาจักร

คณะกรรมการกลางปราบปรามยาเสพติดให้โทษ (ก.ป.ส.) ได้ตั้งอนุกรรมการขึ้นดำเนินการในสาขาต่างๆ และในส่วนภูมิภาคก็ได้ตั้งอนุกรรมการส่วนจังหวัดขึ้นเพื่อประสานงานโดยตรงกับสำนักงานกลางด้วย นอกจากนี้ยังได้ตั้งกองกำกับการ 7 ชั้นในกองปราบปรามกรมตำรวจเพื่อทำหน้าที่สืบสวนจับกุม และสอบสวนคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษโดยตรงอีกด้วย การดำเนินการขจัดภัยยาเสพติดนั้น ได้ดำเนินการทั้งในด้านการปราบปราม ป้องกันและบำบัดรักษาควบคู่ไปด้วยกัน งานที่สำนักงานกลางปราบปรามยาเสพติดให้โทษดำเนินการคือปราบปรามผู้ค้า การนำเข้า การส่งออก ปราบปรามภายใน คือผู้จำหน่ายและผู้เสพ นอกจากนี้

นี้ยังได้ติดต่oprะสานงานโดยใกล้ชิดกับกลุ่มประเทศในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการควบคุมป้องกัน และปราบปราม รวมทั้งการประสานงานกับองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การตำรวจสากล และกองการยาเสพติดให้โทษแห่งองค์การสหประชาชาติ เป็นต้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2506 รัฐบาลมีนโยบายที่จะดำเนินการปราบปรามยาเสพติดให้โทษให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว เพื่อความผาสุกของประชาชนและความมั่นคงของราชอาณาจักร จึงได้ทำการปรับปรุงคณะกรรมการกลางปราบปรามยาเสพติดให้โทษเสียใหม่ เพื่อให้การปฏิบัติการกิจได้รับผลดียิ่งขึ้น โดยยกเลิกสำนักงานกลางปราบปรามยาเสพติดซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเดิมนั้นเสีย และให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่เรียกชื่อว่า "คณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ" โดยให้อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีและให้เป็นหน่วยราชการในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี อธิบดีกรมตำรวจเป็นประธานคณะกรรมการและให้มีเลขาธิการ รองเลขาธิการและผู้ช่วยเลขาธิการเป็นข้าราชการการเมืองรวม 3 ตำแหน่ง เพื่อรับนโยบายและมติของคณะกรรมการไปดำเนินการ พร้อมกับยกฐานะกองกำกับการ 7 กองปราบปรามขึ้นเป็นกองบังคับการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ เพื่อเป็นกองปฏิบัติงานของคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2506 แล้วมีมติให้ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว และจอมพลสฤษดิ์ นายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2506 แต่งตั้งคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษในสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีอธิบดีกรมตำรวจเป็นประธานกรรมการมีหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาต่อนายกรัฐมนตรี ในดำเนินการนโยบายที่เกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติด และปฏิบัติตามข้อตกลงขององค์การสหประชาชาติ หรือตามที่องค์การตำรวจสากลหรือประเทศต่างๆ ขอร้องมา กับให้มีอำนาจตั้งอนุกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษและมีกองบังคับการกองปราบปรามยาเสพติดให้โทษที่จะตั้งขึ้นใหม่ในกรมตำรวจเป็นกองปฏิบัติงานเพื่อดำเนินการตามมติของคณะกรรมการและปฏิบัติงานธุรการอื่นๆ โดยให้กรรมการและเจ้าหน้าที่ในคณะกรรมการที่เป็นตำรวจเป็นผู้สั่งการในนามของผู้บังคับบัญชาตำรวจ แต่อย่างไรก็ดี ยังมีได้มีการตั้งกองบังคับการกองปราบปรามยาเสพติดให้โทษขึ้น

ต่อมาคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษในสำนักนายกรัฐมนตรีได้สิ้นสุดลงภายหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีได้ถึงแก่อสัญกรรม คณะรัฐมนตรีชุดต่อ ๆ มา ซึ่งยังคงเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้คงคณะกรรมการดังกล่าวไว้ โดยยึดถือหลักการเดิมตลอดมา จะเปลี่ยนแปลงก็เฉพาะตัวบุคคลที่ร่วมเป็นคณะกรรมการเท่านั้นซึ่งต้องเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาล ส่วนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดนั้น ได้มีการจัดแบ่งส่วนราชการภายในเป็นกอง ๆ โดยกรมตำรวจได้จัดเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานดังกล่าวและให้ศูนย์ปราบปรามยาเสพติดของกรมตำรวจ (ศ.ป.ส.) เป็นหน่วยกลางการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษในสมัยดังกล่าว ยังไม่มีหน่วยราชการที่รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งมีการแบ่งส่วนราชการอย่างแน่ชัด และมีอัตรากำลังเป็นของตนเอง การดำเนินงานในชั้นปฏิบัติยังอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ และแบ่งความรับผิดชอบกระจายอยู่ตามหน่วยราชการต่าง ๆ มากมายหลายหน่วยด้วยกัน

หลังจากนั้นรัฐบาลคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินภายใต้การนำของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร นายกรัฐมนตรี จึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ต่อสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินและได้ผ่านความเห็นชอบของสภาว ประภาศ ใช้เป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ 16 พฤศจิกายน 2519 โดยที่พระราชบัญญัติดังกล่าวบัญญัติให้มี *คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)* และให้มีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) เป็นหน่วยงานกลางรับผิดชอบโดยตรง มีฐานะเป็นกรมในสำนักนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามมติของ ป.ป.ส. และปฏิบัติงานธุรการอื่น ๆ สำนักงาน ป.ป.ส. ที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงเป็นหน่วยงานกลางประสานงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศอย่างแท้จริง ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลเด็ดขาด

กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทย

ประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ซึ่งยังใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ 7 ฉบับดังต่อไปนี้¹

¹กรมตำรวจ, ศูนย์ปราบปรามยาเสพติดให้โทษ, ความรู้เรื่องยาเสพติดให้โทษ และแนวการซักถามแหล่งข่าว (กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2521) หน้า 65

1. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465
ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายฉบับนี้ 4 ครั้ง คือ
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2479
(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2502
(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2504
(ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2518

2. พระราชบัญญัติฝิ่น พ.ศ. 2472
ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายฉบับนี้ 7 ครั้ง คือ
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2476
(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2478
(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2481
(ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2485
(ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2494
(ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2502
(ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2503

3. ประกาศคณะปฏิวัติ (ฉบับที่ 37) วันที่ 9 ธันวาคม 2501 ยกเลิกการเสพและการจำหน่ายฝิ่นโดยเด็ดขาด ตั้งแต่ 1 กรกฎาคม 2502 เป็นต้นไป

4. พระราชบัญญัติกัญชา พ.ศ. 2477
5. พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2486
6. พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พ.ศ. 2518
7. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2519

1. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม รวม 4 ครั้ง จนถึงปีพ.ศ. 2518 มีสาระสำคัญดังนี้

คำว่า “ยาเสพติดให้โทษ” ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ หมายความว่ายาต่างๆ ตามบัญชีใน พระราชบัญญัติฉบับนี้ หรือซึ่งประกาศตามพระราชบัญญัตินี้ และยาซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเห็นว่าอาจทำให้เสพติดแล้วให้โทษแก่ผู้บริโภค ซึ่งปัจจุบันนี้

กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศรายชื่อยาเสพติดให้โทษเข้าในบัญชีตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษแล้ว 116 ชนิด

1.1 ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีหลักการควบคุมยาเสพติดให้โทษ ดังนี้

ก. ให้มีการควบคุมโทษให้ทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับจำนวนยาเสพติดให้โทษซึ่งได้มีผู้นำเข้ามา ได้ขายไปและยังเหลืออยู่ เมื่อสิ้นปี (มาตรา 7)

ข. การนำยาเสพติดให้โทษเข้ามาในราชอาณาจักรนั้น กระทำได้เฉพาะแก่รัฐบาลไทยโดยกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น และห้ามมิให้นำยาเสพติดให้โทษออกนอกราชอาณาจักร เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงสาธารณสุขเสียก่อน

ค. ยาเสพติดให้โทษที่ต้องห้ามโดยเด็ดขาด ได้แก่ เฮโรอีน หรือเกลือของเฮโรอีน เป็นยาเสพติดให้โทษซึ่งต้องห้ามโดยเด็ดขาด มิให้ผู้ใดนำหรือส่งเข้ามาในหรือนอกราชอาณาจักร ประดิษฐ์มีไว้ ซื้อมา จำหน่าย หรือจ่ายแจก หรือใช้ เว้นแต่เพื่อประโยชน์ในราชการที่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตเป็นราย ๆ ไป (มาตรา 4 ทวิ)

1.2 บทกำหนดโทษ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้วางบทลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ โดยคำนึงถึงความรุนแรงเกี่ยวกับฤทธิ์ของยาเสพติดที่ทำอันตรายแก่ผู้เสพโดยแบ่งลำดับความหนักเบาเกี่ยวกับฤทธิ์ของยาเสพติดออกเป็น 3 ลำดับดังนี้

ลำดับที่ 1 คือ เฮโรอีน

ลำดับที่ 2 คือ มอร์ฟีน และโคเคอีน

ลำดับที่ 3 คือ ยาเสพติดให้โทษทั่ว ๆ ไป ตามที่กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศเป็นยาเสพติดให้โทษ (ยกเว้นเฮโรอีน มอร์ฟีน และโคเคอีน ดังกล่าวมาแล้ว เช่น กัญชา แอมเฟตามีน เป็นต้น)

1. เฮโรอีน เฮโรอีนเป็นยาเสพติดที่ร้ายแรงมากกว่ามอร์ฟีน 4-8 เท่าตัว และร้ายแรงกว่าฝิ่นถึง 30-80 เท่าตัว เป็นยาเสพติดที่เกิดขึ้นโดยกรรมวิธีทางเคมี ซึ่งเกิดปฏิกิริยาจากการนำมอร์ฟีนไปผสมกับน้ำยาเคมี อะซีติกแอนไฮไดรด์ จึงเกิดเป็นเฮโรอีน ฤทธิ์

ของเฮโรอินทำอันตรายต่อร่างกายและจิตใจ ระบบประสาท ระบบทางเดินอาหาร ระบบการขับถ่าย และระบบการไหลเวียนของโลหิต ฯลฯ ทำให้เกิดปฏิกิริยาต่าง ๆ เช่น อาเจียน สมองเสื่อม จิตใจเปลี่ยนแปลง หรือในรายที่เสพมาก ๆ อาจมีอาการชักกระตุกและถึงแก่ความตายได้ ดังนั้นจึงมีกฎหมายกำหนดโทษของความผิดเกี่ยวกับเฮโรอินแรงกว่ายาเสพติดชนิดอื่น

ฐานความผิดและการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเฮโรอิน

- 1) ซื้อมีไว้ หรือ มีไว้ ซึ่งเฮโรอิน จำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 10 ปี และปรับไม่เกิน 10,000 บาท (มาตรา 20 ทวิวรรคสาม)
- 2) เสพ รับเข้าร่างกาย ซึ่งเฮโรอิน จำคุกตั้งแต่ 2 ปี ถึง 10 ปี และปรับไม่เกิน 20,000 บาท (มาตรา 22 วรรคสาม)
- 3) ขาย จำหน่าย หรือจ่ายแจก หรือมีไว้เพื่อขาย จำหน่าย หรือจ่ายแจกเฮโรอิน จำคุก 5 ปี ถึงตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่ 50,000 บาท ถึง 500,000 บาท (มาตรา 20 ทวิวรรคสาม)
- 4) ผลิต นำหรือส่งให้นำเข้ามา หรือส่งออกนอกราชอาณาจักร ซึ่งเฮโรอิน จำคุก 5 ปี ถึงตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่ 50,000 บาท ถึง 500,000 บาท หรือประหารชีวิต (มาตรา 20 วรรคสาม)
- 5) ผลิตเพื่อขาย จำหน่ายหรือจ่ายแจก ซึ่งเฮโรอิน ลงโทษประการเดียวคือประหารชีวิต (มาตรา 20 วรรคสี่)

2. มอร์ฟีนและโคเคอิน ซึ่งได้จากอันกอลอยด์ของฝิ่น โทษและพิษภัยของมอร์ฟีนร้ายแรงกว่าฝิ่น 8-10 เท่า มีผลต่อระบบการหายใจ ระบบประสาท ระบบทางเดินอาหาร ฯลฯ เช่นเดียวกับยาเสพติดชนิดอื่น แต่น้อยกว่าเฮโรอิน กฎหมายได้กำหนดฐานความผิดและบทกำหนดโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับมอร์ฟีนไว้ดังนี้

ฐานความผิดและบทกำหนดโทษความผิดเกี่ยวกับมอร์ฟีนและโคเคอิน

- 1) ซื้อมีไว้หรือมีไว้ ซึ่งมอร์ฟีน หรือโคเคอิน จำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 10 ปี และปรับไม่เกิน 5,000 บาท (มาตรา 20 ทวิ วรรคสอง)

2) เสพ รับเข้าร่างกายซึ่งมอร์ฟีน หรือ โคเคอิน จำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 10 ปี และปรับไม่เกิน 10,000 บาท (มาตรา 22 วรรคสอง)

3) ขาย จำหน่ายหรือจ่ายแจก หรือมีไว้เพื่อขาย จำหน่ายหรือจ่ายแจกซึ่งมอร์ฟีน หรือโคเคอิน จำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 20 ปี และปรับ 20 เท่า ของราคามอร์ฟีน หรือโคเคอิน ที่จับได้นั้น แต่ต้องไม่น้อยกว่า 5,000 บาท (มาตรา 20 ทวิ วรรคสอง)

4) ผลิต นำหรือส่ง หรือส่งให้นำเข้ามา หรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร ซึ่งมอร์ฟีนหรือโคเคอิน จำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 20 ปี และปรับ 20 เท่าของราคามอร์ฟีนหรือโคเคอินนั้นแต่ต้องไม่น้อยกว่า 5,000 บาท (มาตรา 20 วรรคสอง)

3 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป ได้แก่ยาเสพติดให้โทษนอกจาก เฮโรอีน มอร์ฟีน โคเคอิน ตามที่กล่าวมาแล้วตามบัญชียาเสพติดให้โทษ ซึ่งมีถึง 111 ชนิด ตามที่กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศไว้แล้ว เช่น กัญชา แอมเฟตามีน ฯลฯ ยาเสพติดเหล่านี้บางอย่างได้จากพืชธรรมชาติบางอย่างได้จากการสังเคราะห์โดยกรรมวิธีทางเคมี ซึ่งก็ให้ผลร้ายและเป็นอันตรายต่อร่างกายได้ร้ายแรงเช่นกัน แต่อย่างน้อยกว่าเฮโรอีนและมอร์ฟีน หรือโคเคอิน จึงมีกฎหมายกำหนดโทษไว้แตกต่างจาก เฮโรอีน มอร์ฟีนดังนี้

ฐานความผิดและบทกำหนดโทษความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษทั่วไป

นอกจากเฮโรอีน มอร์ฟีนและโคเคอินตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งเป็นยาเสพติดให้โทษทั่วไป โดยปรากฏอยู่ในบัญชียาเสพติดให้โทษ ซึ่งปัจจุบันนี้มีถึง 111 ชนิด ตามที่กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศแล้ว ได้แก่ แอมเฟตามีน เมทาควาโลน โคเคอิน เซโคบาร์บิทัล หรือเหล้าแห้ง เป็นต้น

1) ซื้อมาหรือมีไว้ ซึ่งยาเสพติดให้โทษทั่วไป ตัวอย่างเช่น เซโคบาร์บิทัล หรือเหล้าแห้ง มีโทษจำคุกตั้งแต่ 3 เดือน ถึง 5 ปี และปรับไม่เกิน 2,000 บาท (มาตรา 20 ทวิ วรรคหนึ่ง)

2) เสพ รับเข้าสู่ร่างกาย ซึ่งเซโคบาร์บิทัล หรือเหล้าแห้ง มีโทษจำคุก 6 เดือน ถึง 10 ปี และปรับไม่เกิน 5,000 บาท (มาตรา 22 วรรคหนึ่ง)

3) ขยายจำหน่ายหรือจ่ายแจก หรือมีไว้เพื่อขยาย จำหน่ายหรือจ่ายแจก มีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 10 ปี และปรับ 10 เท่าของราคายาเสพติดให้โทษทั่วไปนั้น แต่ต้องไม่น้อยกว่า 3,000 บาท (มาตรา 20 ทวิ วรรคหนึ่ง)

4) ผลิต นำหรือส่ง หรือส่งให้นำเข้า หรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร ซึ่งยาเสพติดให้โทษทั่วไปนั้น มีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 10 ปี และปรับ 10 เท่าของราคายาเสพติดให้โทษทั่วไปนั้น แต่ต้องไม่น้อยกว่า 3,000 บาท (มาตรา 20 วรรคหนึ่ง)

2. พระราชบัญญัติฝิ่น พ.ศ. 2472

ฝิ่นเป็นยาเสพติดให้โทษที่แพร่หลายที่สุด ก่อนพืชนิกอื่น ๆ ในโลกได้จากยางของผลฝิ่นดิบ ฝิ่นมีกลิ่นพิเศษเฉพาะตัว สารที่ทำให้เสพติด คือ อัลกาลอยด์ ที่มีมอร์ฟีนเป็นตัวสำคัญรวมอยู่กับชนิดอื่น ๆ อีกหลายชนิด จากฝิ่นนี้เป็นตัวทำให้เกิดยาเสพติดชนิดร้ายแรงยิ่งขึ้นไปอีกคือ มอร์ฟีนและเฮโรอีน ยาเสพติดประเภทฝิ่น หรือที่ทำมาจากฝิ่นเป็นยาที่มีฤทธิ์กดประสาทและสมองอย่างรุนแรง ทำลายทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความนึกคิด และบั่นทอนชีวิตให้สิ้นสุดอย่างรวดเร็ว

สำหรับประเทศไทยเราได้มีมาตรการทางกฎหมาย ในเรื่องฝิ่นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นจนถึงรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ได้มีการปราบปรามฝิ่นกันอย่างหนัก และได้มีการออกใบอนุญาตให้ชาวจีนเสพฝิ่นได้ ยกเว้นคนไทย แต่กระนั้นก็ยังมีการลักลอบสูบกันอยู่ทั่วไป จนถึงปี พ.ศ. 2472 จึงได้ตราเป็นกฎหมายสำหรับฝิ่นขึ้น โดยเฉพาะกฎหมายฉบับนี้ได้ใช้อยู่จนถึงปัจจุบันนี้โดยมีการปรับปรุงแก้ไขอีก 7 ครั้ง จนถึงปี พ.ศ. 2503 การปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้ายนอกจากฝิ่นจะมีกฎหมายบังคับเฉพาะดังกล่าวแล้ว ยังเป็นยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 อีกด้วย

2.1 บทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติฝิ่น พ.ศ. 2472

ฐานความผิดและบทลงโทษ

1) ปลูกฝิ่นหรือมีไว้ซึ่งพันธุ์ฝิ่น โดยไม่ได้รับอนุญาต มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 49)

- 2) พาฝืน หรือมูลฝืนเข้ามาหรือส่งออก หรือจัดส่งเข้ามาหรือผ่านราชอาณาจักร มีความผิด มีโทษ จำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 20 ปี และปรับ 20 เท่า ของราคาของกลาง แต่ไม่น้อยกว่า 5,000 บาท (มาตรา 50)
- 3) จัดการให้ผู้อื่นมิใช่ทำการค้าฝืนหรือมูลฝืน มีความผิด มีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน 20 ปี และปรับ 5,000 บาท ถึง 100,000 บาท (มาตรา 51 ทวิ)
- 4) มิใช่ซื้อหรือขายฝืน มีความผิด มีโทษจำคุก 6 เดือน ถึง 20 ปี และปรับ 20 เท่าของราคาฝืนของกลาง แต่ไม่น้อยกว่า 5,000 บาท (มาตรา 53)
- 5) เสพฝืนหรือมูลฝืน มิใช่ซึ่งมูลฝืน มีความผิด มีโทษจำคุก 6 เดือน ถึง 20 ปี และปรับ 10 เท่าของราคา แต่ไม่น้อยกว่า 2,000 บาท (มาตรา 53 ทวิ)
- 6) มิใช่ทำขาย พาเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งกล่องสูบฝืนมีความผิด มีโทษจำคุก ไม่เกิน 3 เดือน ปรับไม่เกิน 500 บาท (มาตรา 66)

3. พระราชบัญญัติกัญชา พ.ศ. 2477

กัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันมานานพอ ๆ กับฝิ่น เป็นพืชล้มลุก ขึ้นได้เกือบทั่วประเทศในโลก กัญชาถึงแม้จะมีฤทธิ์ทำลายประสาทและสมองน้อยกว่า ยาเสพติดประเภทอื่น ๆ ก็ตาม แต่ก็ก่อให้เกิดโทษต่อร่างกายและสติปัญญาอย่างร้ายแรงเช่นกัน เป็นยาเสพติดที่ออกฤทธิ์ทั้งกดและหลอนประสาทให้เกิดการหลงผิด ร่างกายเสื่อมโทรมและเป็นโรคจิตได้ง่าย มักก่อให้เกิดประสาทหลอนและภาพลวงตา มีคนที่เสพกัญชาแล้วเกิดจิตวิปริตฆ่าตัวตายมามากต่อมากแล้ว

กัญชานอกจากจะมีพระราชบัญญัติกัญชา ปี 2477 ให้บังคับโดยเฉพาะแล้ว ยังเป็นยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 อีกด้วย

3.1 บทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติกัญชา พ.ศ. 2477

- 1) ปลูกหรือมีพันธุ์กัญชา มีโทษจำคุกไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 9)
- 2) พา กัญชาเข้ามา หรือส่ง กัญชาออกไปนอกราชอาณาจักร โทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 9)

3) สุกัญชา มี ซื่อ ชายกัญชา โทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 200 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 10)

4) มี ซื่อ ชาย จำหน่ายบ้องกัญชาหรือเครื่องมือสูบกัญชา มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 200 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 10)

4. พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2486

พืชกระท่อมเป็น ไม้ยืนต้นขนาดกลางปลูกในประเทศอินเดีย และประเทศไทย เป็นยาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาท ในระยะแรกๆ ทำให้ผู้เสพสามารถทำงานกลางแจ้ง แดดได้อย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ประสาทจะตื่นตัวอย่างผิดปกติอยู่เพียงชั่วครั้งชั่วคราว เมื่อใช้ไปนานๆ จะทำลายประสาทให้เกิดประสาทหลอนเป็นโรคจิต ทำให้ร่างกายทรุดโทรมได้ รวดเร็ว กระท่อมเป็นยาเสพติดให้โทษประเภทกระตุ้นประสาทซึ่งอยู่ในบัญชีตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 อีกด้วย

4.1 บทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2486

1) เสพ ปลูก มี ซื่อ ชาย ให้หรือแลกเปลี่ยนพืชกระท่อมมีความผิดต้องจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 200 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 6)

2) นำเข้า ส่งออกนอกราชอาณาจักร ซึ่งพืชกระท่อม มีความผิดต้องลงโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 200 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 6)

บทยกเว้นโทษให้แก่ผู้เสพยาเสพติดให้โทษ

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ฉบับนี้ได้มีบทยกเว้นโทษไว้สำหรับผู้เสพยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายฉบับนี้ไว้ด้วย ตามหลักเกณฑ์ดังนี้ (ดูพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2504 (มาตรา 10)

1. ต้องสมัครใจเข้ารับการรักษา
2. ต้องรักษาในสถานพยาบาลและสถานพักฟื้นสำหรับผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ซึ่งตั้งขึ้นตามกฎหมายนี้ เช่น โรงพยาบาล
3. ต้องรักษาในสถานพยาบาลและสถานพักฟื้น ซึ่งรัฐบาลตั้งขึ้นสำหรับผู้เสพยาเสพติด (สถานรักษาผู้เสพฝิ่นติดรังสิต)

4. ต้องรักษาก่อนที่ความผิดของตนจะปรากฏแก่เจ้าพนักงาน
5. ต้องปฏิบัติตนครบถ้วนตามระเบียบข้อบังคับ ว่าด้วยการรักษาและระเบียบวินัยสำหรับสถานพยาบาล

อนึ่ง ข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติดให้โทษ สำหรับการจับกุมบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าเสพ หรือรับเข้าสู่ร่างกายซึ่งยาเสพติดให้โทษนั้น กรมอัยการได้ตอบข้อหารือคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ เมื่อปี พ.ศ. 2506 โดยให้ความเห็นว่าการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าได้เสพหรือรับเข้าสู่ร่างกาย ซึ่งยาเสพติดให้โทษจักต้องปรากฏว่ามีเหตุอันควรต้องสงสัยหรือจะจับได้เพียงการพิสูจน์ของแพทย์ หรือผู้ชำนาญว่าบุคคลใดติดยาเสพติดให้โทษเท่านั้น จะฟ้องร้องดำเนินคดีไม่ได้ จะต้องได้ข้อเท็จจริงดังนี้

1. มีพยานหลักฐานว่าผู้นั้นเสพเข้าสู่ร่างกาย
2. มีรายละเอียดเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่เกิดเหตุ
3. สิ่งของที่เป็นของกลางที่เกี่ยวข้องพอสมควร เท่าที่จะให้ผู้ถูกฟ้องเข้าใจข้อหา

ได้คดี

จึงเห็นได้ว่าผู้เสพยาเสพติดให้โทษจนติดแล้วหากมิได้ถูกจับกุมขณะกำลังกระทำผิด คือ ขณะสูบบุหรี่หรือเสพเข้าสู่ร่างกาย หากสมัครใจเข้ารับการรักษายาเสพติดให้โทษ ณ โรงพยาบาลของทางราชการ เช่น โรงพยาบาลธัญญารักษ์ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า รักษาจนหายย่อมได้รับการยกเว้นโทษ เรื่องนี้ประชาชนทั่วไปยังไม่ทราบ ผู้เสบบางคนอาจจะไปรับการรักษาก็กลัวถูกจับกุมดำเนินคดี โดยไม่ทราบความจริงในเรื่องนี้ จึงควรที่จะแนะนำความรู้เรื่องนี้ให้ผู้เสพยาเสพติดได้เข้ารับการรักษาตัวให้หายจากการติดยาเสพติด ทั้งนี้ เพื่อช่วยเหลือประชาชนให้พ้นจากการตกเป็นทาสของยาเสพติดให้โทษ

5. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้แสดงเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่จะดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้าและการเสพยาเสพติดอย่างเข้มงวดกวดขัน และได้กำหนดมาตรการและให้อำนาจในการดำเนินงานป้องกันปราบปรามอย่างจริงจังและให้ได้ผล โดยเด็ดขาด และมีประสิทธิภาพ

กฎหมายฉบับนี้ ได้ให้ความหมายคำว่า “ยาเสพติด” หมายถึงยาเสพติดให้โทษ ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ กัญชาตามกฎหมายว่าด้วยกัญชา ฝิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยฝิ่น พืชกระท่อม ตามกฎหมายว่าด้วยพืชกระท่อมและวัตถุออกฤทธิ์ ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทตามที่รัฐมนตรีกำหนดให้เป็นยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

หลักการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

1. ให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ โดยย่อว่า “ป.ป.ส.” ประกอบด้วย

- 1.1 นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ
- 1.2 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการ
- 1.3 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นกรรมการ
- 1.4 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เป็นกรรมการ
- 1.5 อธิบดีกรมตำรวจ เป็นกรรมการ
- 1.6 อธิบดีกรมศุลกากร เป็นกรรมการ
- 1.7 อธิบดีกรมอัยการ เป็นกรรมการ
- 1.8 กรรมการอื่นซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกิน 6 คน
- 1.9 เลขาธิการคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษเป็น

กรรมการและเลขานุการ

2. ให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ เรียกโดยย่อว่า สำนักงาน ป.ป.ส. มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการและปฏิบัติงานธุรการอื่น

3. ให้มีเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีหน้าที่ควบคุมดูแลโดยทั่วไป ซึ่งราชการของสำนักงาน ป.ป.ส. และให้มีรองเลขาธิการเป็นผู้ช่วยปฏิบัติราชการ

4. ให้คณะกรรมการ ป.ป.ส. มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้ (มาตรา 13)

4.1 กำหนดแผนงานและมาตรการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

4.2 ควบคุมการสืบสวน สอบสวนและการฟ้องคดี ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

4.3 วางโครงการและดำเนินการ ตลอดจนสั่งให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

4.4 ควบคุม เร่งรัด และประสานงานการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติการตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

4.5 เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้มีการปรับปรุงปฏิบัติราชการหรือวางแผนงานหรือโครงการของส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติการตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

4.6 ประสานงานและกำกับการเกี่ยวกับการบำบัดรักษาตัวผู้ติดยาเสพติด

4.7 พิจารณาอนุมัติการแต่งตั้งเจ้าพนักงานเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

5. การดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้ (มาตรา 14)

5.1 เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก เพื่อตรวจค้นยึดและอายัดยาเสพติดที่มีไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

5.2 จับกุมบุคคลใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

5.3 ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือบุคคลที่ถูกจับได้หลบซ่อนอยู่ในเคหสถาน หรือสถานที่นั้น ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันทียาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้ายหรือบุคคลที่ถูกจับได้หลบซ่อนอยู่ในเคหสถานหรือสถานที่นั้น จะหลบหนี ก็ให้มีอำนาจเข้าไปในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตกได้

5.4 กั้นเคสสถาน สถานที่หรือบุคคลใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ยึดหรืออายัดยาเสพติดหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้ หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

5.5 จับกุมบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดและให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับไว้เพื่อการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วัน

5.6 สอบสวนผู้ต้องหาในคดี ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

5.7 มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใด ๆ มาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งบัญชีเอกสารหรือวัตถุใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบเพื่อประกอบการพิจารณา

บทกำหนดโทษตามกฎหมายฉบับนี้ ได้บัญญัติให้ลงโทษผู้กระทำการขัดขวางการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามกฎหมายฉบับนี้ และถ้าพนักงานผู้ใดกระทำความผิดใด ๆ ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดเสียเอง ก็ได้กำหนดโทษไว้อย่างหนักทีเดียวดังนี้

1. กรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการและเจ้าพนักงานผู้ใดกระทำความผิดใด ๆ ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเสียเอง ต้องระวางโทษเป็น 3 เท่า ของ โทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ (มาตรา 17)

2. ผู้ใดขัดขวาง หรือไม่ให้ความสะดวก หรือไม่ให้ถ้อยคำ หรือไม่ส่งบัญชีเอกสารหรือวัตถุใดแก่กรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการหรือเจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติการตามมาตรา 14 (ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในข้อ 5) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท (มาตรา 16)

การปรับปรุงกฎหมายยาเสพติดให้โทษ

เนื่องจากรัฐบาลปัจจุบัน ภายใต้การนำของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์ นายกรัฐมนตรี เห็นว่ากฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 ได้ใช้บังคับมานานแล้ว แม้

จะได้มีการแก้ไขปรับปรุงตลอดมารวม 4 ครั้งแล้วก็ตาม แต่กระนั้นก็ยังมียาเสพติดที่ไม่เหมาะสมกับกาลสมัย จึงได้มีการปรับปรุงโดยการยกร่างกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษขึ้นใหม่ทั้งฉบับ ซึ่งพระราชบัญญัติ ฯ ดังกล่าวนั้นยกเลิกพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 ถึงฉบับที่ 5) และพระราชบัญญัติกัญชา พ.ศ. 2477 ตลอดจนพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2486 และรวมเอาพระราชบัญญัติกัญชา พ.ศ. 2477 และพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2486 เข้ามาไว้ในกฎหมายว่าด้วย

ดังนั้นปัจจุบันนี้กฎหมายยาเสพติดให้โทษที่มีผลใช้บังคับอยู่ก็คือ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งเริ่มมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 28 เมษายน 2522 ซึ่งจะเห็นได้ว่าตามกฎหมายฉบับนี้เอาโทษแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหนักขึ้น ตัวอย่างเช่น

1. ผู้ใดผลิต นำเข้า หรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 (หมายถึงยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน) ต้องระวางโทษตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำดังกล่าวข้างต้นเป็นการกระทำเพื่อจำหน่ายต้องระวางโทษประหารชีวิต (มาตรา 65)

2. ผู้ใดจำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 (หมายถึงเฮโรอีน) ถ้าไม่เกินหนึ่งร้อยกรัม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่ห้าหมื่นบาทถึงห้าแสนบาท

ถ้ายาเสพติดให้โทษนั้นมีปริมาณเกินหนึ่งร้อยกรัม ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต (มาตรา 66)

3. ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 (หมายถึง เฮโรอีน) ในปริมาณไม่ถึงยี่สิบกรัม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท (มาตรา 67)

เป็นที่คาดหมายว่า มาตรการลงโทษที่หนักขึ้นตาม กฎหมายฉบับนี้จะเป็นมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้โทษ อันเป็นอันตรายอย่างมหันต์แก่ชาติบ้านเมืองอย่างได้ผลยิ่งขึ้น แต่ก็มีหลักทั่วไปอยู่ว่า แม้จะมีอัตรา

โทษสูงขึ้น ผู้กระทำผิดก็จะหาทางหลบเลี่ยงให้พ้นจากการถูกจับกุมลงโทษมากขึ้น นอกจากนั้นจะทำให้ยาเสพติดมีราคาสูงขึ้น และผู้ที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดก็ย่อมจะได้รับประโยชน์มากยิ่งขึ้นเช่นกัน

จึงเห็นได้ว่านอกเหนือจากมาตรการกฎหมายที่ดีแล้ว เรายังจะต้องมีเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถและซื่อสัตย์สุจริตเพื่อทำหน้าที่ในการปราบปรามจับกุมผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย จริงอยู่ในการจับกุมผู้กระทำความผิดแม้เจ้าหน้าที่มีโอกาสที่จะได้รับเงินรางวัลตามกฎหมายจากทางราชการก็ตาม แต่ด้วยอำนาจเงินของผู้กระทำความผิด ซึ่งมากกว่าเงินรางวัลหลายเท่า ก็อาจจะมีอิทธิพลทำให้ผู้กระทำความผิดรอดพ้นจากการถูกจับกุมหรือลงโทษไปได้ ยิ่งไปกว่านั้นการที่เจ้าหน้าที่บางคนไม่ซื่อตรงต่อหน้าที่ใช้เพทุบายทำการจับกุมผู้บริสุทธิ์และตั้งข้อหาเกี่ยวกับการกระทำความผิดอันมีโทษหนักเช่นนั้น จะเพื่อประโยชน์อย่างใด ๆ ก็ตาม ย่อมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาอย่างมากต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงได้แต่คาดหวังว่าเมื่อกฎหมายฉบับนี้ตราออกใช้บังคับแล้ว เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย คงจะได้ตระหนักในภาระหน้าที่อันมีความสำคัญต่อความผาสุกของประชาชน ร่วมมือกันปฏิบัติการตามกฎหมายอย่างเข้มแข็งจริงจังเพื่อให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมตำรวจ, ศูนย์ปราบปรามยาเสพติดให้โทษ, *ความรู้เรื่องยาเสพติดให้โทษและแนวการ*
ซักถามแหล่งข่าว กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร แห่ง
ประเทศไทย, 2521
- ศิริวิวัฒน์ โอสถานุเคราะห์, *ฝันกับปัญหาสังคมในประเทศไทย*, วิทยานิพนธ์ปริญญามหา
บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2503
- หอสุมทิวชิราวุธ, *พระราชดำรัสรัชกาลที่ 5*. พระนคร : หอสุมทิวชิราวุธ, 2478
- พ.ต.อ. สมिति บุญลิขิต. *ระบบการควบคุมและความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการควบคุม*
การใช้ยาในทางที่เป็นโทษ. กรุงเทพมหานคร : กองป้องกันและเผยแพร่ คณะ
กรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ วังปารุสกวัน, 2518

สุมน เบญจศิริ. การปราบปรามยาเสพติดให้โทษของคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2509

ร.ต.ท. เสถียร วิชัยลักษณ์, ผู้รวบรวม. “กฎหมายตราสามดวง (ตอน ง).” ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 1, หน้า 329 พระนคร : โรงพิมพ์นิติเวชช์, 2478.

Waddell, I.G. “International Narcotics Control, *American Journal of International Law*. 64 (April 1970) : 310–323.

สรุปผลงานวิจัย
โครงการ
การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาเสพติดให้โทษในประเทศไทย
และปัญหาเกี่ยวเนื่องกัน
โดย
รองศาสตราจารย์ ดร. เสรีน ปุณณะหิตานนท์
สุรางค์ศรี ตันเสียงสม

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับเงินทุนอุดหนุนจากองค์การยูเอชเอ็ม ซึ่งให้แก่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุดประสงค์ของรายงานชิ้นนี้เพื่อที่จะเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเสพยาเสพติดของประชาชนทุกชั้นทุกอาชีพ ในเขตนครหลวงกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2516 ทั้งนี้จึงต้องศึกษาเกี่ยวกับ “โครงสร้างและรูปแบบของการใช้ยาเสพติด” ซึ่งได้แก่ ลักษณะทางประชากรและลักษณะทางจิตสังคม แยกตามประเภทของผู้เสพยาประเภทต่าง ๆ แบบแผนในพฤติกรรมของการเสพ ทักษะคติต่อยาเสพติดและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ผลที่มองเห็นได้จากการเสพและการเปลี่ยนแปลงในการเสพช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ

วิธีการในการวิจัยนี้ผู้วิจัยพยายามที่จะใช้วิธีการวิจัยอย่างถูกต้องทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่วิธีการสุ่มตัวอย่าง การจัดเตรียมแบบสอบถามอย่างรัดกุม และการทดสอบข้อมูลถูกต้องตามความเป็นจริงอย่างไร โดยมีการพยายามใช้มาตรการพิเศษต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเชื่อถือในความปรารถนาดี และไว้นใจเชื่อใจในความไม่ลำเอียงของผู้วิจัย

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามกรอกข้อความด้วยตนเองได้ แต่อย่างไรก็ตามถ้าผู้ตอบไม่สามารถกรอกข้อความด้วยตนเองได้ ผู้ตอบตามจะเป็นผู้ตามปัญหาตามแบบสอบถาม และบันทึกคำตอบไว้ ซึ่งวิธีหลังใช้ได้ผลมากกว่าวิธีแรก กลุ่มตัวอย่างที่เราใช้ในการสำรวจนั้น แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ทุกครัวเรือนในเขตเทศบาลกรุงเทพมหานคร
2. นักเรียนชั้น ม.ศ. 3 ถึง ม.ศ. 5 ของโรงเรียนมัธยม
นักเรียนชั้น ม.ศ. 4 ถึง ม.ศ. 6 ของโรงเรียนอาชีวะ
นักเรียนในวิทยาลัยและอาชีวะชั้นสูงทั้งหมด

3. นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้ง 10 แห่ง ในเขตนครหลวงซึ่งข้อมูลที่ได้นั้น จะปกปิดเป็นความลับและไม่ปรากฏชื่อผู้ให้คำตอบ และข้อมูลเหล่านี้ได้นำมาทดสอบโดยวิธีการใหม่ ๆ เพื่อความถูกต้อง แบบสอบถามที่ได้จากการสำรวจครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 6,079 ฉบับ หรือร้อยละ 89.1% ของจำนวนที่กำหนดไว้โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างตั้งแต่แรก ข้อมูลที่ได้จากนักเรียนมัธยมเกือบสมบูรณ์ แต่ข้อมูลจากอีก 2 กลุ่มเกือบไม่เพียงพอ (บกพร่องเกือบ 10 เปอร์เซ็นต์)

ผลปรากฏว่าประมาณร้อยละ 27 ของนักเรียนนักศึกษา *ทั้งหมดจากการสำรวจ* และร้อยละ 17.8 ของสมาชิกครัวเรือน *ทั้งหมดจากการสำรวจ* ยอมรับว่าเคยใช้ยาที่ผิดกฎหมายหนึ่งชนิดหรือมากกว่านั้น และประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนนี้เป็นพวกทดลองเสพ และประมาณร้อยละสองของนักเรียนนักศึกษา *ทั้งหมดจากการสำรวจ* รายงานว่าได้เคยใช้ยาที่ผิดกฎหมายชนิดใดชนิดหนึ่งอยู่เป็นประจำร้อยละ 7.8 ยังคงใช้ยาที่ผิดกฎหมายหนึ่งชนิด หรือมากกว่านั้น แต่ก็เป็น *บางครั้งบางคราว* ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า *ผู้ติดยามั* เพียงไม่ถึงร้อยละ 3 ในหมู่นักเรียนนักศึกษา*ทั้งหมดจากการสำรวจ* และน้อยกว่าร้อยละ 2 ในกรณีของสมาชิกในครัวเรือน*ทั้งหมดจากการสำรวจ*

จากตัวเลขดังกล่าวข้างบนนี้ สามารถสรุปเป็นประเด็น ๆ ของการวิจัยได้ดังนี้
คือ

1. ผู้เสพและผู้ไม่เสพยาเสพติด ไม่มีอะไรแตกต่างกันอย่างสำคัญในลักษณะทางประชากรที่เลือกมาทำการศึกษา และได้ข้อสังเกตมาว่า ผู้ใช้ยาเสพติดจะมีมากในกลุ่มผู้มีอายุน้อย แต่การใช้ยาเสพติดก็น้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่มีอายุน้อยที่สุด และมากที่สุด ซึ่งตรงกับที่ที่ได้พบว่าอัตราการใช้ยาเสพติดจะสูงขึ้นอย่างสม่ำเสมอตามระดับการศึกษาสูงขึ้นไป แต่จะลดลงในระดับการศึกษาชั้นสูง และการใช้ยาผิด ๆ จะปรากฏในกลุ่มชนชั้นสูงมากกว่าชนชั้นต่ำ

2. การที่ผู้ใดจะเสพติดหรือไม่ มักมีรากฐานจากครอบครัวเป็นสำคัญ คือผู้ที่อยู่กับบิดามารดาไม่ใคร่มีปัญหา เท่ากับพวกที่อยู่ตามลำพัง หรืออยู่ตามหอพัก การประสบความสะเทือนใจอย่างรุนแรงในชีวิตเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ยา และจากการวิจัยก็พบว่า การสนับสนุนและการยอมรับทางสังคม เป็นอิทธิพลที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง ในการทดลองเสพติด (social use) สถานการณ์แวดล้อมและการแสวงหาเสพติดได้โดยง่าย มีความสำคัญรองลงมา

3. ยาที่ใช้เสพติด การเลือกชนิดยาเสพติดเพื่อใช้ลองเสพติดเป็นครั้งแรก ขึ้นอยู่กับอายุเช่นเดียวกับการหามาเสพติด นักเรียนนักศึกษาและสมาชิกครัวเรือนที่ใช้ยาเสพติดมักจะมีประสบการณ์กับกัญชาเป็นครั้งแรก และผู้ที่ใช้ยาเสพติดอย่างแรง และให้โทษได้มากกว่ากัญชา เช่น ฝิ่น เฮโรอีน มอร์ฟีน มักจะเป็นผู้ที่สังคมไม่พึงปรารถนา ส่วนผู้เสพยาเสพติดชนิดที่เข้าใจกันว่าให้โทษน้อยที่สุด เช่น เหล้าแห้ง และมาชยัน มักจะไม่ถูกประนามจากสังคม และผู้ตอบคำถามทั้ง 3 ประเภท มักจะถือว่าการใช้ยาเสพติดเป็นเรื่องที่น่าวิตก

4. ผู้ใหญ่มักจะมีค่าสำคัญมากต่อการที่เด็กจะติดยาเสพติดหรือไม่ ในบรรดาเด็กและเยาวชนที่คิดว่าบิดาของตน “ไม่ทราบอะไรเลย” เกี่ยวกับยาเสพติดของตนปรากฏว่าร้อยละ 69 เป็นพวกที่ลองเสพติดเท่านั้น ถ้าผู้ใหญ่พยายามตรวจดูแลเรื่องกฎหรือระเบียบในครอบครัวเสมอ ๆ ก็จะเป็นการบ่อนั่นการเสพติดเป็นประจำ และ “ความไม่สนใจ” และ “กลัวอันตรายที่จะเกิดขึ้น” ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่บ่อนั่นไม่ให้บุคคลหันไปมีประสบการณ์ทางเสพติด จากการวิจัยพบว่าบิดามารดาของผู้ที่เสพติดไม่ได้แสดงความสนใจปัญหาของยาเสพติดเลย ทั้ง ๆ ที่เด็กในความดูแลของตนมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่โดยตรง

5. ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่า ผู้เสพยาเสพติดจะกระทำความผิดตามกฎหมาย เพื่อให้ได้มาซึ่งยาเสพติด หรือเพื่อให้มีรายได้เสพติดตลอดเวลา ร้อยละ 82 ของผู้ที่ใช้ยาเสพติดไม่เคยต้องคดีอาญาอื่น ๆ นอกจากคดีความผิดกฎหมายยาเสพติด

ดังนั้นจากผลวิจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การระบาคของยาเสพติดไม่ได้เป็นไปในลักษณะที่น่าสะพึงกลัวอย่างที่เราคาดการณ์กันไว้ ในบรรดาประชากรของนครหลวงกรุงเทพฯ-ธนบุรี เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแสดงว่าผู้ที่ใช้ยาเสพติดเป็นอาชญา

สัดส่วนเป็นจำนวนน้อยมาก ปรากฏการณ์ที่เราศึกษาอยู่นี้จึงไม่ควรที่จะให้เหินว่ามีลักษณะ “เสพติด” หรือ “เสพจนเป็นนิสัย” แต่ควรจะเรียกว่า *มีลักษณะทางสังคม* เสียมากกว่า ความเห็นสรุปข้อนี้สอดคล้องอย่างเต็มที่กับผลงานของนักวิจัยอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งทำการสำรวจการใช้ยาเสพติดในหมู่นักเรียนนักศึกษาในเขตจังหวัดเชียงใหม่และนครราชสีมา (รวมโรงเรียน 2 แห่งในกรุงเทพฯด้วย)*

---

* สัน แสงสิงแก้ว, เถวีน ปุณณะหิตานนท์ และโรเบิร์ต เจ. ซโนเดอร์, *A Survey of Thai Student Drug Use : Working Paper*, ฉบับฉบับที่ไม่ได้ตีพิมพ์ 25 มีนาคม 2517 หน้า 8

สรุปผลงานวิจัย

โครงการ

A Pre-project Investigation of A Request by
The Northern Union of Farmers' Group

อาภา ตีรวังศ์ ณ ออยุธยา

งานค้นคว้าเกี่ยวกับกลุ่มชาวนากลุ่มนั้นเป็นการค้นคว้าวิจัยที่นำเสนอให้กับองค์การอาหารและเกษตร (FAO) แห่งสหประชาชาติ ซึ่งต้องการจะได้ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับกลุ่มชาวนาในภาคเหนือกลุ่มหนึ่งซึ่งตั้งขึ้นมาในชื่อว่า สหกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ (The Northern Union of Farmers' groups : NUFag) เพื่อให้ทุนสนับสนุนกลุ่มดังกล่าว องค์การอาหารและเกษตรจึงขอร้องให้สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และศูนย์วิจัยสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นผู้ค้นคว้ารวบรวม โดยองค์การอาหารและเกษตร เป็นผู้กำหนดหัวข้อกว้าง ๆ ที่ต้องการ

ถึงแม้ว่าสหกลุ่มเกษตรกรจะมีสมาชิกอยู่ใน 8 จังหวัดภาคเหนือ แต่คณะนักวิจัยได้เลือกเก็บข้อมูลแต่เฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ด้วยเหตุผลที่ว่า มีเวลาจำกัดและการคมนาคมระหว่าง 2 จังหวัดนี้สะดวก ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง สมาชิกสหกลุ่มฯ มาจากทั้ง 2 จังหวัดนี้เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งพบว่ากลุ่มเกษตรกรที่เข้าเป็นสมาชิกสหกลุ่มฯ ในแต่ละจังหวัดมีดังนี้ เชียงใหม่ 38%, ลำพูน 60%, แพร่ 33%, เชียงราย 31%, แม่ฮ่องสอน 9%, ตาก 7%, น่าน 2%, และลำปาง 2%

การเก็บข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่ม

คือ

1. ข้าราชการจากหน่วยงานระดับ อำเภอ และจังหวัดที่สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2. สมาชิกของสหกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ ได้แก่ สมาชิกผู้เริ่มก่อตั้งสมาชิกที่เป็นกรรมการบริหาร และสมาชิกธรรมดาทั่วไป
3. ผู้นำกลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกลุ่มฯ
4. เจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานเกษตรกรรมภาคเหนือ (NADC)
5. บริษัทห้างร้านเอกชนที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลจากการได้เข้าร่วมฟังและสังเกตการประชุมประจำปีของสหกลุ่มฯ ทั้งนี้ผลการค้นคว้าจึงปรากฏมาในลักษณะที่จะกล่าวถึงสหกลุ่มฯ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร ดำเนินงานอย่างไร และมีบทบาทอย่างไรในปัจจุบัน

แรงผลักดันที่ทำให้เกิดการรวมตัวทั้งเป็นสหกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือขึ้นน่าจะ ได้แก่สถานการณ์ต่างๆ รวมด้านบีบบังคับ เป็นเวลานานที่ความพยายามในการรวมตัวเป็นกลุ่มของชาวนาในรูปแบบต่างๆ ต้องล้มเหลว ถึงแม้จะมีกลุ่มสหกรณ์เกิดขึ้นไม่นานถึง 60 ปีแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถจะช่วยยกระดับฐานะของชาวนาได้

ในปี พ.ศ. 2515 โดยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และ 141 ประกาศอนุมัติให้มีการตั้งกลุ่มชาวนาระดับตำบลขึ้นมีฐานะเป็นนิติบุคคล ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ภายใต้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกร วัตถุประสงค์ก็เพื่อจะให้สมาชิกชาวนาที่รวมตัวกันนั้น โดยไม่จำกัดว่าจะมีที่ดินหรือไม่ก็ตาม สามารถหาทุนและดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตรได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายโดยมีกรมส่งเสริมการเกษตรกระทรวงเกษตร และสหกรณ์เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม การอนุมัติความช่วยเหลือจากทางราชการที่ต้องทำตามลำดับขั้น ตอนก็ไม่สามารถจะเสนอสนองความจำเป็นรีบด่วนของสมาชิกชาวนาได้ทันตามฤดูกาล ได้มีกลุ่มเกษตรกรหลายกลุ่มพยายามที่จะแก้ปัญหานี้ กลุ่มเกษตรกรในภาคเหนือก็เช่นเดียวกัน ได้รับผลกระทบกระเทือนจากการนี้ ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรหลายกลุ่มจึงพยายามที่จะรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ดังนั้นประมาณปี พ.ศ. 2517 บริษัทอาหารกระป๋องไทยฟาร์มมิง ซึ่งมีโรงงานอยู่ในจังหวัดลำพูน ได้มีข้อพิพาทกับเกษตรกรเกี่ยวกับผลผลิตที่ส่งมา โรงงานไม่ได้ขนาดมาตรฐานเพราะฉะนั้นทางโรงงานจึงไม่ให้ราคาตามที่กำหนด ปรากฏว่าข้อพิพาทนี้ไม่สามารถจะตกลงกันได้สำนักงานเกษตรภาคเหนือซึ่งเข้ามามีบทบาทใกล้ชิด และให้คำแนะนำแก่ชาวนาชาวไร่ให้รวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อต่อรองกับโรงงาน และเพื่อช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่ม ดังนั้นในปลายปีนั้นเองก็ได้มีการประชุมเพื่อรวมกลุ่มกันขึ้น โดยมีกลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียนถูกต้องตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 140 และ 141 ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน มาเข้าร่วมประชุมประมาณ 145 กลุ่ม และได้ตกลงกันที่จะเข้าเป็นกลุ่มจดทะเบียนเป็นสมาคม โดยใช้ชื่อว่าสหกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ และกลุ่มนี้ได้รับอนุมัติเป็นทางการเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2518

วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม มีทั้งหมด 8 ประการ คือ

1. เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข่าวสาร และส่งเสริมความร่วมมือกันของกลุ่มสมาชิก
2. เป็นศูนย์กลางและผู้แทนสมาชิกในการติดต่อขอความช่วยเหลือ ประสานงานร่วมกันและแก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้องระหว่างสมาชิกกับองค์การต่าง ๆ ของรัฐบาลและเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3. เสนอความคิดเห็น และความต้องการต่อรัฐบาลโดยผ่านหน่วยงาน และองค์การที่เกี่ยวข้อง
4. ร่วมงานกับหน่วยงานราชการและองค์การที่เกี่ยวข้อง
5. จัดให้มีการช่วยเหลือสมาชิกในการฝึกอบรม คณะกรรมการบริหาร กรรมการควบคุม ผู้จัดการใหญ่ พนักงานวิชาการ เจ้าหน้าที่ธุรการของสมาคม และสมาชิกทุกระดับ
6. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่กิจการต่าง ๆ ของสหกลุ่ม ๆ
7. จัดหาบริการ และอำนวยความสะดวกสบายทั่ว ๆ ไปให้แก่สมาชิก
8. ให้บริการประสานงานในกิจกรรมต่าง ๆ ที่สมาชิกต้องการ

ในด้านสถานภาพของสหกลุ่ม ๆ ในลักษณะของการถือครองที่ดิน ถึงแม้จะไม่สามารถหาข้อมูลมาสนับสนุน เนื่องจากมีเวลาจำกัด แต่ก็มีเหตุผลที่จะนำมากล่าวอ้างในที่นี้ได้ว่ากลุ่มสมาชิกที่มาร่วมเป็นสหกลุ่มนั้นส่วนใหญ่เป็นชาวนาที่มีที่ดินน้อย หรือไม่มีที่ดิน เนื่องจากเราพบว่าในขณะที่กรมส่งเสริมการเกษตรรับผิดชอบกลุ่มเกษตรกรอยู่นั้น การส่งเสริมสหกรณ์กับรับผิดชอบกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ทั้ง 2 กลุ่มนี้มีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกัน แต่สหกรณ์การเกษตรนั้นเป็นสหกรณ์ที่เปลี่ยนรูปมาจากสหกรณ์หาทุนเดิม ซึ่งสมาชิกของกลุ่มนี้มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นชาวนาที่มีที่ดิน จึงจะเข้าเป็นสมาชิกได้ แต่ในทางตรงข้ามกลุ่มเกษตรกรนั้นทางชนมาเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีที่ดินน้อย หรือไม่มีที่ดินเลย โดยให้เข้าร่วมกลุ่มกันมีสมาชิกมีที่ดินเพียง 2-3 คน เป็นผู้ค้าประกัน เพราะฉะนั้นถ้าพิจารณาจาก 2 กลุ่มนี้ก็จะเห็นว่าสมาชิกสหกรณ์การเกษตรนั้นมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ากลุ่มทำนองเดียวกันนี้ยังมีอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีหลักการเช่นเดียวกันคือช่วยเหลือผู้ที่มีที่ดิน โดยให้เข้ากลุ่มกันกับผู้ที่มีที่ดินเป็นผู้ค้าประกัน ซึ่งปรากฏว่าในการรวมกลุ่มแต่ละกลุ่มของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรนั้นสมาชิกในกลุ่มมักจะเป็นญาติพี่น้องกัน และคนที่ไม่มีที่ดินก็ไม่อยากจะรับผิดชอบคนที่ไม่มีที่ดิน ดังนั้นหลักการช่วยเหลือคนไม่มีที่ดินจึงไม่ประสบความสำเร็จ เพราะพวกที่ฐานะดีจะรวมตัวกันเองเท่านั้น ดังนั้นในลักษณะเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นก็พอจะเป็นจะนำมากล่าวอ้างได้ว่า สหกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือมีสมาชิกส่วนมากเป็นผู้ที่มีที่ดินน้อย

ในด้านการควบคุมกิจการของสมาคมสหกลุ่ม ๆ โดยสมาชิกนั้น สหกลุ่มได้แบ่งงานบริหารออกเป็น 3 กลุ่ม

1. คณะกรรมการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย ประธาน รองประธาน นายทะเบียนเจ้าหน้าที่ติดต่อทั่วไป เสมียน เลขานุการ และสมาชิกกรรมการเหล่านี้อยู่ในตำแหน่งคนละ 2 ปี

2. คณะกรรมการควบคุม เป็นกรรมการซึ่งเกิดขึ้นตามกฎหมาย ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้ว่าราชการจังหวัด เกษตรจังหวัดและเจ้าหน้าที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

3. คณะกรรมการที่ปรึกษา เป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรภาคเหนือผู้เชี่ยวชาญชาวต่างชาติ และที่ปรึกษาทางเทคนิคจากหน่วยงานรัฐบาล

การควบคุมบริหารโดยสมาชิกนี้ จะมีการประชุมประจำปีในเดือนเมษายนของทุกปี ในการนี้กลุ่มสมาชิกแต่ละกลุ่มจะต้องส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมกลุ่มละอย่างน้อย 3 คน และผู้แทนจะต้องนำผลการประชุม ไปชี้แจงแก่สมาชิกในกลุ่มของตนให้ทราบ ผลงานของสหกลุ่ม ๆ ที่ทำไปแล้วในช่วงเวลา 1 ปีที่ได้เริ่มดำเนินงานได้แก่เรื่องการทำแหล่งน้ำ ไปติดต่อกกรมชลประทานขอให้สร้างอ่างเก็บน้ำแม่กวังจังหวัดลำพูน เรื่องการพัฒนาและปฏิรูปที่ดิน ไปติดต่อกับกรมป่าไม้ขอเข้าไปทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนที่หมดสภาพแล้ว เรื่องพันธุ์พืช ได้ไปติดต่อกขอความช่วยเหลือจากสำนักงานเกษตรภาคเหนือได้พันธุ์ มันฝรั่ง พันธุ์ข้าว ข้าวโพด ถั่วลิสง ถั่วเหลือง เรื่องปุ๋ยและอาหารสัตว์ไปติดต่อกับทางราชการซื้อปุ๋ยมาจำหน่ายแก่สมาชิก เรื่องการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ตามกรรมวิธีที่ทันสมัย ร่วมมือกับโรงงานอุตสาหกรรมลานนาฟุคคอมเพล็กซ์ ให้กลุ่มเกษตรกรได้ปลูกพืชผักหลายชนิดตามกรรมวิธีที่ทันสมัย การปราบศัตรูพืชและสัตว์ การให้สินเชื่อแก่เกษตรกรและตลาดผลผลิต เป็นต้น

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสหกลุ่มกับหน่วยงาน หรือกลุ่มชาวนาในรูปอื่น ๆ ความสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการที่ใกล้ชิดที่สุด คือ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ (NADC) ซึ่งให้ความสนับสนุนเป็นที่เล็งเห็นและให้สถานที่ที่จะเป็นสำนักงานชั่วคราวของสหกลุ่มด้วย กับหน่วยงานอื่น ๆ สหกลุ่ม ๆ อยู่ในฐานะที่เป็นกลุ่มเอกเทศ ไม่ขึ้นกับกรมหรือกองไหน โดยเฉพาะ แต่ละกลุ่มสมาชิกของสหกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ถูกต้องตามกฎหมายนั้นอยู่ในความรับผิดชอบ โดยตรงต่อกรมส่งเสริม การเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๆ ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงฐานะของสหกลุ่มในรูปของการมีบทบาทในการดำเนินธุรกิจแล้วจะเห็นว่า สหกลุ่มเมื่อจดทะเบียนเป็นสมาคมแล้วไม่มีสิทธิทำธุรกิจใด ๆ ได้ นอกเสียจากว่า ได้รับมอบหมายจากบรรดากลุ่มสมาชิกให้เป็นตัวแทนทำธุรกิจได้ ดังที่ปรากฏสหกลุ่มทำอยู่ในปัจจุบัน

สถานะทางการเงินของสหกลุ่มเท่าที่ปรากฏว่าดำเนินงานมาเป็นเวลา 1 ปีนั้น โดยทุนหมุนเวียนจากเงินค่าสมาชิกกลุ่มแรกเข้า กลุ่มละ 100 บาท และสมาชิกรายหัว ๆ ละ 2 บาท

นอกจากนั้นสหกลุ่มยังเก็บค่าบริการจากสมาชิกรายละ 50 สตางค์ ในการติดต่อกับตลาด หรือติดต่อกาเครื่องมืออุปกรณ์ให้สมาชิก ดังนั้นในรายเริ่มแรกนี้ สหกลุ่มจึงดำเนินงานหาทุนเพื่อมาบริหารงานในกลุ่มด้วยวิธีการดังกล่าว

ต่อคำถามที่ว่าทำไมจึงต้องมีสหกลุ่ม ๆ ทั้ง ๆ ที่ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกรระดับภาค ซึ่งทำงานด้วยจุดประสงค์ช่วยเหลือเกษตรกรเช่นเดียวกันอยู่แล้ว ประมวลคำถามจากผู้ให้สัมภาษณ์ หลายคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. ระบบการทำงานแบบชั้นตอนของราชการไม่สามารถจะสนองความจำเป็นตามฤดูกาลของเกษตรกรได้ ปัญหาต่าง ๆ ที่พบคือการขอกู้เงินมาลงทุนทำเกษตร มักจะได้เงินมาเมื่อหมดฤดูกาลปลูกไปแล้ว

2. ความช่วยเหลือจากส่วนกลาง หมายถึง กรมส่งเสริม ฯ หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรก็ดี ไม่ได้เกิดจากความต้องการของชาวนาเอง นอกจากนั้นยังมีลักษณะที่ควบคุมมากเกินไป ความต้องการของชาวนาไม่ประสานกับความช่วยเหลือที่รัฐบาลให้

3. การรวมตัวของสหกลุ่มจะช่วยให้ชาวนามีพลังและมีอำนาจการต่อรอง ไม่ต้องอยู่ใต้อิทธิพลของพ่อค้าคนกลาง ดังนั้นสหกลุ่มซึ่งเกิดขึ้นมาด้วยความหวังว่าจะช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

พิมพ์ที่โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร. 2511697

นายวันชัย ศิริชนะ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ตุลาคม 2522

2209-216/500

